

מסכת יבמות

פרק עשירי האשה רבה

דף פ"ז

חטאת על פי שני עדים

חטאת על פיו, ומכאן ראייה, שמדין תורה עד אחד נאמן באיסור והיתר, שאם לא כן, יש לחוש שלא חטא זה, ואין כאן חטאת אלא חולין, ונמצאים מקריבים ואוכלים חולין בעזרה.

- ודחו ראייה זאת ואמרו, שאפשר שכשהוא אומר איני יודע אם אכלתי חלב, אינו מביא חטאת על פי עדות עד אחד שמעיד עליו שאכל, ורק כשהוא שותק, הוא מביא חטאת על פי עדותו, משום שהשתיקה הרי היא כהודאה¹, ונמצא שהודה לדברי העד שאכל חלב, והרי הוא כמביא חטאת על פי הודעתו שלו.

לדעת רבי מאיר – שני עדים המעידים על החוטא שחטא, ראייה גמורה היא, גם כשהוא מכחישם, שהרי אפילו מיתה אנו מחייבים אותו על פי עדותם, ואם כן, קל וחומר שיש לחייב את החוטא חטאת על פי עדותם. ולפיכך, כששנים מעידים על אחד שאכל חלב, הרי זה חייב² להביא חטאת על פי עדותם, אף על פי שהוא מכחישם, ואומר לא אכלתי.

ולדעת חכמים – לענין חיוב חטאת אדם נאמן על עצמו יותר משני עדים, שכן גם כשמעידים אותו שאכל חלב, וחייב חטאת, אם ירצה, יכול לומר מזיד הייתי, ויפטר מחטאתו, ולפיכך נאמן להיפטר גם כשאומר לא אכלתי³.

דף פ"ח

עד אחד באיסורים

א. כשלא הוחזק הדבר לאיסור.

חתיכה שאין ידוע אם היא חלב או שומן, ובא עד אחד ואמר מה היא, וכמו כן,

¹ פירוש, כיון דשתיק, נראה לו אמת, ויודע קצת שיש רגלים לדבר, אבל ליכא למימר הודאה ממש, שידוע ודאי שכן הוא, כיון שהוא שותק ... [תוס'].

² וממשכנים אותו אם אומר שלא להביא, ולא דמי לשאר חייבי חטאות, דניחא להו בכפרה ולא בעי משכונג. [תוס'].

³ אומר ר"י, דאין להקשות, והא מינו במקום עדים הוא. דהכי פירוש, ומה אם ירצה לומר בפירוש מזיד הייתי, השתא נמי דקאמר לא אכלתי, הכי הוא דבעי למימר, לא אכלתי שווג אלא מזיד ... [] ואם תאמר והיכי מוכח הש"ס מדפטר רבן שהדבר תלוי בהודאתו להתחייב קרבן מדלא מחייבי ליה תרי קרבן אף על גב דמכחיש להו, הא לא מכחשי ליה במאי דקאמר מזיד היה, ואי אפשר לחייבו על פיהם בשום ענין, ולעולם איכא למימר דלעיל מחייבי ליה משום דעד אחד מהימן בלא הודאתו, דכיון שאין אומר דמזיד היה, יש לנו לומר דמסתמא שווג היה, דלא מחזקינן ליה ברשיעא. ואומר ר"י, דשפיר מוכח דסבר הש"ס דאי הוה לן למימר מסתמא שווג היה, לא הוה כל כמיניה למיפטר נפשיה מקרבן, ולומר מזיד הייתי, ולאפקי נפשיה מסתמא, ומשמע ליה דאפילו באמרו לו שנים אכלת חלב בשווג, פטרי רבן, משום דלא שכיח שיוכל העדים לידע בירור הדבר אם שווג היה או מזיד, ועל כרחך הא דמחייבי רבן כי שתיק, משום דשתיקה כהודאה דמוא, דאי אפשר לחייבו קרבן על ידי שום עדות. [] ומספקא ליה לר"י, אם אמר לא אכלתי חלב לא שווג ולא מזיד אם נאמן אם לאו, דאין נאמן להכחיש העדים, או שמא נאמן דהא לא מכחשי ליה עדים במה שאומר לא אכלתי שווג, ובמה שאומר לא אכלתי מזיד, אף על גב דמכחשי ליה, לא איכפת לן, כי זה אינו שייך לחיוב קרבן, ויפה עשה דלא מפרש חטאה. [] ובכריתות דקאמר, דאיכא בין טעמא דמתרץ בדבוריה לטעמא דאדם נאמן על עצמו יותר ממנא איש, אמרו לו נטמאת והוא אומר לא נטמאתי, דלא מתרץ דיבוריה, ולא קאמר דנפקא מינה באמר לא אכלתי לא שווג ולא מזיד, דאפילו אם תימצא לומר דלא מהימן, ניחא למינקט נטמאת והוא אומר לא נטמאתי, דומיא דאכלת ולא אכלתי בלא שום תוספת דבור, ועוד דנקט הכי משום דמייתי בתר הכי עלה ברייתו דלענין טומאה. [תוס'].

היתר אשה על פי עד אחד

מתוך משנתנו מבואר, שהאשה שהלך בעלה למדינת הים, ובא עד אחד והעיד עליו שמת, בי"ד מתירים לה להינשא על פי עדותו⁴.

ויתרה מזאת שנינו בשלהי מסכתנו, הוחזקו להיות משיאין [אפילו] על פי עדות עד מפי עד, [כלומר שהמעיד לפנינו לא ראה בעצמו, אלא שמע מעד אחר שראה], ואפילו על פי עדות אשה מפי עד, ועדות אשה מפי עבד או שפחה.

ומכל זה למדנו שעד אחד נאמן להעיד לאשה שמת בעלה להתירה להינשא⁵.

ובהמשך יתבאר בעזה"י מדוע עד אחד נאמן לעדות זו.

חטאת על פי עד אחד

מי שחטא בשגגה, באיסור לא תעשה שיש בו עונש כרת על המזיד, כגון איסור אכילת חלב, מביא קרבן חטאת.

ונאמר בענין הבאת החטאת, "או הודע אֵלָיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא קָרְבָּנוּ שְׁעִירֵת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא" (ויקרא ד' כ"ח), ללמד, שהחוטא אינו מביא חטאת, אלא כשידוע לו שחטא, כגון שידוע לו שאכל חלב.

אבל כשאחרים מעידים עליו שאכל חלב, והוא מכחיש ואומר לא אכלתי, אינו מביא חטאת. [כשעד אחד מעיד עליו שאכל חלב והוא מכחישו, הכל מודים שהעד אינו מחייבו חטאת. וכששני עדים מעידים עליו שאכל חלב והוא מכחיש אותם, נחלקו חכמים ורבי מאיר, אם הם מחייבים אותו חטאת, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

והריבוי "או הודע אֵלָיו" בא ללמד, שדווקא כשהוא מכחיש את העד, אין העד נאמן לחייבו חטאת, אבל כשאינו מכחיש את העד, אפילו עד אחד נאמן עליו לומר שחטא, ומביא זה חטאת על פי עדותו.

- מתחילה רצו לומר, שהעד נאמן לחייבו חטאת אפילו אם אמר בפירוש שאינו יודע אם האמת עם העד או לא, ואם כן אנו סומכים על עדותו של העד, להביא

⁴ אידי דאיירי לעיל ביש מותרות בפסול תרומה ומעשר, קתני נמי הא פירקא בתריה, דאיירי נמי בהכי, דקתני היתה בת לוי, נפסלה מן המעשר, בת כהן מן התרומה. [תוס'].

⁵ למאי דסלקא דעתך השתא, דעד אחד מהימן מדאורייתא, הא דקרי ליה ברשות בי"ד, לפי שיש דברים שאין נאמן להם, וצריכה לישראל לבי"ד להתירה לינשא על פיו. אבל בשנים, הדבר ידוע שהיא מותרת, ואף על גב דסבור עכשיו דנאמן מן התורה כמו שנים, מכל מקום אסורה לחזור, דבעד אחד הוה לה למידק, אף על פי שהאמינתו תורה. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

אבל חכמים בקשו לתקן, שתוכל האשה להינשא על פי עדות עד אחד, כדי להציל את האשה מהעיגון.

אולם בקשו שלא תינשא על פי עדותו אלא אחרי שתברר היטב שעדותו אמת, ולא תמהר להינשא עד שיהיה הדבר ברור אצלה.

ולפיכך אמרו, שאמנם כשיבוא עד אחד ויאמר שמת בעלה, תוכל להינשא על פי עדותו, אולם, אם יתברר שהעיד שקר, לא תחשב כאנוסה, אלא כמזידה, ולא תוכל לחזור לבעלה הראשון ולא לשני, ותפסיד כתובה מזה ומזה, ויהיו בה חומרות הרבה, שיתבארו בעזה"י להלן.

ומתוך כך שידעת שאם תתברר העדות כשקר, תפסיד הרבה, אינה סומכת על עדותו של העד, עד שמבררת הדבר היטב, ומאחר שהתקנה הזו מביאה אותה לברר הדבר היטב, התירו לה להינשא על פי עדותו. [=אמר רבי זירא מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלה¹].

נישאת בעד אחד ובא בעלה תצא מזה ומזה

כבר נתבאר, שאשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, אף על פי שהיא מותרת להינשא על פיו, אם נישאת לאחר, ואחר כך בא בעלה, אינה נחשבת כאנוסה, שהיא מותרת לחזור לבעלה, אלא כזונה, הנאסרת על בעלה ועל הבעול, ולפיכך תצא מזה ומזה.

נישאת על פי עדות שמת בעלה

ובא אחד ואמר אני בעלה

אשת איש שהעידו לה עד אחד או שני עדים שמת בעלה, ונישאת לאיש אחר על פי אותה עדות, ולאחר מכן בא אחד ואמר אני בעלה הראשון.

אם הכל מכירים אותו שהוא בעלה, אפילו אם נישאת לשני על פי שני עדים, שאמרו מת, הוכחשה עדותם, ונתבררה כעדות שקר¹, והרי זו יוצאת מבעלה השני.

ואם אין אנו מכירים אותו, לא הוכחשה העדות שעל פיה נישאת לבעלה השני, ואינה יוצאת מבעלה השני.

ואם אין אנו מכירים אותו, אבל באו עמו שני עדים, ואמרו, אנו היינו עם בעלה מאז שיצא ועד עכשיו, וזה האיש הוא בעלה, ומה שאינכם מכירים אותו, כי נשתנה, [וכמו שמצינו באחי יוסף, שלא הכירוהו כי נשתנה, שנאמר, "וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אָחִיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ" (בראשית מ"ב ח), ואמר רב חסדא, מלמד שיצא בלא חתימת זקן, ובא בחתימת זקן], באופן הזה יש חילוק בין הנישאת על פי עד אחד, לבין הנישאת על פי שני עדים.

¹ נראה לר"י, דלית לן למימר אן סהדי דדייקא ומינסבא, ונאמן עד אחד בכך מן התורה, אלא מתקנת חכמים הוא דנאמן. ואין זה עקירת דבר מן התורה, כיון שדומה הדבר הגון להאמין, כמו שאפרש לקמן בפרקין, שבדבר שיש קצת טעם וסמך, לא חשיב עוקר דבר מן התורה. [תוס'].

² ואם תאמר, כיון דאיכא תרי דאמרי מת, אפילו איכא מאה דאמרי שוהו, מה בכך, הא תרי כמאה דמו. ויש לומר דלגבי דבר הנראה וידוע לכל, לא היה אומר רב אבל בשני עדים לא תצא. [תוס'].

תבואה שאין ידוע אם היא טבל או חולין, ובא עד אחד ואמר מה היא, פשוט הדבר שהוא נאמן, וסומכים עליו כל זמן שלא נחשב על הדבר, שאם לא כן, אין לך אדם אוכל משל חבירו, ואין לך אדם סומך על בני ביתו¹.

ב. כשהוחזק הדבר לאיסור ואין לו תיקון.

החלב הוא איסור שאין לו תיקון להכשירו, וכל שידוע שהוא חלב, הרי זה אסור לעולם.

ולפיכך חתיכה שהוחזקה כחתיכת חלב, ובא עד אחד ואמר עליה שהיא שומן, אינו נאמן על כך, שהרי מאחר שכבר נודע לנו שהיא חלב, לא נהפכה לשומן, ולא יתכן שדברי העד אמת.

ג. כשהוחזק הדבר לאיסור ובידו לתקנו.

טבל הקדש וקונמות הם איסורים שניתן לתקנם. הטבל ניתן לתקנו על ידי הפרשת תרומות ומעשרות, וי"א שרק הבעלים או שלוחם יכול לעשות כן. וי"א שגם מי שאינו שלוחו תורם משל עצמו בשביל זה ומתקן את התבואה, ואין צריך דעת בעלים. והקדש של קדושת הגוף ניתן לתקנו על ידי שישאלו עליו [הבעלים שהקדישו]. והקדש של קדושת דמים ניתן לפדותו². וכמו כן קונמות יש להם היתר, וי"א שיש מעילה בקונמות ויש בהם קדושת דמים, וניתן לפדותם³. וי"א שיש בהם איסור, ואם כן הבעלים יכול להישאל על נדרו].

ולפיכך תבואה שהוחזקה להיות טבל, וכן דברים שהוחזקו להיות הקדש וקונמות, מי שבידו לתקנם, נאמן עליהם לומר שהם חולין, שכל שבידו לתקן את האיסור, הרי זה נאמן⁴.

ד. כשהוחזק הדבר לאיסור ואין בידו לתקנו.

כל הדברים שניתן לתקנם, אין נאמן עליהם לומר שנתקנו, אלא מי שבידו לתקן הדבר, אבל מי שאין בידו לתקן הדבר, מאחר שהוחזק הדבר לאיסור, אין נאמן עליו להיות עד אחד להתירו.

טעם נאמנות עד אחד בעדות אשה

נתבאר, שכל שהוחזק האיסור, אין נאמן עליו עד אחד להתירו, אלא מי שבידו להתירו. ולפי זה, ראוי היה שאשה שהוחזקה לאשת איש, מאחר שאין ביד עד אחד להתירה, עד אחד אינו נאמן עליה, לומר מת בעלה.

¹ כן פירש רש"י. וי"מ דגמרינן מנדה, דאמר בהמדר "וספרה לה" לעצמה. ואם תאמר, אם כן אפילו איתחזק איסורא נמי. ואמר ר"י, נדה נהי שעכשיו ראתה, מכל מקום לא איתחזק איסורא שתראה לעולם. [רש"י].

² ואפילו דחבריה. ולא דמיא לנטע רבעי, דאין יכול לפדות אלא בעליו, דחשיב ברשות בעלים, אף על פי שהוא ממון גבוה, כיון שהם אוכלים אותו בירושלים, אבל הקדש לא חשיב ברשות בעלים יותר משאר כל אדם. [תוס'].

³ הקשה רבינו יצחק בן רבינו מאיר, דבשבעות פרק שלישי משמע, דאפילו למאן דאמר יש מעילה בקונמות, אין להם פדיון ... ותיירץ רבינו תם, דקונמות דאסר להו אכולי עלמא, יש לה פדיון לרבי מאיר דהתם ... [תוס'].

⁴ ומתחילה רצו לומר שהוא הדין להתיר אשה. ואם תאמר, והיכי ילפינן אשה מטבל והקדש, דאין דבר שבערה פחות משנים. ואומר ר"י, דאי הוה שייך למילף מטבל והקדש, הוה אמינא, דהאי דאין דבר שבערה פחות משנים, הני מילי לאוסרה על בעלה, דאין אחד נאמן לאסור, דלענין איסור כתיב "כי מצא בה ערות דבר" אבל להתירה, חד נמי נאמן. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת **אלישבע שולביץ** ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

יוסי, אבל אפשר שההלכה כחכמים ולא כרבי מנחם ברבי יוסי.

- ולפי תירוצו של רב אשי, דברי רב לא נאמרו כלל על האופן הזה, אלא כך אמר, שכשמתחילה באו שני עדים והעידו על בעלה הראשון של האשה שמת, ונישאת על פיהם לאחר, ואחר כך בא בעלה, מאחר שמתחילה נישאת על פי שני עדים, אנוסה היא בנישואיה לשני ולא מזידה, ולפיכך אינה נחשבת כמזונה, ולא נאסרה על בעלה הראשון, ומותרת לחזור לו. וכל זה למדו מדברי רב שפסק כן בדף צ"א. [=חדא מכללא דחברתה איתמר].

תרי ותרי בעדות אשה

אשה שהיתה מוחזקת אשת איש, ובאו שני עדים ואמרו, מת בעלה של האשה, והיא מותרת לכל אדם, ובאו שני עדים אחרים ואמרו, לא מת. או באו שני עדים ואמרו נתגרשה אשה זו מבעלה, והיא מותרת לכל אדם, ובאו שני עדים אחרים ואמרו, לא נתגרשה. האשה הזו היא ספק אשת איש ספק פנויה.

הכל מודים שאם נישאת קודם שבאו העדים האחרונים אין מוציאים אותה מבעלה השני.

וכמו כן הכל מודים, שאם כבר באו העדים האחרונים, אפילו אם היא אומרת ברי לי שאני פנויה, אין לה להינשא אף לא לאחד מהעדים המעידים שהיא פנויה.

אבל נחלקו חכמים, מה הדין אם בכל זאת נישאת לאחד מעדיה. לדעת חכמים, מאחר שנישאת, והיא ובעלה השני אומרים שהיא מותרת לו, בדיעבד רשאי לקיימה. ולדעת רבי מנחם ברבי יוסי, מאחר שכשנישאת כבר באו העדים האחרונים, ולא היה לה להינשא, תצא.

"וקדשתו" בעל כרחו

הכהן מוזהר שלא להיטמא למתים, ושלא לשאת נשים פסולות לו, שנאמר, "לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּי ... אִשָּׁה זָנָה וְחֻלְלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִיֶּשָׁה לֹא יִקְחוּ כִּי קֹדֶשׁ הוּא לְאֱלֹקֵינוּ" (ויקרא כ"א א-ו).

ומבואר בברייתא, שאם אינו רוצה להתקדש מהטומאה, ולפרוש מנשים פסולות, [דפנו, כלומר] מקדשים אותו על כרכו, שנאמר, "וקדשתו כי את להם אלקיך הוא מקריב קדש יתנה לך כי קדוש אני ה' מקדשכם" (ויקרא כ"א ח).

והנה בוודאי לא הוצרכה תורה ללמד, שכשיש בידו איסור ברור, שמקדשים אותו על כרחו, כי דבר זה פשוט הוא, אלא באה ללמד על איסור, שהיה מקום לומר שאין לקדשו על כרחו, ולימדה שבכל זאת מקדשים אותו על כרחו.

- ולפי התירוץ הראשון בגמרא, כשאמרה תורה "וקדשתו", באה ללמד על כהן שנשא אשה, שהיתה תחילה אשת איש, והעידו עליה שני עדים שמת בעלה, וגם היא אמרה כן, והיה הכהן אחד מעדיה, ונישאת לו. ולאחר מכן באו עדים, ואמרו, שבאותה שעה שנישאת, בעלה עדיין היה חי, ורק אחר כך מת.

ואם כן, לפי עדות העדים האחרונים, מאחר שבשעת נישואה היתה אשת איש,

כשנישאת לשני על פי עד אחד שאמר מת בעלה, מאחר ששנים מעידים על בעלה שהוא חי, הוכחש העד, ודינה כדין כל נישאת בעד אחד, שבא בעלה, שהיא יוצאת מזה ומזה, וכל החומרות המבוארות להלן יש בה.

אבל כשנישאת לשני על פי שני עדים, יש כאן שני עדים האומרים שבעלה מת, ושנים שאומרים זה בעלה והוא חי, ואם כן, ספק הוא, אם בעלה חי או מת. ולפיכך:

- כשנישאת לאיש אחר שאינו יודע אם בעלה הראשון חי או מת, וגם היא אינה יודעת, מאחר שיש עדים שאומרים שמת, ויש עדים שאומרים שהוא חי, ספק הוא אצלם אם הוא חי או מת, והרי היא אצל בעלה השני בספק איסור אשת איש, הלכך תצא ממנו, ויביאו אשם תלוי הבא על הספק^א. וכן הדין כשרק אחד מהם אומר שאינו יודע האמת, יביא אשם תלוי.

- וכשנישאת לאחד מהעדים שהעידו שבעלה מת, וגם היא אומרת ברתי הדבר, וברור לי שבעלי מת, מאחר שאצלם הדבר ברור שבעלה מת^ב, והעדים מסייעים אותם, אין עדים אחרים מועילים להכחישם, ולדברי הכל מותרת לשהות עם בעלה השני.

ואם בא הטוען שהוא בעלה עם עדין קודם שנישאת האשה לאחד מהעדים המעידים שמת בעלה, בזה נחלקו חכמים ורבי מנחם ברבי יוסי. לדעת חכמים, גם באופן הזה, מאחר שלה ולעד ברור שהיא מותרת, העד נושא אותה ומותרת לו. ולדעת רבי מנחם ברבי יוסי, מאחר שקודם הנישואין כבר באו עדים המכחישים אותם, לא תנשא.

- ולפי התירוץ הראשון בגמרא, כשאמר רב, "ניסת על פי שני עדים לא תצא", נתכוון לאופן האחרון, ובא רב ללמד, שהלכה כחכמים, ולכן אף על פי שכבר בא הטוען שהוא בעלה עם עדין, ואחר כך נישאת לאחד מעדיה, לא תצא.

- ולפי התירוץ השני בגמרא, אמנם כשאמר רב, "ניסת על פי שני עדים לא תצא", נתכוון לאופן הקודם, שנישאת לאחד מעדיה, ואחר כך בא הטוען שהוא בעלה עם עדין, ואמר רב, שדווקא באופן הזה לא תצא, אבל אם תחילה בא הטוען שהוא בעלה עם עדין, ואחר כך נישאת, תצא, כדעת רבי מנחם ברבי יוסי.

- ולפי התירוץ השלישי בגמרא, אמנם כשאמר רב, "ניסת על פי שני עדים לא תצא", נתכוון לאופן הקודם, שנישאת לאחד מעדיה, ואחר כך בא הטוען שהוא בעלה עם עדין, ואמר רב, שדווקא באופן הזה לא תצא, אבל אם תחילה בא הטוען שהוא בעלה עם עדין, ואחר כך נישאת, תצא, ולא משום שדעתו כדעת רבי מנחם ברבי יוסי, אלא משום שהמשנה היא כדעת רבי מנחם ברבי יוסי.

^א אף על גב דרב בעי חתיכה משתי חתיכות ... הכא הוי כשתי חתיכות, דלרבי זירא דמפרש התם טעמא דרב, משום דשתי חתיכות אפשר לברר איסור ... שיבא הבקי ויכיר אותה שנשתיירה, הכא נמי אפשר לברר על ידי הזמה, ולרב נחמן נמי דמפרש טעמא דרב, משום דשתי חתיכות איקבע איסוריה, הכי נמי איקבע איסורא, שהיא בחזקת אשת איש. [] ואם תאמר למאי דאסיקנן בפרק ארבעה אחין, דתרי ותרי ספיקא דרבנן, ומוקמי לה אחזקה, אמאי נקט אשם תלוי, אפילו חטאת איכא, דאוקמה בחזקת אשת איש. ועוד מאי קא משני בניסת לאחד מעדיה, היכי שבקינן ליה, הא מיחייב מיתת ביי"ד, דאוקמה אחזקה. ואומר ר"י, דמה שאשה זייקא ומינסבא, מרעא ליה לחזקה, ובשנים אומרים נתגרשה דבסמוך נמי זייקא, לפי שיראה שיבואו עדים ויזימו עדיה, או יפסלו אותם בגולנותא, ולהכי לא מוקמינן לה אחזקה. [תוס'].
^ב כגון על ידי סימנים. ואשם תלוי אינו בא אלא על מי שלבו נוקפ. [תוס'].
^א אף על גב דרב בעי חתיכה משתי חתיכות ... הכא הוי כשתי חתיכות, דלרבי זירא דמפרש התם טעמא דרב, משום דשתי חתיכות אפשר לברר איסור ... שיבא הבקי ויכיר אותה שנשתיירה, הכא נמי אפשר לברר על ידי הזמה, ולרב נחמן נמי דמפרש טעמא דרב, משום דשתי חתיכות איקבע איסוריה, הכי נמי איקבע איסורא, שהיא בחזקת אשת איש. [] ואם תאמר למאי דאסיקנן בפרק ארבעה אחין, דתרי ותרי ספיקא דרבנן, ומוקמי לה אחזקה, אמאי נקט אשם תלוי, אפילו חטאת איכא, דאוקמה בחזקת אשת איש. ועוד מאי קא משני בניסת לאחד מעדיה, היכי שבקינן ליה, הא מיחייב מיתת ביי"ד, דאוקמה אחזקה. ואומר ר"י, דמה שאשה זייקא ומינסבא, מרעא ליה לחזקה, ובשנים אומרים נתגרשה דבסמוך נמי זייקא, לפי שיראה שיבואו עדים ויזימו עדיה, או יפסלו אותם בגולנותא, ולהכי לא מוקמינן לה אחזקה. [תוס'].
^ב כגון על ידי סימנים. ואשם תלוי אינו בא אלא על מי שלבו נוקפ. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

היתה ביאתה של בעלה השני בה ביאת זנות, ואף שעתה כבר מת בעלה הראשון, ומאחר שלשני נבעלה משום שהעידו לה שמת בעלה, ביאת אונס היא, ואינה נאסרת לשני אם הוא ישראל, מכל מקום, מאחר שבעלה השני כהן, היא אסורה לו, כי לכהן היא נאסרת גם כשנעשית זונה באונס.

ואמרה תורה, שאף שהיה מקום לומר שלא תצא מבעלה השני, כי היא והוא אומרים שבשעת נישואה כבר מת בעלה הראשון, ועדים מעידים כן, מאחר שבאו עדים אחרים, שאומרים שבשעת נישואה לא מת, ונעשית זונה, ויש ספק כמי האמת, הרי זו תצא.

ומכל מקום, אין ללמוד מכאן למחלוקת רבי מנחם ברבי יוסי וחכמים, לענין שנים אומרים מת, ונישאת לאחד מעדיה, ואחר כך באו שנים ואמרו לא מת, האם מוציאים אותה מספק או לא, כי אפשר שדווקא לענין איסורי כהונה, החמירה תורה להוציא אף מספק.

- ולפי התירוץ השני בגמרא, במקום שהאשה והבעל אומרים ברור לנו שאין איסור בנישואין, והעדים מעידים כן, וכבר נישאת לו, לעולם אין אומרים, שמשום שבאו עדים אחרים, נוציא אותה מבעלה, ואפילו באיסורי כהונה.

וכשאמרה תורה "וְקַדְשֵׁתוּ", באה ללמד דבר אחר, והוא, שכשהוחזקה אשה לאשת איש, ובאו שני עדים ואמרו מת בעלה, לא נמהר להתירה להינשא לכהן, אלא תחילה יש לבקש עדים, שיכחישו את אלו, שמא משקרים הם, ותינשא באיסור, אולם אחר שכבר נישאת על פיהם, אין מוציאים אותה מבעלה.

- ולפי התירוץ השלישי בגמרא, כשאמרה תורה "וְקַדְשֵׁתוּ", באה ללמד על כל אדם שנשא אשה, שהיתה תחילה אשת איש, והעידו עליה שני עדים שמת בעלה, וגם היא אמרה כן, ונישאת לאחד מעדיה. ולאחר מכן באו עדים, ואמרו, שבאותה שעה שנישאת, בעלה עדיין היה חי, ורק אחר כך מת.

ואמרה תורה, שאף שהיה מקום לומר שלא תצא מבעלה השני, כי היא והוא אומרים שבשעת נישואה כבר מת בעלה הראשון, ועדים מעידים כן, מאחר שבאו עדים אחרים, שאומרים שבשעת נישואה לא מת, ויש ספק כמי האמת, הרי זו תצא.

והברייתא המעמידה את הכתוב "וְקַדְשֵׁתוּ" באופן הזה, היא כדעת רבי מנחם ברבי יוסי.

בא אחד ואמר אני בעלה והיא מכחישה אותו

נתבאר, שמי שהלך בעלה למדינת הים, והעיד לה עד אחד שמת בעלה, ונישאת על פיו בהיתר ביי"ד, ולאחר מכן בא אחד ואמר אני בעלה, מאחר שנתברר שבטעות נשאת לשני, הרי היא כמי שזנתה עימו, ויוצאת מזה ומזה.

ואמר שמואל, שכן הדין כשהיא מודה, שזה האיש שבא הוא בעלה, אבל כשהיא אומרת שאינה מכירה אותו, ואין זה בעלה, יש אופנים שהדין שונה, וביארו שהדין תלוי באופנים הבאים.

א. כשיש שני עדים שאומרים שזה בעלה.

שני עדים נאמנים לומר שזה בעלה, ואינה נאמנת לומר כנגדם שאין זה בעלה,

ולפיכך כשבאו שנים והעידו שזה בעלה, הוא מוחזק להיות בעלה בוודאי, ונישואיה לשני נישואי זנות הם, ותצא מזה ומזה.

ב. כשיש עד אחד שאומר שזה בעלה.

כלל בידינו, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד לקבל דבריו, נאמן הוא כשני עדים, ואם יבוא אחרי כן עד אחד להכחישו, אין מקבלים דבריו של אחרון, ועדות ראשונה במקומה עומדת. ולפיכך כשמתחילה נישאת על פי עד אחד שאמר מת בעלה, ובא אחד ואמר אני בעלה, ועד אחד מסייע לו, אין נאמנות לעד האחרון להכחיש את העד שהתיר אותה, ואין מחזיקים את זה כבעלה, בין אם היא אומרת בפירוש, שאין זה בעלה, ובין אם אומרת איני יודעת אם זה בעלי, ובשני האופנים הללו מותרת להישאר עם בעלה השני.

ג. כשיש עדים פסולים שאומרים שזה בעלה.

לדעת רבי נחמיה, כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, כגון להעיד לאשה שמת בעלה, כשם שעד אחד נאמן, אף שאינו נאמן בשאר עדויות, כך גם פסולים, כגון קרובים או נשים, נאמנים, אף על פי שאינם נאמנים בשאר עדויות. וכיון שאין הנאמנות בדבר זה מדין עדות, יש בדבר זה חילוק נוסף מדיני עדות, שבדיני עדות, אם באים שנים ומעידים דבר מה, ובאים שלושה ומכחישים אותם, אין עדיפות לאחרונים על הראשונים, כי שני עדים ומאה עדים נאמנותם שווה, אבל במקום שהאמינו לעד אחד ולפסולים, אין הדבר כן, אלא הולכים אחר הרוב.

ולפיכך, כשמתחילה בא עד אחד, והעיד לאשה שמת בעלה, ונישאת על פיו, ובא אחד ואמר אני בעלה, ויש שני עדים פסולים שמעידים עליו שהוא בעלה, אין אומרים כבר הותרה בעדות הראשון, ואין האחרונים יכולים להכחישו, כי הם שנים והוא אחד והולכים אחר הרוב, ולכן האשה נאסרת על פי עדותם.

- ללשון ראשון בגמרא, כן הדין בכל אופן שהותרה על פי עדות של עד אחד, אם באו אחר כך שנים פסולים ואומרים זה בעלה, הולכים אחר הרוב והיא נאסרת.

- וללשון שני בגמרא, כן הדין כשהותרה מתחילה על פי עדות של עד אחד פסול, אבל אם מתחילה הותרה על פי עד אחד כשר, אין שני פסולים יכולים להכחישו.

ומכל מקום, כל זה שהיא נאסרת על פי עדות השנים האחרונים הפסולים שאומרים זה בעלה, אין זה אלא כשהיא עצמה אינה מכירה אם זה בעלה או לא, אבל אם היא אומרת בוודאות שאין זה בעלה, אין העדים הפסולים יכולים לאוסרה על בעלה השני, כי כלל בידינו, שעדים פסולים, אפילו הם אלף, אינם נאמנים להעיד לאדם כשר, לאסור לו דבר שברור לו להיות, ולפיכך כשהיא אומרת אין זה בעלי, עדים אלו האומרים שהוא בעלה, כמי שאינם הם, והותרה על פי העד הראשון.

צריכה גט מזה ומזה

כבר נתבאר, שאשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, ונישאת לאחר על פי עדותו, ואחר כך בא בעלה, נאסרה לבעלה ולשני, ולפיכך תצא מזה ומזה,

קנסות ממון בנישאת על פי עד אחד

נתבאר, שאשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, ונישאת לאחר על פי עדותו, ואחר כך בא בעלה, הוברר ששהתה עם השני בזנות ולפיכך יוצאת מבעלה הראשון, וקנסו אותה גם בכל הדברים הבאים.

א. הפסד כתובה.

כל אשה תיקנו לה חכמים כתובה, שאם בעלה מגרשה, עליו לשלם לה מנה או מאתים, וטעם התקנה, כדי שלא תהא קלה בעיניו לגרשה, שידע שכשהוא מגרש, יהיה עליו לשלם לה ממון.²

כן הדין ברוב נשים, שאין אנו רוצים שבעליהן יתנו להן גט, אבל זו, שנחשבת כזונה, ובעלה מחויב לגרשה, אין אנו רוצים להכביד עליו, אדרבה רוצים אנו שתהא קלה בעיניו לגרשה, ולכן פטור הוא מלתת לה כתובה.

ב. ג. מזונות ובלאות.

כל אשה תיקנו לה דברים נוספים שבעלה חייב לתת לה, והם נקראים תנאי כתובה, ובכללם שהוא חייב לתת לה מזונות ובגדים כל זמן הם נשואים. ואם לוותה לצורך מזונות, והוא מגרש אותה, עליו לפרוע את חובה, וכן בגדים שנתן לה, והוא מגרשה, אינה צריכה להשיב לו.

כן הדין ברוב נשים, אבל זו, שנחשבת כזונה, כשם שמפסידה את עיקר הכתובה, כך מפסידה את תנאי הכתובה, ולפיכך אם לוותה לצורך מזונות קודם הגט, בעלה פטור מלשלם, וכן כל הבגדים שנתן לה, אף הבלויים ביותר, לא תיקח עימה.

ד. פירות.

האשה, כל זמן נישואיה, בעלה זוכה בפירות של נכסי מלוג שמביאה עימה, וזאת בתמורה לכתובה ותנאי הכתובה שהוא מתחייב לתת לה.

ואם כן, זו, שמשעה שנישאת לשני, אין לה תנאי כתובה, ראוי שלא יזכה בעלה בפירות נכסיה, ואף על פי כן קנסו אותה, שאם אכל בעלה פירות נכסיה, לא יחזיר לה מה שאכל.

וכל הדברים הללו שקנסו אותה בהם, אם לקחה מבעלה הראשון או השני, אין אומרים כיון שכבר תפסה אין מוציאים ממנה, אלא חייבת להחזיר.

תרומה מהטמא על הטהור

מי שיש לו תבואה של טבל, חלק ממנה טמא, וחלק ממנה טהור, לכתחילה לא יפריש את התרומה מהחלק הטמא, לתקן בכך את החלק הטהור לאכילה. ופירש רש"י שהסיבה לכך משום הפסד כהן, שלא לתת לו תרומה טמאה שאסורה באכילה וטעונה שריפה.³

ומבואר במשנתנו, שכדי שתהיה מותרת לאחרים היא טעונה היא גט גם מבעלה וגם מהשני.

הסיבה לכך שהיא זקוקה לגט מבעלה הראשון, פשוטה, כי לפי הדין עדיין היא אשתו, שכן מעולם לא יצאה מרשותו.

אבל מהשני, מעיקר הדין אינה צריכה גט, כי מעולם לא היתה אשתו, שכשקדשה עדיין היתה אשת הראשון, ואין שהותה אצל השני אלא כזנות.

ואמר רב הונא שהסיבה לכך שהיא זקוקה לגט, גזרת חכמים היא, שחששו שאם תצא בלא גט, הרואים לא ידעו שלא היתה נשואה לו, ויטעו לומר גרשה הראשון ונשאה השני כדון, ועכשיו אשת איש יוצאת בלא גט.

ואמנם היה מקום להקל עליה, ולא לחוש שהרואים יטעו לומר אשת איש יוצאת בלא גט, כי היה מקום לומר, שכשיראו אותה יוצאת בלא גט, יאמרו, קידושי טעות היו, ולכן יוצאת בלא גט. אולם כיון שהיא עשתה איסור בשהייתה עם השני, לא רצו להקל עליה בדבר זה, והחמירו עליה להצריכה גט מהשני.

נתקדשה לשני חוזרת לראשון

בדף צ"ב מבואר, שאשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, ונתקדשה לאחר על פי עדותו, ואחר כך בא בעלה, מאחר שעדיין לא כנסה השני, אין כאן זנות מנישואי הראשון, ומותרת לחזור לראשון.

מתחילה רצו לומר, שכיון שנתקדשה לשני, אם תחזור לראשון בלא שיתן לה שני גט, יטעו לומר אשת איש יוצאת בלא גט, ולכן צריכה גט משני. ואין לחוש לטעות אחרת, שיאמרו נתקדשה לשני אחרי שגרשה הראשון, ועכשיו כשחוזרת לראשון, הוא עובר על איסור מחזיר גרושתו. כי דין זה הוא כדעת רבי יוסי בן כיפר, האומר, שאין איסור להחזיר גרושתו, כשנתקדשה לאחר, ועדיין לא נישאת לו, וזו נתקדשה לשני ולא נישאת לו.

דף פ"ט

ומסקנת הסוגיה, שכשהיא חוזרת לראשון, אינה צריכה גט מהשני, [ואפילו נתן לה גט אינו כלום, ולא פסלה בכך מהכהונה], ולא חששו, שאם תחזור לראשון בלא שיתן לה שני גט, יטעו לומר אשת איש יוצאת בלא גט, כי כל הרואים שחוזרת לראשון אחר קידושיה לשני, בלא גט משני, יאמרו, קידושי לשני קידושי טעות היו⁴, ולכן לא היתה זקוקה לגט מהם. ואין להחמיר עליה להזיקה גט, כמו זו שנישאת לשני, שצריכה גט ממנו, כפי שנתבאר, שרק זו שעשתה איסור עם השני החמירו עליה, אבל זו שלא עשתה עימו שום איסור, לא החמירו עליה.

² פירש בקונטרס, כגון על מנת שאני כהן ונמצא לוי. וקשה דאם כן היכי פריך רישא נמי נשואי טעות, הא אמרין לקמן, דאין תנאי בנשואין. ואומר ר"י, דקידושי טעות היינו סבורה שמת בעלה, ולא מת, כמו שהוא אמת. והשתא פריך שפיר, רישא נמי נשואי טעות. ואם תאמר, ולימא טעמא דסיפא משום קדושי טעות דכהן ונמצא לוי, ולא יוכל להקשות מרישא דאין תנאי בנישואין. ואומר ר"י, דקידושי טעות לא שכיח, דלא חיישינן לשמא יתלו בקידושי טעות, ורבי עקיבא לחודיה הוא דחייש להכי לקמן. [תוס'].

³ אף על גב דקיימא לן כתובה דאורייתא, שכותבין בכתובות כסף זווי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא, הכא אמר ר"י דהכי פירושו, מאי טעמא תקינו לה רבנן לאלמנה כתובה שהיא דרבנן לדברי הכל, משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, הכי נמי אפילו בתולה שיש לה כתובה מן התורה, קנסוה בכתובה כדי שתהא קלה בעיניו להוציאה. [תוס'].

⁴ וקשה לי, למה לא פירש משום שנאמר, "ולא ישא עליו חטאי" אלמא יש חטא בדבר, וכדברי רבי

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

ואם שגג בדבר, כגון שלא ידע שהחלק שמפריש אותו לתרומה טמא, **בדיעבד**, כיון שכבר עשה, **תרומתו תרומה, ושאר התבואה מתוקנת**.

דווקא כשהיתה שגגה גמורה הדין כן, שמה שעשה עשוי בלא תיקון נוסף, אבל כשהיתה שגגה קרובה למזיד, גזרת חכמים היא, **שצריך לחזור ולתרום** פעם נוספת מהטהור, כדין תורם קישות ונמצאת מרה, שזו תרומה מהרעה על היפה, שצריך לתרום פעם נוספת, והטעם שם, כי זו שגגה קרובה למזיד, משום שהיה עליו לטעום^א קודם שתרם^ב.

ואם עשה את הדבר במזיד, שידע שהחלק הזה טמא, והפריש ממנו את התרומה, [לא עשה ולא כלום. ולדברי הכל], קנסו אותו **שלא הועיל המעשה שלו לתקן את שאר התבואה** להוציאה לחולין, ועדיין היא מוחזקת כטבל, ועליו לחזור ולתרום כדי לתקנה.

ונחלקו אמוראים בגמרא, בדין החלק הטמא שכבר הפריש לתרומה.

- **לדברי רב נתן בר אושעיא**, החלק הטמא שהפריש לתרומה **דין תרומה** [טמאה] **עליו** [מיד], אבל יחזור ויתרום פעם שניה מהשאר, כדי להתיר את השאר.

ודווקא בזה, הכהן נהנה מהתרומה מיד, אף קודם שיתרום פעם שניה, כי מהתורה היא תרומה גמורה, כדין תרומה מהגרוע על המשובח להלן, ורק מדרבנן צריך לתרום פעם נוספת, מפני הפסד כהן. אבל כשהתורה אין זו תרומה וצריך לחזור ולתרום, גם כשחכמים תקנו שגם התרומה הראשונה תהא לכהן, לא יהנה ממנה הכהן עד שיתרמו פעם שניה, כדין תורם מעציץ נקוב על שאינו נקוב, [מהחייב על הפטור], מהתורה אין זו תרומה כלל וחכמים אמרו שגם הראשונה תרומה, אבל יחזור ויתרום פעם שניה ממקום אחר, והכהן לא יאכל מהראשונה עד שיתירם השניה.

- **ורב חסדא לא הסכים עם רב נתן בר אושעיא, כי חשש**, שאם נחזיק את מה שתרם כתרומה, לא יחזור ויתרום פעם נוספת לתקן את השאר, **ולפיכך תיקנו**

אלעאי. ונראה לי, שפירושו כאן הוא לפי הס"ד, קודם שהביאו דברי רבי אילעי לקמן, אבל למסקנה, אין הכי נמי, הטעם הוא משום שנאמר "ולא ישא עליו חטא". [בקיצור]. ורבי'ן פירש, משום דכתיב "תתן לו ולא לאורו". ואי אפשר לומר כן ... והכא היינו טעם דלכתחלה אין תרומה, משום הפסד כהן כדפירש בקונטרס. אי נמי היכא היתה לו שעת הכושר גזרו דלכתחלה לא יתרום אטו היכא דלא היתה לו שעת הכושר. ועוד אומר ר"י משום מכל חלבו צריך לתרום מן היפה, ומן הטמא על הטהור הוי מן הרעה על היפה. ואף על גב דבמין הרעה על היפה אפילו במזיד תרומתו תרומה, ואין צריך לחזור ולתרום ... בטמא החמירו טפי משום דלא חזי לאכילה כלל, אבל רעה חזיא קצת, והיינו טעמא דקישות ונמצאת מרה, דצריך לחזור ולתרום, משום דלא חזיא לאכול כמו שאר רעה כדמוכח בירושלמי דקרי לה ספק אוכלין. [תוס'].

^א כלומר יפריש על מה שהוא מינה וביה כדי שיטעום ותו לא. [תוס'].

^ב ואם תאמר דבתורם יין על יין ונמצא חומץ אין תרומתו תרומה, לפי שלא נתכוין לעשות חומץ תרומה ... וגבי קישות נמי אמאי היא תרומה כיון שאין חפץ לעשות תרומה גרועה כל כך. ואין לומר דהתם כרבי דאמר יין וחומץ שני מינין ... דאם כן אפילו במתכוין לתרום מן החומץ על היין או מן היין על החומץ לא תהא תרומה ... ואומר ר"י דדין וחומץ אף על פי שהם מין אחד, מכל מקום שני שמות הן, זה יין וזה חומץ, ולכך הוי טעות טפי, ולא הוי תרומה, אבל קישות ונמצאת מרה לא הוי טעות כל כך, דלקישות נתכוין והרי היא קישות. וכן מן הטמא על הטהור בשוגג תרומתו תרומה, דתרם אותו שם שנתכוין לו. מיהו בתוספתא משמע דהיא חומץ על יין דלא הוי תרומה כרבי איתאי ... ואפשר דלרבנן דאמרי מין אחד במתכוין לתרום מן יין ונמצא חומץ הוי תרומה ויחזור ויתרום כמו בתורם קישות ונמצאת מרה, ואפילו לרבי, אם במתכוין תרום מן החומץ על היין הוי תרומה דמדאורייתא הוי מין אחד וכן משמע בהדיא בירושלמי ... [תוס].

שגם לגביו לא הועיל מעשה ההפרשה, והרי הוא טבל כבתחילה כמו שאר התבואה.

ואף שמהתורה תרומה גמורה היא, לדעת רב חסדא, **יש כח ביד בי"ד להתנות ולהפקיע התרומה**, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

ואף לדעת רב חסדא, דווקא כשמתחילה הכל גדל יחד [=בחד מנא], חששו, שאם לא **יתבטל המעשה שעשה לגמרי**, אלא התרומה בקדושתה תהא, יגרום הדבר לקלקול, שלא יתרום פעם נוספת, **אבל כשתרום מתחילה מדבר שגדל בנפרד** [=בברי מאני], כגון תרום מעציץ שאין נקוב על עציץ נקוב, [שאין זו תרומה להתיר השאר, כי תורם מהפטור על החיוב], **מה שתרם נשאר תרומה**, ואינו בטל, **אבל חוזר ותורם פעם נוספת** מהעציץ הנקוב, להתיר את השאר, ואין לחוש שלא יעשה זאת, אף על פי שלא בטל מעשה הראשון לגמרי.

תרומה מהגרוע על המשובח

הבא להפריש תרומה מהגורן, עליו להפריש מהמשובח שבו, שנאמר, "ולא תשארו עליו חטא בהרימכם את חלבו מןו" (במדבר י"ח ל"ב), כלומר זה האופן שבו תהיה ההפרשה כראוי, ובלא חטא, כשתפרישו מן המובחר.

ואמר רבי אלעאי, מתוך כך שאמרה תורה, שזה האופן בו תהיה ההפרשה בלא חטא, למדנו שאם הפריש מהגרוע, **מה שעשה עשוי**, ומה שהפריש נעשה תרומה, **אלא שיש בכך חטא** [=אם אין קדוש נשיאות חטא למה], ומכאן לתרום מהרעה על היפה שתרומתו תרומה.

הולד מהראשון ממזר

כבר נתבאר, שאשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, ונישאת לאחר, ואחר כך בא בעלה, תצא מזה ומזה. ומבואר במשנתנו שהולד ממזר מזה ומזה, כלומר הולד מהשני ממזר, כי עדיין היא אשתו של ראשון, ומכל מקום אסורה לחזור לראשון, ואם תחזור, הולד שתלד לו ממזר.

לדברי רב חסדא, מכאן ראינו לסברתו לעיל, **שבי"ד מתנים לעקור דבר מן התורה**, שהרי מעיקר הדין היא אשתו של ראשון, ואם תלד לו בן הוא ישראל כשר ואסור בממזרות, **וחז"ל תקנו שהוא יחשב ממזר גמור להיות מותר בממזרות**, ובכך הם עוקרים דין תורה שאוסר כשר בממזרות.

אולם **לדברי שמואל**, וכן לדברי רבין אמר רבי יוחנן, **לא עקרו כאן חכמים דין תורה**, ומה שאמרו שהוא ממזר, הכוונה **לאוסרו בבית ישראל בלבד**, אבל לא **התירו אותו בממזרות**. [ויוכל לשאת גיורת].

דיני אשתו הקטנה

מדין תורה קטנה מתקדשת רק על ידי אביה, וקטנה שאין לה אב אינה יכולה להתקדש מהתורה. אולם חכמים תקנו שתתקדש על ידי אמה או אחיה,

¹ וקנסא בעלמא הוא, ולהחמיר, ולעשות סייג לתורה, ואין זו עקירה, אבל להקל על דברי תורה עקירה היא. [רש"י].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

מתעסקים עימו ואפילו כהנים.

- שוב רצו להביא ראייה מדברי בית הלל אלו לעניין אכילת התרומה, שבית דין עוקרים דבר מן התורה, שכן מהתורה, היא אינה נשואה לכהן, ואין לה לאכול תרומה, ועקרו חכמים דין זה, ואמרו שמחמת קידושין אלו שהם מדרבנן היא אוכלת בתרומה.

ודחו ראייה זו, כי כשאמרו כאן שהיא אוכלת תרומה הכוונה לתרומה דרבנן בלבד¹, כגון של שאר מינים, אבל בתרומה דאורייתא, של דגן תירוש ויצהר, היא אסורה.

מניין שהפקר ב"ד הפקר

אמר רבי יצחק, מנין שהפקר ב"ד הפקר, כלומר שיש כוח ביד ב"ד להפקיע ממון, שנאמר, "וכל אשר לא יבוא לשלשית הימים פצצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה" (עזרא י"ח)

ורבי אלעזר אמר, שהדבר למד מהכתוב הזה שבספר יהושע, "אלה הנחלת אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות למטות בני ישראל בגורל בשלה לפני ה' פתח אהל מועד ויכלו מחלק את הארץ" (יהושע י"ט נ"א), וכי מה ענין ראשים אצל אבות, כלומר למה נאמר "וְרָאשֵׁי הָאֲבוֹת לְמִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" די היה לומר, "וְרָאשֵׁי הַמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ללמדך כשם שהאבות מנחילים את בניהם כל מה שירצו, אף הראשים מנחילים את העם כל מה שירצו.

דף צ'

תשלומים של אכילת תרומה בשוגג

זר שאכל תרומה בשוגג, מלבד חטאו באכילת דבר האסור לו, יש באכילה זו גזל הכוהנים, שאכל את התרומה ששייכת להם, ונאמר בעניין התשלומים המוטלים עליו, "ויאיש כי יאכל קדש בגגה ויסף חמשייתו עליו ונתן לכהן את הקדש" (ויקרא כ"ב י"ד), ודרשו חכמים, שיתן דבר הראוי להיות קודש, כלומר, לא ישלם לכהנים כסף בשווי התרומה שאכל, אלא ישיב להם מאותו מין שאכל, ויהיה הוא תרומה תחת מה שאכל.

מטמא לה כמו למת מצוה. ומיהו על כרחך לאו הא בהא תליא, דהא נשאת על פי ב"ד ואחר כך בא בעלה, אמרין דאין מטמא, אף על גב דבעלה הראשון יורשה, לדלידיה לא קנסו. ואף על גב דאין זכאי במציאתה ובמעשה ידיה, היינו משום קנס דידה, אבל ירשה אמאי ליפסיד בעל. ועוד דאם כן כהן גדול וזויר יטמאו לקרוביהם ולכל מורשיהם כשאין יורש אלא הם, וכן לנשיהם. ועוד למאן דאמר ירשה דבעל דאורייתא, אמאי איצטריך קרא שהבעל מטמא לאשתו, פשיטא דמת מצוה היא. ונראה לר"י דמשום דירית לה לא הויא מת מצוה אלא משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר שהוא מן התורה בדבר הדומה, כדפירשתי לעיל, דכיון דלא ירתי לה דומה למת מצוה. ומיהו אינה מת מצוה גמור. וכן נראה דאי משום דהויא מת מצוה גמור מטמא לה אם כן היאך יטמא לה במקום שיש ישראל, דהא במת מצוה אם יש ישראל וכהן אמרין בזויר יטמא ישראל ואל יטמא כהן, ובנישואי קטנה דהו דרבנן משמע דמטמא כשאר בעל שמיטמא לאשתו דאורייתא אם יש שם כמה ישראל ... [תוס']

¹ ולא בעי לאוקומי אפילו בתרומה דאורייתא, ומשום דקטן אוכל נבילות הוא, דהא בעיא היא בפרק חרש, אי בית דין מצווין להפרישו או לא, ולא איפשיטא. ועוד דאוכלת בגינו משמע דאפילו כי גדלה אוכלת מכח זה, אף על פי שעדיין לא בעל. [תוס']

² בתרומה לא שייך לפוטרו משום דקם ליה בדבריה מיניה ... (א) דשאני תרומה דגלי קרא בהדיא

וקידושין אלו הם מדרבנן, וקרויים קידושי מיאון, שאם רוצה לצאת מהם, אינה זקוקה לגט, אלא ממאנת, שאומרת אי אפשי בבעלי זה, ויוצאת ממנו.

וכלל בידינו שהאיש יורש את נכסי אשתו. וכמו כן אם הוא כהן, הרי זה מטמא לה בקבורתה. וכמו כן בחייה היא אוכלת תרומה בגינו. ונחלקו חכמים, אם כן הדין גם כשהיתה אשתו קטנה, שקידושיה מדרבנן.

לדעת בית הלל, משעה שנכנסה לחופה, כלומר לנישואין, הרי היא כאשתו לכל דבר, אף על פי שהיא קטנה, ומעתה אם מתה, יורש אותה, אף על פי שהיתה יכולה למאן, ולהפקיע את קידושיה. וכמו כן גם אם הוא כהן הוא נטמא לה במותה. ובחייה אוכלת תרומה.

ולדעת בית שמאי, גם אחר שנכנסה לחופה אינו יורש אותה, ומטמא לה, ואוכלת תרומה, אלא כשתעמוד בקומתה, כלומר כשכבר גדלה, והגיעה לפרקה, שנעשית בית שתיים עשרה ויום אחד, והביאה סימני גדלות, שנעשית גדולה, שראויה לקידושין מהתורה², ונכנסה לחופה³.

ולדעת רבי אליעזר, גם אחר שנכנסה לחופה, ונעשית גדולה אינו יורש אותה, ומטמא לה, ואוכלת תרומה, אלא אם כן בעל אותה לאחר מכן, שבבעילה זו נתקדשה לו בפועל קידושי תורה³.

- ומתחילה רצו להביא ראייה מדברי בית הלל אלו לעניין ירושתה, שבית דין עוקרים דבר מן התורה, שכן מהתורה, קטנה זו שלא נתקדשה לבעלה קידושי תורה, אין ירושתה לבעלה, אלא למשפחת אביה, ועקרו חכמים דין זה, ואמרו שבעלה יורש אותה.

ודחו ראייה זו, כי אפשר שדווקא בדיני ממונות יש לב"ד כוח, להפקיע ממון מזה ולתת אותו לזה, כי הפקר ב"ד הפקר, מטעמים שיתבארו בסמוך, אבל לעקור איסורי תורה אין לב"ד רשות.

- שוב רצו להביא ראייה מדברי בית הלל אלו לעניין טומאת בעלה, שבית דין עוקרים דבר מן התורה, שכן מהתורה, כהן אסור להיטמא למי שאינה אשתו, וקטנה זו שלא נתקדשה לבעלה קידושי תורה, מהתורה אסור לו להיטמא לה, ועקרו חכמים דין זה, ואמרו שבעלה יטמא לה לקבורה.

ודחו ראייה זו, כי מאחר שהוא יורש אותה, קרוביה מושכים את ידיהם מלטפל בקבורתה, ומעתה היא נעשית כמת מצווה, שאין לו קוברים⁴, שהכל

¹ כן פירש בקונטרס, שתגיע לפירקה בשנים ובהבאת שערות. ואין הלשון משמע כן, דאם כן הוי ליה למימר משתגדיל. אלא אומר ר"י, משתעמוד בקומתה, היינו שנראית גדולה קצת, אף על פי שעדיין לא הגיעה לפירקה, לפי שנראית כאשתו, אבל כל זמן שנראית קטנה, היו נראים דברי חכמים כמו חוכא ואיטולוא, אם היה יורשה. [תוס']

² והוא הדין אם נכנסה לחופה, ואחר כך עמדה בקומתה, דמהניא חופה שבקטנות, דמאי שנא מקידושין, דמהנו כשהיו בקטנות ואחר כך עמדה בקומתה. [תוס']

³ ואם תאמר אכתי כיון דאין מעשה קטן כלום, היכי מהניא חופה שהיתה בקטנות. ויש לומר, דכיון שהיא בביתו של בעל, הויא כמסירה לחופה, וכשבועל בגדלות לשם קידושין, ואפילו אם תמצוי לומר דביאה אירוסין עושה, חשובה מיד כנשואה, מידי דהוה אהיה לו חצר בדרך, ונכנסה עמו לשם נישואין. אי נמי כיון שהקידושין בגדלות וארוסה אוכלת בתרומה דבר תורה, מהניא הכא חופה שהיתה בקטנות, דליכא למיחש לסימפון ולא לדעולא, כיון שהיא בבית בעלה. וטעמא דירשה משום דהוי הפקר ב"ד דהיה הפקר. [תוס']

⁴ משמע דכל היכא דירית לה מטמא לה, דהוי מטמא למת מצוה. ולפי זה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, לא ירית לה, מדאמר ואין מטמא לאשתו פסולה, דאי הוה ירית לה, הוה

על המזבח להקטיר על האש. (ג) הבשר שנאכל לכהנים או לבעלים. [יש קרבנות שגם הבשר מוקטר על גבי המזבח].

ומדין תורה, **אם נטמא הדם**, או הבשר, או החלב, בין בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון, בין בקרבן יחיד ובין בקרבן ציבור¹, והקריבו את הדם, **הציץ מרצה** על הטומאה הזו, שנאמר, "וְהִקְיָה עַל מִצַּח אֶהְרֹן וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת עֹן הַקֹּדֶשִׁים" (שמות כ"ח ל"ח).

כן הוא דין התורה, **אבל חכמים תיקנו, שאם נזרק הדם הטמא במזיד**, שידע הכהן שהוא טמא, **אין הציץ מרצה**.

כוח החכמים לעקור דבר מן התורה

מתחילה היה נראה, שאחר תקנת חכמים הנ"ל, **נפסל הקרבן לגמרי, והבעלים מביאים קרבן אחר, ומכאן ראייה שבי"ד עוקרים דבר מן התורה**, שכן מהתורה יצאו הבעלים בקרבן הראשון, והשני הוא כחולין בעזרה, ואמרו חכמים שיקריב את השני.

ודחו זאת, ואמרו, שבוודאי גם אחר תקנת חכמים לא נפסל הקרבן לגמרי, לומר שיביא קרבן אחר תחתיו, אלא הבעלים יצאו ידי חובתם בקרבן זה אבל הבשר נפסל ולא יאכלו אותו.

ואף שמן התורה הקרבן כשר, ואם כן מצווה לאכול את הבשר, שנאמר, "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם" (שמות כ"ח ל"ח), **יש כוח בידי חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה בלבד**. כלומר, לא שיאמרו לך עשה איסור, אלא שיאמרו לך אל תעשה דבר שאתה מצווה לעשותו, וממילא הוא נעקר.

דיני תורה שעקרו חכמים בשב ואל תעשה

נתבאר שבשב ואל תעשה יש כוח לחכמים לעקור דבר מן התורה, ונזכרו כאן בסוגיה מספר דוגמאות לכך.

א. ערל.

כל ישראל חייבים להקריב קרבן פסח בארבעה עשר בניסן, ובכלל זה הגרים. וחכמים תיקנו, שגר שנתגייר בערב פסח, ייחשב כטמא, ולא יקריב את קרבן הפסח, אף על פי שהוא מחויב בו מהתורה², ונמצא שעקרו חכמים את הקרבת הפסח בשב ואל תעשה.

ב. הזאה.

מי שנטמא במת, טעון הזאה במי חטאת [של פרה אדומה] ביום השלישי וביום השביעי, וחכמים אסרו לעשות הזאה זו בשבת. ובגלל הגזרה הזו, אם חל ערב פסח בשבת, לא יוכל להיטהר ולהביא את הפסח, אף על פי שמהתורה אין איסור הזאה, והיה יכול להיטהר ולהביא את הפסח, ונמצא שעקרו חכמים

ומי שאכל תרומה טהורה, עליו לשלם פירות טהורים, ויהיו הם תרומה טהורה, תחת התרומה הטהורה שאכל.

ומי שאכל תרומה טמאה, כיון שמה שאכל לא היה ראוי לכהנים לאכילה אלא לשריפה, **רשאי לשלם גם פירות טמאים**, ויהיו הם תרומה טמאה, תחת התרומה הטמאה שאכל. [ובמעשה זה, הוא בעצם משלם דבר ששווה יותר ממה שאכל, כי הוא אכל תרומה טמאה, שאינה ראויה לאכילה, ומשלם פירות חולין טמאים, שהם ראויים לאכילה, שהם שווים יותר, אלא שעכשיו הם נעשים תרומה טמאה, שאסורה באכילה].

ומי שאכל תרומה טהורה, **ושילם על כך פירות טמאים**, אם עשה זאת במזיד, שידע שמשלם פירות טמאים³, אף שמהתורה מה שעשה עשוי, ויצא בכך ידי חובתו, מכל מקום, כדי שהכהן לא יפסיד, **קנסו אותו חכמים, שישלם לו פעם נוספת פירות חולין טהורים**.

ואם בשוגג שילם פירות טמאים, שהיה סבור שמשלם פירות טהורים, בזה נחלקו חכמים. **לדעת רבי מאיר**, כיון ששגג בדבר, **לא קנסו אותו** לשלם פעם נוספת חולין טהורים⁴. **ולדעת חכמים קנסו** את השוגג כמו המזיד [שאם לא כן כל אחד יעשה מזיד ויאמר שוגג הייתי] ולפיכך גם זה שעשה בשוגג, משלם פעם נוספת פירות חולין טהורים.

- ומתחילה היה נראה, שלדעת רבי מאיר, המשלם פירות טמאים במזיד, המעשה שעשה בטל, ועליו להביא פירות אחרים לתרומה. ורצו להביא ממנו ראייה, שחכמים עוקרים דבר מן התורה, שכן מהתורה מה שעשה עשוי, אף על פי שתרם במזיד מפירות טמאים, [ואם הכהן יקדש אשה בתרומה הזו, היא אשתו⁵], ולדעת רבי מאיר, חכמים תיקנו שהמעשה בטל.

- אך דחו זאת כפי שנתבאר, שגם לדעת רבי מאיר, התרומה הראשונה במקומה עומדת, ולא בטלה, אלא שקנסו אותו לשלם פעם נוספת חולין טהורים.

ריצוי הציץ

שלושה חלקים יש בקרבנות, (א) הדם שנותנים ממנו למזבח, בקרנות המזבח או בקיר המזבח, ונתינה זו היא נחשבת להקרבת הקרבן. (ב) החלב שמעלים

¹ יוסף חמישיתו עליו. (ב) ועוד אמר רבי יצחק, דתשלומין דתרומה לכפרה קאתו, ולא שייך קם ליה בדרבה מיניה... [תוס'].
² אין לפרש האי שוגג ומזיד אאכילה קאי, כדפירש ריב"ן, אבל התשלומין הם במזיד, דאם כן במזיד אמאי אין תשלומיו תשלומין, דאפילו סובין יכול לשלם, דתשלומין אין נעשין קדש. אלא נראה לרי"י דשוגג ומזיד אתשלומין קאי, כדפירש בקונטרס.

³ ואם תאמר אי לפי דמים משלם, כשמשלם כאן חולין טמאין אמאי תשלומיו תשלומין, והלא הן נעשין תרומה טמאה, ואינם שוים כתרומה טהורה שאכל. ויש לומר דמשלם חולין טמאים כל כך דכשנעשין תרומה טמאה יהיו שוים להסקה כתרומה טהורה שאכל. ומכל מקום קנסין ליה כשמשלם במזיד, אף על פי ששוים כדמי תרומה, משום דמשלם מידי דלא קפין עליה זבינא. [תוס'].
⁴ ואם תאמר ולמה אינו מדקדק דמדאורייתא תשלומיו תשלומין ונעשית תרומה, וקאמרי רבנן דאינן תשלומין, והוי חולין ושריין לזרים. ואמר ר"י, דהוה מצי למימר דאין תשלומיו תשלומין דקאמר היינו לגבי הא דהדרי למרייהו, ולעולם תרומה הוה. ואי"ת ומאי מדקדק מקדושין, דלמא היינו משום דהפקר ביידי היה הפקר, כדאמר לעיל. ואמר ר"י, דהכא אין שייך לומר כן, דמה פשע כחן שיש לנו להפקיר ממונו. [תוס'].
⁵ כמאן דאמר טומאה דחוייה בצבור. דלמאן דאמר הותרה בצבור, לא בעי ציץ לרצויי. [תוס'].
⁶ וטעם הגזרה מבואר במסכת פסחים, שמא האהיל אתמול על מת, והיום כשנתגייר, הוא טהור, כי אינו טמא מחמת מה שארע לו אתמול בגיותו, וכשיקריב קרבן פסח, יהיה סבור שטמא מת מותר להקריבו, ואם יטמא שוב בשנה אחרת, יביא קרבן פסח בטומאה.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

את הקרבת הפסח בשב ואל תעשה.

ג. אזמל.

מדין תורה מותר לטלטל בשבת מרשות היחיד לרשות היחיד, גם כשהן בעלים נפרדים, וחכמים אסרו לעשות זאת בלא עירוב, ולפיכך אין מטלטלים חפצים מגג של זה לגג של זה, ומגג של זה לקרפף של זה. ואם היו צריכים למול תינוק בשבת, ולא היה להם איזמל למול אותו במקומו, אסור להביא את האיזמל דרך גגות וקרפפות, אף על פי שחיוב המילה היום מהתורה, ואיסור הבאת האיזמל מדרבנן, ונמצא שעקרו חכמים את המילה הזו בשב ואל תעשה.

ד. סדין בציצית.

מדין תורה הולבש בגד של ארבע כנפות שרגילים ללבושו ביום, חייב להטיל בו ציצית, וחכמים אמרו שאין להטיל ציצית בסדין^א, ואם כן המתעטף בסדין מבטל מצוות ציצית, ונמצא שעקרו ממנו חכמים מצוות ציצית בשב ואל תעשה^ב.

ה. כבשי עצרת.

כבשי עצרת ששחטם שלא לשמם, הדם יזרק על המזבח, והבשר יאכל, כדין כל הזבחים שנזבחו שלא לשמם, שהם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, ונמצא שאין אלו כבשי עצרת, אלא שלמי נדבה סתם. ואם היתה עצרת בשבת, שמותר לשחוט בה כבשי עצרת ולא שלמים סתם, וטעה זה ושגג בשלא לשמו, אמרו חכמים שלכתחילה לא יזרוק את הדם. וזריקת הדם אינה אלא איסור שבות דרבנן, ונמצא שבאיסור זה עוקרים חכמים זריקת דם, ואכילת הבשר, שהם מצווה מהתורה^ג.

ו-ז. שופר ולולב.

מדין תורה תוקעים בשופר בראש השנה גם כשהוא חל בשבת. וכמו כן נוטלים לולב ביום ראשון של סוכות גם כשהוא חל בשבת, וחכמים חששו שמא יטלטלו את השופר והלולב ברשות הרבים ומשום החשש הזה ביטלו את השופר והלולב בשבת, ונמצא שעקרו חכמים מצוות שופר ולולב בשב ואל תעשה.

נביא האומר לעבור על דברי תורה

נביא אמת האומר לעבור על אחת ממצוות התורה, חייבים לשמוע לו ולעבור

^א הטעם לכך, כי מצוות ציצית יש בה שני חוטים של צמר צבוע תכלת, ושני חוטי לבן של פשתן, כלומר יש בה כלאים, אבל היא דוחה את איסור הכלאיים, כי נאמר, "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו" (דברים כ"ב י"א) אבל "גדלים תעשה לך על ארבע כנפות קסותך אשר תכסה בה" (דברים כ"ב י"א), ודווקא בכסות יום היא דוחה איסור כלאים ולא בכסות לילה, וחששו חכמים שאם יטילו ציצית בסדין יטילו גם בכסות לילה ונמצא עוברים באיסור כלאים.

^ב ואם תאמר, סדין בציצית היכי הווי שב ואל תעשה, דכי מכסה בטלית דבת חיובא היא, ואין בו ציצית, הרי עובר בדיים. ויש לומר דבשעת עיטוף אכתי לא מיחייב עד אחר שנתעטף, דכסותך משמע שאתה מוכסה בה כבר... ולאחר שנתעטף דמתחייב שב ואל תעשה הוא. ואם תאמר, בפרק מי שמתו משמע, כשהוא לבוש כלאים ואין פושטן, לא חשיב שב ואל תעשה אלא עמוד ועשה. ואומר ר"י, דשאני כלאים, דעיקר האיסור בשעת לבישה, שלבש באיסור, אבל כאן לא מתחייב עד אחר שנתעטף כדפרישית. ומיהו קשה מדמברכין להתעטף בציצית, משמע דבשעת העיטוף עבד מצוה, ומלשון להתעטף מוכיחות נמי [בה"ג] דקיימא לן בציצית דחובת גברא הוא. [תוס'].
^ג על הביאור הזה כתב רש"י, לא קבלתי מרבתי, ומכל מקום כך נראה בעיני, וכשר הדבר.

על המצווה, שנאמר, "נביא מקרֵב מאַחֵד פְּמִנֵי יָקִים לְךָ הִ' אֱלֹהֶיךָ אֲלֵיו תִשְׁמָעוּן" (דברים י"ח ט"ו) ודרשו חכמים, אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצוות שבתורה, כמו אליהו בהר הכרמל, שהקריב בבמה בשעת איסור במות, ואם לא שהותר לו יש בדבר עונש כרת, כיון שמצווה לעשות יש לשמוע לו.

ומשמע כאן בסוגיה, שכן הדין **כשאומר שזו הוראת שעה**, שבפעם הזו הותר הדבר, אבל אם אמר שבטל איסור זה מהתורה, אין שומעים לו.

ומתחילה רצו להביא ראייה מהדין הזה, שגם חכמים יכולים לעקור דבר מן התורה. אך לכאורה הראייה תהיה רק כשהדבר נעשה בהוראת שעה, ולא באופן קבוע. ואפשר שעניין זה שהדבר נעשה בהוראת שעה אינו מעכב, אלא העיקר הוא שלא יאמר הנביא שדין תורה שקר, אלא אומר שכאן יש דין נוסף, ולכן הדבר מותר למרות שנאסר בתורה. והוא הדין באופן קבוע, אם יאמרו החכמים שאינם אומרים שדין התורה שקר, אלא מצורך מסוים הוא יעקר.

ומסקנת הגמרא שדווקא כשהדבר נעשה לצורך גדר ותקנה, כמו אצל אליהו שעל ידי זה השיב את ישראל מעבודת הבעל.

וזו היא דחיית הגמרא, למה אין ללמוד מכאן שיש לחכמים כוח לעקור דין תורה. ומיהו אם זו הדחיה, הרי שבמקום שיש צורך לתקן ולגדור, יהיה כוח גם לחכמים לעקור דבר מן התורה. וכן הוא להלן.

כוח החכמים להפקיע קידושין

בעל ששלח גט לאשתו על ידי שליח, ולפני שהשליח מסר לה את הגט, ביטל הבעל את הגט, הרי זה מבוטל, ומעתה, גם כשתקבל את הגט מידי השליח, אינה מגורשת.

ומדין תורה הגט מבוטל גם אם הבעל לא הודיע לאשה שהוא ביטל את הגט, **אולם** חכמים חששו, שאם יוכל לבטל את הגט בלא להודיע לה, פעמים לא תדע שהגט מבוטל, ותהיה סבורה שהיא מגורשת, ותינשא לאחרים ויהיו הילדים ממזרים. ולפיכך **תיקן רבן גמליאל הזקן, שאין לבטל את הגט אלא על ידי שמודיע לאשה שהגט בטל**.

ונחלקו חכמים, מה הדין אם עבר על תקנת רבן גמליאל הזקן, **וביטל את הגט בלא להודיע על כך לאשה**.

- **לדעת רבי, מאחר שמדין תורה הגט בטל, הרי זה בטל** ואינה מגורשת.

- **ולדעת רבן שמעון בן גמליאל**, אם היה ביטולו מועיל לא הועלה תקנת חכמים כלום, ולכן **התקנה היתה שאם יבטל את הגט בלא להודיע לה, אין בביטולו כלום, והאשה אינה אשתו**.

¹ ואם תאמר, שאני התם, דעל פי הדבור היה מתנבא לעבור, והיכי נגמר מיניה לעבור משום תקנתא דרבנן, שלא על פי הדבור. ונראה דכיון דעל פי הדבור שרי משום צורך שעה, הוא הדין שלא על פי הדבור, שהרי אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, כדנפקא לן במגילה מקראי. ואם תאמר, דאמר בפרק אלו הן הנחנקים, היכא דמוחזק שאני, דאי לא תימא הכי, אברהם היכי שמע ליה יצחק בהר המוריה, אליהו בהר הכרמל היכי שמכי עליה ועבדי שחוטי חוץ, אלא היכא דמוחזק שאני, ובאליהו למה לן משום דמוחזק, הא משמע דאפילו בלא נביא שרי נמי לבית דין לעבור משום מיגדר מילתא. ואומר ר"י, משום דאיתחזק בנביאות היו סומכים עליו במה שהיה מבטיח בירידת אש ושוחטים על הבטחתו קדשים בחוץ, שבזכותו ותפלתו תרד אש מן השמים, ויהיה מיגדר מילתא, שיתקדש שמו של הקב"ה ברבים, ועל ידי כך יחזרו ישראל למוטב. [תוס'].
² כל הזכויות שמורות ליא"ה

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

וזהו ששינוי במשנתנו, שאשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, ונישאת לאחר, ואחר כך בא בעלה, תצא מזה ומזה. ואם מתה קודם שהוציאו אותה, אין אחד מהם מטמא לה, ואפילו לא הראשון שהיא באמת אשתו, כי היא אסורה לו.

זכויות נוספות שמחמת נישואין שנפסדות

כבר נתבאר, שאשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, ונישאת לאחר, ואחר כך בא בעלה, תצא מזה ומזה ועוד כמה דינים. ולהלן יתבאר שיש עוד מספר זכויות שנפסדות על ידי המעשה הזה.

א. מציאתה לעצמה ולא לבעלה.

אשה נשואה, תקנת חכמים היא, שמציאתה לבעלה, והטעם לכך, כדי שלא יבואו לידי איבה², על ידי זה שהוא מפרנס אותה, וכשהיא מוצאת מציאות אינה מביאה לו. וכל זה באשה שמותרת לבעלה, אבל זו שנישאת לאחר, ובכך נאסרה לבעלה כזונה, ומחויב להוציאה, טוב הוא שיהיה ביניהם איבה, וימחר להוציאה, ולפיכך מציאתה לעצמה, ולא לבעלה.

ב. מעשה ידיה לעצמה ולא לבעלה.

אשה נשואה, תקנת חכמים היא, שמעשה ידיה, כלומר מלאכתה ושכר מלאכתה לבעלה, והטעם לכך, כי תקנו חכמים שהאיש חייב במזונות אשתו, וכנגד חיובו זה, היא מכניסה לו את שכרה. וכל זה באשה שמותרת לבעלה, והוא חייב במזונותיה, אבל זו שנישאת לאחר, ובכך נאסרה לבעלה כזונה, ומחויב להוציאה, אינו חייב במזונותיה, ומאחר שאין לה מזונות ממנו, אין לו שכר מעשיה ידיה.

ג. אינו מפר את נדריה.

אשה נשואה, דין תורה הוא, שאם נדרה נדרים שיש בהם עינוי נפש, כגון שלא אתרחץ ולא אתקשט, וכן דברים שבינו לבניה, בעלה מפר את נדריה, והטעם לכך, כדי שלא תתגנה עליו. וכל זה באשה שמותרת לבעלה, ונכון הדבר שלא תתגנה עליו, אבל זו שמחויב להוציאה, טוב הוא שתתגנה עליו, ולפיכך אינו מפר את נדריה³.

דף צ"א

זכויות שמחמת עצמה שהיא מפסידה

אשה זו, שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, ונישאת לאחר, ואחר כך בא בעלה, ונמצא שהיתה נשואה לשני בזנות, מפסידה עוד כמה דברים, שהיו ראויים לה

² תימה דבריש מציאת האשה, דאמרי מציאתה כהעדפה על ידי הדחק דמי, משמע דמציאתה תחת מזונות, כמו מעשה ידיה, כיון דמדמי ליה להעדפה, והכא משמע טעמא דמציאה משום איבה. ומיהו מצינו למימר דמעשה ידיה משום איבה הן, כדאמר בפרק אף על פי, קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר, ומעשה ידיה משום איבה. אבל קשיא כיון דמציאה ומעשה ידיה תרווייהו משום מזונות ואיבה, מאי שנא דגבי מציאה קאמר טעמא משום איבה, וגבי מעשה ידיה קאמר משום דקמתזנטא, הוה ליה למימר בתרווייהו חד טעמא. [תוס'].

³ וילייע אם דין זה הוא דין תורה, וכרבי שמעון, דדריש טעמא דקרא. או שהוא מדרבנן, וכדברי הכל.

ואף שמדין תורה הגט בטל ואם כן האשה לא מגורשת, יכלו חכמים להכריז עליה כמגורשת, בלא לעקור דין תורה, כי כלל בדינו **שכל המקדש על דעת חכמים הוא מקדש**, שאומר "כדת משה וישראל".

ותקנת חכמים היתה, שכל קידושין יחולו בתנאי שלא יהיה בסופן גט שביטלו הבעל בלא להודיע, אבל אם יעשה כן, מלכתחילה לא חלו הקידושין, ומעולם לא היתה אשתו, ולכן היא מותרת לאחרים.

וכשהיו הקידושין בכסף התקנה היתה שאם יעשה כן, שישלח גט ויבטל בלא להודיע, **יהיה הכסף מתנה**, ולכן לא נתקדשה בו.

וגם **כשהיו הקידושין בביאה**, כיון שתלה בדעת חכמים, התקנה היתה שאם **יעשה כן**, שישלח גט ויבטל בלא להודיע, **תהא הביאה ביאת זנות** ולא ביאת קידושין⁴.

יש כוח לבי"ד לעקור דין תורה לצורך סייג לתורה

כבר נתבאר שלצורך גדר ולתקנה וכהוראת שעה בי"ד עוקרין דבר מן התורה.

וכן אמר רבי אלעזר בן יעקב, שמעתי שבי"ד מכין ועונשין שלא מן התורה, ולא לעבור על דברי תורה, אלא לעשות סייג לתורה.

ומעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים, ואין במעשה הזה איסור של תורה, אלא איסור שבות מדברי חכמים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, כאילו חילל שבת מהתורה, ולא מפני שראוי לכך, שהרי עבר רק על איסור דרבנן, אלא שהשעה צריכה לכך, שהיו ישראלים מזלזלים באיסורי שבת, והיה צריך להחמיר עליהם.

ושוב מעשה באדם אחד שהטיח [=בעל] באשתו תחת התאנה, ואין כאן איסור תורה, שהרי אשתו היא, אלא פריצות בעלמא, והביאוהו לבית דין, והלקוהו, ולא מפני שראוי לכך, שהרי לא עבר על איסור תורה, אלא שהשעה צריכה לכך, שהיתה עת צרה והיו ישראל באותה שעה פרוצים בעבירה.

טומאת כהן לאשתו האסורה לו

כהן אסור להיטמא לשאר מתים, שנאמר בו, "לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּיּוֹ" (ויקרא כ"א א'). אבל כשמתה אשתו [או אחד משאר הקרובים], הוא מצווה להיטמא ולקבור, שנאמר באותו עניין, "כִּי אִם לְשָׂאֲרוֹ הִקְרַב אֶלָּיו וכו'" (ויקרא כ"א ב'), ואמרו חכמים שארו זו אשתו.

ודווקא אם אשתו מותרת לו, הוא מצווה להיטמא לה, אבל אם היא אסורה לו, **אסור לו להיטמא לה במותה שנאמר, "לא יטמא בעל בעמיו להחלו"** (ויקרא כ"א ד'), כלומר לא יטמא הבעל לאשתו כשהיא מחוללת לו.

⁴ ואית דאמרי תינח קדיש בכספא, דקידושי כסף דרבנן, קדיש בביאה, דקידושין דמדאורייתא נינהו, מאי איכא למימר. וטעות גדול הוא בידם, דקידושי כסף דאורייתא נינהו, ומגורה שוה ... גמר לה ... וגורה שוה בסיני נאמרה, וכל י"ג מדות. ואי קידושי כסף מדרבנן, מי קטלינן נפשא עליהו ... ועוד מאי שינויא דשני שוויה רבנן ... הא קשיא ליה היכי מצו רבנן לאפקועי מידי דאורייתא, ומשני ליה שוויה רבנן, הא נמי אפקעתא היא. [רש"י].

מחמת עצמה, מתחילתה.

א. בת ישראל נפסלה מהכהונה.

כל בת ישראל כשרה, [וכן בת לוי או בת כהן], ראויה היא להינשא לכהנים, אבל זו שנישאת לאחר בחיי בעלה, נעשית בכך זונה, ומעתה היא אסורה לכהנים, שנאמר "אִשָּׁה זָנָה וְחָלְלָה לֹא יִקְחוּ" (ויקרא כ"א ז). ודין זה פשוט הוא ולא הובא במשנתנו אלא אגב הדינים האחרים.^א

ב. בת לוי נפסלת מאכילת מעשר.

כל בת לוי [וכן בת כהן],^ב מותרת לאכול מעשרות, ומדין תורה, אפילו זנתה, כגון שנבעלה לעובד כוכבים או לעבד או לחלל, שעל ידי בעילות אלו אשה נפסלת לכהונה, לעניין אכילת מעשר אינה נאסרת. ולפיכך מדין תורה, בת לוי נשואה, שנישאת לאחר על ידי עדות של טעות, אף שנחשבת בכך לזונה, להיפסל לכהנים, אינה נאסרת בכך באכילת מעשרות, אבל חכמים קנסו אותה, שתיאסר באכילת מעשרות.^ג

ג. בת כהן נפסלת מאכילת תרומה.

נתבאר, שזו שהיתה נשואה, ונישאת לאחר בעדות טעות, אפילו היא בת לוי, קנסו אותה שלא תאכל במעשר, וכל שכן שאם היא כהנת, שקנסו אותה שלא תאכל בתרומה, שהתרומה אסורה יותר.

ובזו הוסיפו לקנסו אותה, שלא רק בתרומה דאורייתא היא נאסרת, אלא גם בתרומה דרבנן.

הפסד כתובת בנין דכרין

בין הדברים שהאיש מתחייב לאשתו בכתובתה, הוא כותב לה "בנין דכרין דיהוין ליכי מינאי, אינון ירתין כסף כתובתך יתר על חולקהון דעם אחוהון"^א [=בנים זכרים שיהיו לך ממני הם ירשו את כסף כתובתך יתר על חלקם עם אחיהם], שאם תמות אשתו זו לפניו, וירש את ממנה את מה שהביאה לו לכתובתה, אחר כך כשימות הוא, לפני שתחולק ירושתו בין כל בניו, [מאשה זו ומאשה אחרת], תחילה יטלו בניו מהאשה הזו את הכתובה שירש אביהם ממנה, ורק אחר יתחלקו כל הבנים בשווה, בכל הנכסים שישארו.

^א ואם תאמר, אמאי פשיטא, והא בפרק ארבעה אחין איצטריך ליה למידק ממתניתין דאשת ישראל שנאנסה דפסולה מן הכהונה. ואומר ר"י דהתם לא איצטריך למידק אלא משום שאף על פי שמתרת לבעלה, אפילו הכי פסולה לכהונה, אבל הכא כיון דאשמעינן מתניתין דאסורה לבעלה מדרבנן, דקתני תצא מזה ומזה, פשיטא דפסולה נמי לכהונה, כיון דמדרבנן נמי קרינן ביה ונטמאה. [תוס'].

^ב ולרבנן דרבי מאיר, גם בת ישראל. והקנס על כולן שיאסרו באכילת מעשר. אי"נ לפי התירוף האחרון, אינן אסורות באכילת מעשר, והקנס על בת לוי דווקא שלא יתנו לה מעשר.

^ג ולא מצי לשנויי דמתניתין כרבי מאיר, דאמר מעשר ראשון אסור לזרים, דגמר מתרומה, והכי קאמר, מה תרומה מיתסרא לזונה, אף מעשר כן. (א) דאפילו רבי מאיר מודה, דזונה לא מיתסרא במעשר, דלא ילפינן מתרומה לגבי הא, משום דמה תרומה לא מיפסלה מתרומה אלא בביאה דמיפסלה לכהונה, אף במעשר נמי לא מיפסלה במעשר אלא בביאה דמיפסלה בה ללויה ... (ב) ושמא לרבי מאיר דוקא מיפסלה באכילת מעשר, דקנסוה שתחשב כזרה, וזר אסור במעשר, אבל לרבנן לא שייך לקנסוה, דלא גרעה מזר. ומתניתין רבי מאיר היא. (ג) אי נמי אפילו כרבנן, דקנסוה שלא ליתן מעשר לה, אף על פי שמתרת לאוכלו. [תוס'].

ואשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, ונישאת לאחר, ואחר כך בא בעלה, ונמצא שהיתה נשואה לשני בזנות, ומחויב הראשון להוציאה, כשם שמפסידה את מה שמגיע לה עצמה בכתובתה, כפי שנתבאר לעיל, כך בטלים כל שאר הזכויות שהתחייב לה בכתובתה, גם מה שהתחייב לתת לבניה, ולפיכך כשימות, אין הבנים נוטלים "כתובת בנין דכרין".

חליצה ויבום של נשואה שנישאת

אשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, ונישאת לאחר, ואחר כך בא בעלה, ונמצא שהיתה נשואה לשני בזנות, הדין הוא ששניהם מוציאים אותה בגט, ואם מתו קודם שהספיקו להוציא אותה, ולא היו להם בנים, כך דינה לעניין חליצה ויבום.

הראשון, מאחר שמהתורה היתה אשתו, **מהתורה** היא **זקוקה לאחיו** לעניין יבום או חליצה, וכיון שקנסו אותה חכמים להיות נחשבת כזונה, שנאסרה לבעלה, היא נאסרת גם לאחיו, ולפיכך **מחמת הקנס** הזה **אינה מתייבמת** להם, **אבל צריכה חליצה** כדי להיות מותרת לשאר בני אדם.

והשני, מאחר שמהתורה אינה אשתו, **מהתורה אינה זקוקה לאחיו** לא לייבום ולא לחליצה, אולם חכמים חששו שאם תצא בלא כלום, יהיו שלא ידעו שמהתורה לא היתה אשתו, וילמדו מכאן שאשה יוצאת בלא יבום וחליצה, ולפיכך **תיקנו חכמים שתהיה צריכה חליצה**.

מחלוקת בעניין מה שקנסו אותה

כבר נתבאר, שאשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, ונישאת לאחר, ואחר כך בא בעלה, ונמצא שהיתה נשואה לשני בזנות, לדעת תנא קמא במשנתנו, קנסו אותה (א) בכתובתה. (ב) ואין בעלה זכאי במציאתה ומעשי ידיה והפרת נדריה. (ג) ואם מת הבעל הראשון, אינה מתייבמת לאחיו. (ד) ואם החזירה הראשון, הוולד ממנו ממזר. ונחלקו חכמים אחרים על הדברים הללו, כל אחד מהם נחלק על אחד מהדברים הללו.

- לדעת רבי יוסי, יש לה כתובה מבעלה הראשון.

- ולדעת רבי אלעזר, בעלה זכאי במציאתה ובמעשי ידיה ובהפרת נדריה.

- ולדעת רבי שמעון, אם מת הראשון היא מתייבמת לאחיו, וכן אן החזירה הראשון אין הוולד ממנו ממזר.

	כתובה	מציאתה מעשה ידיה הפרת נדריה	יבום	מהראשון הוולד
תנא קמא	קנסו	קנסו	קנסו	קנסו
רבי יוסי	מבעל הראשון			
רבי אלעזר		זכאי		
רבי שמעון			מתייבמת	אינו ממזר

לדברי רב הונא, החכמים הללו, **כל אחד מהם מסכים עם זה שקדמו, במה**

נישאת על פי עדים

אשה שהעידו לה שני עדים, שמת בעלה, הרי זו בחזקת פנויה, ואינה צריכה רשות מבי"ד כדי להינשא לאחר. ואם אחר כך בא בעלה, אינה אסורה לו, כי היא נחשבת אצל האחרון כאנוסה, שלא היתה צריכה לחשוב שהעדים טועים או משקרים, ולפיכך היא מותרת לחזור לבעלה הראשון.

רב פוסק הלכה כדברים הנ"ל

את הדין הנ"ל אמר רבי שמעון במשנתנו. וכשאמר רב הונא אמר רב, שכן ההלכה, שהנישאת על פי עדים, ובא בעלה, מותרת לחזור לו, והיה נראה שאומר זאת מעצמו, ולא בשם רבי שמעון, הקשה לו רב נחמן, גנב, למה אתה גונב? כלומר, למה אתה מייחס הדברים לעצמך, אם לדעתך ההלכה כדברי רבי שמעון, אמור שההלכה כרבי שמעון, [בדבר האחרון שאמר במשנה], ותייחס הדברים אליו. ולא היה מענה לקושיה זו.

[ובסוף הסוגיה ארע מעשה כזה בזמן רב פפא, ולא התיר לאשה לחזור לבעלה, כפי שיתבאר בעזה"י להלן].

האם דין זה כדברי הכל או שיש בו מחלוקת

כשרב ששת שמע את דברי רב אלו, שמשמע מהם שיש צורך לפסוק הלכה כמותם, אמר שמן הסתם דברי רב אלו נאמרו כשהיה מנומנם ושוכב לישון, ולא דקדק בדבריו². וזאת משני טעמים.

א. כי אין מי שחולק על כך, שהרי סברא פשוטה היא, שכיון שהעידו לה עדים שמת בעלה, היא מוחזקת פנויה, ולפיכך כלפי איסור אשת איש שהיה עליה, היא נידונית כאנוסה בנישואיה לשני, מאחר שלא היתה יכולה לדעת שבעלה חי, ומה היה לה לעשות.

ב. ועוד, כי מבואר בברייתא להלן, שגם חכמים מודים לדין הזה. אבל ראייתו לכך נדחית, כמבואר להלן בסמוך.

הנישאת לערווה וצריכה גט

בכל נישואין של ערווה, כגון בת שנישאת לאביה או לאחיה, [ואפילו היו הנישואין באונס, כגון שלא ידעו שהם קרובים], כשנודע הדבר, האשה יוצאת מהאיש, ואינה צריכה גט, כי מעולם לא היו נשואים באמת.

ומבואר בברייתא, שאופן אחד בלבד יוצא מכלל זה והוא אשת איש, שנישאת לאחר, על ידי שבא עד אחד, ואמר לה שמת בעלה, והתירו לה בי"ד להינשא על פיו. אם יבוא בעלה הראשון, אף על פי שנתברר שהיתה אסורה לשני, ובאמת לא היתה נשואה לו, מכל מקום מדרבנן היא צריכה ממנו גט.

משמע מהדברים הללו, שרק זו שנישאת לאחר על פי עד אחד, כשבא בעלה,

שהקל, ומוסיף להקל בדבר נוסף, אבל אינו מסכים עם מה שהקל הבא אחריו.

	כתובה	מעשה ידיה הפרת נדריה	יבום	מהראשון	הוולד
תנא קמא	קנסו	קנסו	קנסו	קנסו	קנסו
רבי יוסי	מבעל הראשון	קנסו	קנסו	קנסו	קנסו
רבי אלעזר	מבעל הראשון	זכאי	קנסו	קנסו	קנסו
רבי שמעון	מבעל הראשון	זכאי	מתייבמת	אינו ממזר	אינו ממזר

רבי שמעון שהקל אפילו ביבום וממזרות, שיש בהם איסורי ביאה, כל שכן שהוא מקל בענייני ממון, והבעל זכאי במציאתה מעשה ידיה והפרת נדריה. אבל רבי אלעזר, הקל דווקא בענייני ממונות, מציאתה מעשה ידיה והפרת נדריה, אבל בענייני איסור ביאה, יבום וממזרות, לא הקל.

ושניהם שהקלו בדברים שגורמים להם להישאר יחד, כגון מציאתה ומעשה ידיה והפרת נדריה, כל שכן שהקלו בעניין כתובתה, שהיא מביאה אותה לצאת ממנו. אבל רבי יוסי הקל דווקא בכתובתה, שהיא נוטלת ויוצאת ממנו, אבל זכויות שנוהגות בעודה תחתיו, כמציאתה ומעשה ידיה והפרת נדריה, לא הקל.

ולדברי רבי יוחנן, החכמים הללו, כל אחד מהם מסכים עם זה שאחריו, במה שהקל, ומוסיף עליו להקל בדבר נוסף, אבל אינו מסכים עם מה שהקל זה שלפניו.

	כתובה	מעשה ידיה הפרת נדריה	יבום	מהראשון	הוולד
תנא קמא	קנסו	קנסו	קנסו	קנסו	קנסו
רבי יוסי	מבעל הראשון	זכאי	מתייבמת		
רבי אלעזר	קנסו	זכאי	מתייבמת		
רבי שמעון	קנסו	קנסו	מתייבמת	אינו ממזר	אינו ממזר

רבי יוסי שהקל אפילו לעניין כתובה, שזה ממון שהיא מקבלת ממנו, כל שכן שהוא מקל במציאתה ומעשה ידיה והפרת נדריה, שהם דברים שהוא זוכה בהם. אבל רבי אלעזר, הקל דווקא במציאתה ומעשה ידיה והפרת נדריה, דברים שהוא זוכה בהם, ולא בכתובה, שהיא מקבלת ממנו.

ושניהם, שהקלו בדברים שנוהגים בחיי הבעל, כל שכן שהקלו ביבום שנוהג אחר מיתתו. אבל רבי שמעון הקל דווקא ביבום שאחר מותו, ולא בדברים שנוהגים בחייו³.

² מלשון המשנה משמע שהקל גם בעניין הוולדות שאינן ממזרים, וזה גם בחייו. ואפשר שלעניין הוולדות טעם אחר יש, שאין לקנוס את הוולדות בגלל האם, וזו סברא עדיפה אף על החילוק בין חיים לאחר מיתה. ולכן גם רבי יוסי ורבי אלעזר יסכימו עימו בזה. ויל"ע בדבר.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

ונתברר שאסורה לשני, היא צריכה ממנו גט. אבל כשנישאת לשני על פי עדות של שני עדים, כשבא בעלה, ונתברר שאסורה לשני, יוצאת ממנו בלא גט.

ורב ששת היה סבור, שזו היא דעת חכמים, אבל רבי שמעון חולק, ואומר, שבשני האופנים אין האשה צריכה גט, בין כשנישאת על פי עד אחד, ובין כשנישאת על פי שני עדים, [שכן הביא ראייה מברייתא אחרת להלן]. ואם כן ברייתא זו, שמבואר בה שרק הנישאת על פי שני עדים צריכה גט, היא כדעת חכמים. ולמדנו מכאן, שלכל הפחות באופן הזה, הכל מודים שאינה צריכה גט, ולא היה רב צריך לפסוק בזה הלכה כרבי שמעון, כי אין מי שחולק עליו.

ודחו ראייתו מהברייתא האחרת, ואפשר שרבי שמעון מחלק בין נישאת על פי שני עדים לנישאת על פי עד אחד, והברייתא הנ"ל היא כרבי שמעון, ואין ראייה שחכמים מודים לדין זה, שהנישאת על פי שני עדים יוצאת מהשני בלא גט, אלא לדבריהם גם זו צריכה גט.

אי נמי אפשר להעמיד את הברייתא כחכמים, אבל בהגהה, ושני אופנים נאמרו בברייתא שהאשה צריכה גט. (א) שנישאת בשני עדים. (ב) שנישאת על פי ב"ד בעדות עד אחד.

אשת איש שנישאה לאחר האם צריכה גט	חכמים	רבי שמעון	האם צריך לפסוק הלכה בנישאת בשני עדים
סברא ב	נישאת בעד אחד צריכה גט	נישאת בעד אחד צריכה גט	בנישאת בשני עדים מחלוקת ולכן רב הוצרך לפסוק כרבי שמעון
	נישאת בשני עדים צריכה גט	נישאת בשני עדים לא צריכה גט	
סברת רב ששת	נישאת בעד אחד צריכה גט	נישאת בעד אחד לא צריכה גט	בנישאת בשני עדים אין מחלוקת ואין צריך לפסוק
	נישאת בשני עדים לא צריכה גט	נישאת בשני עדים לא צריכה גט	

דברי רבי שמעון בברייתא

א. שנינו בברייתא, שלדברי רבי שמעון, עשו ב"ד בהוראתם, כזדון איש באשה, כלומר כשבי"ד התירו לאשה להינשא, על ידי עד אחד, ונדע שהבעל חי, היא נידונית כאשה מזנה במזיד. ועשו על פי עדים כשגגת איש באשה, כלומר כשנישאת על פי שני עדים, היא נידונית כאשה מזנה באונס. ומכל מקום, בין המזנה במזיד, ובין המזנה באונס, אינה צריכה גט ממי שזנתה עימו, ומבואר שלדעת רבי שמעון, כמו כן בשני האופנים הדומים להם, כלומר נישאת על פי עד אחד, וכן נישאת על פי שני עדים, אינה צריכה גט. ומכאן ראייה לסברת רב ששת.

ודחו ראייה זו, וביארו את הברייתא בדרכים אחרות, שיהיו דברי רבי שמעון כפי הסברא השניה.

ב. כך אמר רבי שמעון בברייתא, עשו ב"ד בהוראתם, ככוונת איש באשה, כלומר כשבי"ד התירו לאשה להינשא, על ידי עד אחד, ונדע שהבעל חי, היא נידונית כאיש שבא עליה לשם קידושין, שהיא צריכה ממנו גט. ועשו על פי עדים כשלא בכוונה איש באשה, כלומר כשנישאת על פי שני עדים, היא נידונית כאיש שבא על הפנויה שלא לשם קידושין, שאינה צריכה ממנו גט.

ואם כן, לדעת רבי שמעון, רק הנישאת על פי שני עדים, אינה צריכה גט, אבל הנישאת על פי עד אחד, צריכה גט.

ג. ורב אשי אמר שדברי רבי שמעון בברייתא נאמרו לעניין איסור על הבעל, ולא לעניין אם צריכה גט או לא. וכך אמר, עשו ב"ד בהוראתם, כזדון איש באשה, כלומר כשבי"ד התירו לאשה להינשא, על ידי עד אחד, ונדע שהבעל חי, היא נידונית כאשה מזנה במזיד, שהיא נאסרת לבעלה. ועשו על פי עדים כשגגת איש באשה, כלומר כשנישאת על פי שני עדים, היא נידונית כאשה מזנה באונס, שאינה נאסרת לבעלה. וכל זה לעניין איסורה לבעלה, אבל לעניין אם צריכה גט, הנישאת על פי עד אחד, צריכה גט.

ד. ורב אשי אמר שדברי רבי שמעון בברייתא נאמרו לעניין חיוב הבאת קרבן, ולא לעניין אם צריכה גט או לא. וכך אמר, עשו ב"ד בהוראתם, כזדון איש באשה, כלומר כשבי"ד התירו לאשה להינשא, על ידי עד אחד, ונדע שהבעל חי, היא נידונית כאשה מזנה במזיד, שאינה מביאה על כך קרבן, והטעם שהיא פטורה כאן כי עשתה בהוראת ב"ד, והעושה בהוראת ב"ד פטור מקרבן^א. ועשו על פי עדים כשגגת איש באשה, כלומר כשנישאת על פי שני עדים, היא נידונית כאשה מזנה בשוגג, שהיא מביאה קרבן.

מה היתה יכולה לעשות

נתבאר, שלפי סברת רב ששת, כשבאו שני עדים והעידו לאשה שמת בעלה, ונישאת על פיהם לאיש אחר, דין פשוט הוא, שאם בא בעלה, אין קונסים אותה בכלום, משום שעשתה כהוגן בנישואיה האחרונים, שהרי סמכה על שני עדים, ומה עוד היה לה לעשות [=מאי הוה לה למיעבד].

והקשו אמוראים על סברתו זו ממשניות וברייתות, שמבואר בהן, שקנסו את האשה כשנישאת לאחר, גם כשנראה שעשתה כהוגן, ולא היה לה מה לעשות עוד. ואת כולם דחו בטענה, שבאמת היה לה מה לעשות, ובפשיעתה ארע לה הדבר, ולכן ראוי לקנוס אותה.

א. שינוי בגט בסגנון הזמן או במקום.

חכמים תיקנו לכתוב בגט את התאריך שבו הוא נכתב, ואת המקום שבו הוא נכתב. וכשתיקנו לכתוב בו את התאריך, תיקנו לכתוב לפי המניין של אותו מקום^ב. ואם שינה הסופר בדבר, כגון שהיה צריך לכתוב את השנה למניין מלכי ישראל, וכתב למניין מלכות אחרת, כגון למלכות רומי, [והיא קרויה מלכות שאינה הוגנת^ג], או שהיה צריך למנות למלכות רומי ומנה למלכות יון, או לבנין הבית או לחורבן הבית, שבכל האופנים הללו עשה הסופר שלא כהוגן, שלא כתב לפי התאריך הנוהג באותו מקום. וכן אם היו במערב וכתב הסופר

^א וליכא למימר משום דחשיבא כמזידה הוא דלא מיחייבא קרבן, משום דהוי לה למידק, דהא תנן, הורוה ב"ד לינשא, וחזרה וקלקלה, חייבת בקרבן, שלא הורוה אלא לינשא, ויותר קרובה היא למזיד כשקלקלה מכשניסת. אלא טעמא משום יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור, דהכי אית ליה לרבי שמעון בפ"ק דהוריות. והאי דנקט הכא כזדון איש באשה סימנא בעלמא הוא. [תוס'].

^ב והא דאמר בעבודה זרה, דבגולה אין מונין אלא למלכות יון בלבד. ואומר רבינו תם, דהיינו בשאר שטרות, דבגט שייך שלום מלכות, דדבר גדול הוא בעיניהם להפריד איש מאשתו, ואין מונין אלא למלכות אותה העיר בלבד. [תוס'].

^ג משום דאין להם לא כתב ולא לשון כדכתיב (עובדיה א) בזוי אתה מאד. [רש"י].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

קנסו אותה. שלא כסברת רב ששת.

ותירצו, שהיה לה לאשה להמתין עד שיהיה ברור שהערווה אינה איילונית,
וזו היא פשיעתה, שלא המתינה, ולכן ראוי לקנס אותה.

ד. הסופר החליף בין הגט לשובר.

האיש נותן לסופר שכר כתיבת הגט, ומקבל ממנו את הגט, ומוסר אותו לאשה.
והאשה נותנת לסופר שכר כתיבת השובר, על כך שקיבלה את כתובתה,
והסופר נותן לה את שובר, והיא מוסרת אותו בעל. ולאחר זמן נמצא הגט ביד
הבעל והשובר ביד האשה, התברר שטעה הסופר, והחליף בין השטרות, ונתן
את השובר לאיש, והוא נתן אותו לאשה להתגרש בו, ואם כן אינה מגורשת, כי
לא קבלה גט. ואם נישאת לאחר אחרי שקיבלה את הגט הזה, קנסו אותה בכל
הקנסות של משנתנו.

ורבא היה סבור, שבאופן הזה, האשה לא פשעה בכלום, כי היא קבלה את
הגט, והיא סבורה שהוא כשר, ומניין לה לדעת שהסופר החליף בין השטרות,¹
ואף על פי כן קנסו אותה. שלא כסברת רב ששת.

ותירצו, שהיה לה לאשה לבקש שיקראו את הגט הזה, לפני שנישאת בו
לאחר, וזו היא פשיעתה, שלא קראו מה שנכתב בו, ולכן ראוי לקנס אותה.

ה. שינוי שמות האיש או האשה או העיר שלהם.

חכמים תיקנו לכתוב בגט את השמות של האיש והאשה, ואת שם העיר שהם
גרים בה², ואם שינה הסופר את אחד מהשמות הללו, השינוי פוסל את הגט,
והאשה אסורה להינשא לאחר. ואם נישאת לאחר על ידי הגט הזה קנסו אותה
בכל הקנסות שיש במשנתנו.

ורב אשי היה סבור, שבאופן הזה, האשה לא פשעה בכלום, כי היא קבלה את
הגט, והיא סבורה שהוא כשר, ומניין לה לדעת שהסופר שינה באחד מהדברים
הללו³, ואף על פי כן קנסו אותה. שלא כסברת רב ששת.

ותירצו, שהיה לה לאשה לבקש שיקראו לפניו את הגט הזה, לפני שנישאת
בו לאחר, וזו היא פשיעתה, שלא קראה מה שנכתב בו, ולכן ראוי לקנס אותה.

ו. גט קרח.

במסכת גיטין ובמסכת בבא בתרא מבואר, שתיקנו חכמים גט מקושר, הוא גט
שמקפלים כל שורה ממנו, ותופרים אותה, והעדים אינם חותמים בתחתית
הגט מהצד הכתוב, כמו בגט פשוט, אלא הם חותמים מאחורי הצד הכתוב,
ולא די בשני עדים כמו בגט פשוט אלא מספר העדים כמספר הקיפולים, ואם
חסר עד אחד הרי זה גט קרח והוא פסול, והאשה אינה מגורשת. ואם נישאת

שהם במזרח⁴. בכל האופנים הללו השינוי פוסל את הגט⁵, והאשה אסורה
להינשא לאחר. ואם נישאת לאחר על ידי הגט הזה קנסו אותה בכל הקנסות
שיש במשנתנו, [תצא מזה ומזה ואין לה כתובה וכו'].

ועולא היה סבור, שבאופן הזה, האשה לא פשעה בכלום, כי היא קבלה את
הגט, והיא סבורה שהוא כשר, ומניין לה לדעת ששינויים אלו פוסלים את הגט,
ואף על פי כן קנסו אותה. שלא כסברת רב ששת.

ותירצו, שהיה לה לאשה להראות את הגט הזה לחכם, לפני שנישאת בו
לאחר, וזו היא פשיעתה, שלא הראתה, ולכן ראוי לקנס אותה.

ב. הצרה נישאת לאחר והיבמה נמצאה איילונית.

מי שמת בלא בנים, ויש לו אח, אחת מנשות המת מתייבמת לאח, ושאר
צרותיה, נשות המת, מותרות להינשא לאחרים. ואם אחר שנישאת הצרה
נמצאת היבמה איילונית, נתברר שלא היה כאן יבום, כי האיילונית אינה ראויה
לייבום, ונמצא שהצרה היתה אסורה להינשא לאחר. ולדעת רבי עקיבא זה
איסור ערווה, וכיון שנתברר שהיתה אסורה לבעלה באיסור ערווה, קנסו
אותה בכל הקנסות של משנתנו.

ושימי בר אשי היה סבור, שבאופן הזה, האשה לא פשעה בכלום, כי היא
נישאת לאחר רק אחרי שנתייבמה צרתה, והיא סבורה שהיא מותרת על ידי
הייבום הזה, ואף על פי כן קנסו אותה. שלא כסברת רב ששת.

ותירצו, שהיה לה לאשה להמתין עד שיהיה ברור שזו שהתייבמה אינה
איילונית, וזו היא פשיעתה, שלא המתינה, ולכן ראוי לקנס אותה.

ג. הצרה נישאת לאחר והערווה נמצאה איילונית.

מי שמת בלא בנים, ויש לו אח, ואחת מנשות המת אסורה לאח באיסור ערווה,
כגון שהיא בתו, כשם שהיא פטורה מייבום כך כל צרותיה פטורות מייבום.
ואם אחר שנישאת הצרה נמצאת הערווה איילונית, נתברר שקידושיה למת היו
קידושי טעות, ולא היתה אשתו, ולא פטרה את צרותיה מהייבום, ונמצא
שהצרה היתה אסורה להינשא לאחר. ולדעת רבי עקיבא זה איסור ערווה,
וכיון שנתברר שהיתה אסורה לבעלה באיסור ערווה, קנסו אותה בכל הקנסות
של משנתנו.

ואבבי היה סבור, שבאופן הזה, האשה לא פשעה בכלום, כי היא היתה סבורה
שהיא פטורה מייבום, ומניין לה לדעת שהערווה היא איילונית⁶, ואף על פי כן

¹ לא כמו שפירש ריב"ן, דאבעל קאי. דבהדיא אמרינן בגיטין, היה במזרח מאן, אילימא בעל,
היינו שינה שם עירו, אלא סופר ... ואם תאמר, בשלמא בעדים צריך לכתוב מקום שחותמים,
דאיכא קפידא שיכולין לבא לדידי הזמה, אבל בסופר מאי קפידא איכא. ועוד תימה דעכשיו נוהגין
לכתחלה שהסופר כותב כתובה בעיר זו, ושולחה לחתן לעיר אחרת שהוא מקום חופה, וכותבין
שם עיר החופה ששם חותמין. ושמא יש לומר, הא דנקט הגמרא היה סופר במזרח לאו דוקא
משום סופר, אלא משום עדים, אלא משום דמתניתין קתני היה במזרח לשון יחיד, דמשמע סופר,
ואורחא דמילתא דבמקום שהסופר כותב שם עדים חותמים, וליכא פסולא אלא משום עדים, ורב
דקאמר נמי לסופרים לא היה מקפיד אלא משום עדים. [תוס'].

² ובשאר שטרות אפילו שינה מקום עדים ידעבד כשר ... אלא בגיטין החמירו. והא דגיטין
המאחרים כשרים היינו כשהעדים והסופר היו באותה העיר בזמן הכתוב בגט.

³ סלקא דעתך ככונס יבמתו שייך למימר איבעי לה לאמתוני, שהיתה בחזקת איסור לשוק עומדת,
ואין לה להנשא עד שיתברר הדבר שמותרת לשוק, אבל כאן בחזקת היתר לשוק עומדת.

¹ סלקא דעתך דהכא לא שייך איבעי לה לאקריוי גיטא כמו לעיל, דמייירי אפילו אקריאת גיטא
אחר כתיבה קודם נתינה ועייליה לבי ידיה ואיחלף. ומשני דאיבעי לה לאקריוי לגיטא לאחר שנתן
לה הסופר. [תוס'].

² נראה לר"י דלא חישינן לכתוב מקום עמידתו באותו יום, אלא מקום עיקר דירתו, דהא בגיטין
הבאים ממדינת הים אי אפשר לדעת מקום עמידתם באותו יום. [תוס'].

³ כגון שיש לו שני שמות, אחד ביהודה ואחד בגליל, והיה ביהודה וכתב שם של גליל, סלקא דעתך
דהכא מאי הויה לה למיעבד. אף על גב דאקרויה לגיטא קא סלקא דעתך כשר. ומשני דאיבעי לה
לאקריויה גיטא, ולשאול, ולאסוקי דעתא דכאן ביהודה אין שמו כך. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

נישאת ויצא קול שבעלה חי

כבר נתבאר, שאשה שבא עד אחד והעיד לה שמת בעלה, בי"ד מתירים לה להינשא על פיו.

ואמר רב אשי, שאם אחר שכבר נישאת, נשמעה שמועה שבעלה חי, אין מוציאין אותה מבעלה על סמך שמועה זו, עד שיבוא בעלה או יבואו עדים ויעידו שבעלה חי.

דף צ"ב

והחידוש בדין האחרון, הוא שהיה מקום לומר, כיון שמתחילה לא העידו שני עדים שבעלה מת, והוצרכה להיתר מיוחד של בי"ד על פי עד אחד, הרי זו כמי שמתחילתה היה ספק שמא בעלה חי, ואם כן כשנשמעה עכשיו שמועה על כך, הרי זו כמי שיצא עליה שמועה זו עוד קודם נישואה, ותצא. וכנגד זה בא רב אשי ולימד, שגם באופן הזה אין מוצאים את האשה על סמך שמועה שיצאה אחר הנישואין.

כפרת האשה שנישאת כי היתה סבורה שמת בעלה

נתבאר שאשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, בי"ד מתירים לה להינשא על פיו. וכן אם באו שני עדים והעידו לה שמת בעלה, היא מותרת להינשא על פיהם, גם ללא היתר בי"ד.

ובשני האופנים הללו, אם לאחר מכן בא בעלה, התברר שנישאת לשני באיסור, אבל יש הבדל ביניהם לעניין הכפרה על האיסור.

זו שנישאת על פי שני עדים, שלא הוצרכה להיתר בי"ד, אין נישואיה בהוראת בי"ד, אלא כשאר מעשים שעושה, כי סבורה שהם מותרים, ומעתה כשבא בעלה, מתברר שעשתה זאת באיסור, וכיון שעשתה את האיסור בשגגה, היא מביאה קרבן חטאת.

וזו שנישאת על פי עדות עד אחד, כיון שהוצרכה להיתר בי"ד, איסור שעשתה נחשב כאיסור שעשתה בהוראת בי"ד, וכלל בדינו, שהעושה בהוראת בי"ד פטור מקרבן.

כן הוא דין משנתנו, שכשנישאת הוראת בי"ד היא פטורה מקרבן חטאת.

- ולדברי זעירי, אין הלכה כמשנתנו, וגם באופן האחרון היא מביאה קרבן חטאת, והטעם לכך, כי מה שהורו לה בי"ד להינשא, אין זו הוראת בי"ד, אלא טעות בי"ד, שהרי התברר לכל שטעו, ובעלה חי, והעושה על פי טעות בי"ד אינו נפטר מקרבן. [כלומר כשבי"ד מורים הלכה מסוימת, וטועים בה, כגון אם היו אומרים אשת איש מותרת להינשא לאחרים, העושה על פיהם פטור, כי יש לו לשמוע להוראות הלכתיות של בי"ד. אבל כשבי"ד אומרים שהתקיימה מציאות מסוימת, והתברר שטעו, כגון אמרו שבעלה מת ובאמת הוא חי, בזה אין אומרים שהעושה על פי הוראתם פטור, שאין כאן הוראת הלכה, שבוזה כוח בי"ד יפה, אלא עניין מציאותי, אם הוא חי או מת, ובזה אין לבי"ד שום עדיפות, ואין לפטור את העושה על פיהם].

בקלא ... ואומר ר"י, דאי איפשר לומר כן, דבהדיא אמרינן בגיטין דבכל ענין לא חיישינן ... [תוס'].

לאחר אחרי שקיבלה את הגט הזה, קנסו אותה בכל הקנסות של משנתנו.

ורבינא היה סבור, שבאופן הזה, האשה לא פשעה בכלום, כי היא קבלה את הגט, והיא סבורה שהוא כשר, ומניין לה לדעת שלא חתמו עליו מספיק עדים^א, ואף על פי כן קנסו אותה. שלא כסברת רב ששת.

ותירצו, שהיה לה לאשה לבקש שיקראו את הגט ויבדקו אותו שהוא כשר, לפני שנישאת בו לאחר, וזו היא פשיעתה, שלא בקשה שיבדקו אותו, ולכן ראוי לקנסו אותה.

הוראת רב פפא למעשה

נתבאר, שלפי סברת רב ששת, דין פשוט הוא, שאשה שבאו עדים, והעידו לה שמת בעלה, ונישאת, לא פשעה בכלום, ולפיכך, אם בא בעלה לאחר מכן, היא מותרת לחזור לו, ואין לאוסרה, כי מה היה לה לעשות.

וכשארע מעשה כזה בזמן רב פפא, היה סבור שסברא זו נכונה, וביקש להתיר לאשה לחזור לבעלה הראשון.

אך רב הונא בריה דרב יהושע הקשה לו מכל המשניות והבריות לעיל, שמשמע מהן, שאין להתיר את האשה מחמת הסברה הזו, שלא פשעה. ותירץ לו רב פפא את כולן כמו שהובא לעיל, שבהן היתה לה איזו פשיעה. והשיב על כך רב הונא בריה דרב יהושע, כיון שמכל המשניות והבריות משמע שאין להתיר את האשה, אין לסמוך על כל התירושים הללו, שהם כולם תירושים דחוקים.

קיבל רב פפא את דבריו, ונמנע מלהתיר לאשה לחזור לבעלה הראשון.

ולמדנו מכאן, שלא זו בלבד שנדחית סברת רב ששת, שאמר שדין זה פשוט הוא, ולדברי הכל היא מותרת לחזור לבעלה. אלא גם דברי רב נדחו, שכן הוא הסכים שאין הדין פשוט, אבל מכל מקום פסק הלכה כרבי שמעון שאמר כן. וממעשה רב פפא למדנו שלמעשה אין להתיר לה לחזור לבעלה.

שמועה לאיסור אשת כהן לבעלה

אשה שנשמעה עליה שמועה שהיא גרושה או זונה, והרי היא אסורה לכהן, אף על פי שאין עדות גמורה בדבר, אין מתירים לה להינשא לכהן, עד שיתברר הדבר.

ואמר רב אשי, שאם כבר נישאת לכהן, ורק אחר כך נשמעה עליה שמועה זו, אין מוציאין אותה מבעלה על סמך שמועות [=כל קלא דלבתר נישואין לא חיישינן].

^א סלקא דעתך דהכא לא פשעה כל כך, דלא איבעי לה לאסוקי אדעתא דמיפסיל בהכי. ומשני דאיבעי לה לאקרויי גיטה בבית דין הבקיאין בדבר הרבה. ואין הגמרא מביא הך משניות כסדר המשנה, אלא כסדר הראוי להקשות זה אחר זה, דלא מיתרצא בתרייתא בשינויא קמייתא כדפרישית. [תוס'].

^ב יש מפרשים, דוקא דיצא הקול שתחלת הנישואין היו באיסור, דלקלא כי האי לא חיישינן, דמדעבד נישואין מסתמא דיקו בה במלתא, ושקר הוה. אבל במאי דהוה אחר נישואין, אסרינן שפיר

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

לכהן שני, וכן כמה פעמים, **מודים חכמים**, שכל נישואין הם מעשה חטא בפני עצמו [=גופים מחלקים], **ומביאה חטאת לכל נישואין**.

וכל זה כשנישאת לשני האסור לה מהתורה, אבל אם לאחר היתר בי"ד הלכה **וזנתה**, כלומר היתה עם איש אחר שלא לשם נישואין. לפי מה שהתירו אותה בי"ד, והורו לה שהיא פנויה, אין במעשה הזה איסור תורה, אבל הדבר אסור מדברי חכמים, משום פריצות. ונחלקו אם מביאה על כך חטאת. **לדעת רבי אליעזר**, כיון שלא התירו לה בי"ד לזנות, אלא להינשא לאיש אחר, אינה יכולה לתלות מעשה זה בהיתר בי"ד, ואם בא בעלה ומתברר שהיתה אשת איש היא **מביאה קרבן חטאת** על חטאה. **ולדעת רבי יוחנן**, כיון שלפי היתר בי"ד הוא פנויה, אין לה לחשוב שיש במעשה הזה איסור תורה, ולפיכך היא **פטורה מקרבן חטאת**. ומבואר בברייתא כדברי רבי יוחנן.

זקוקה לייבום שנישאת לאחר בטעות

אשה שהיה לה בעל וכן, והלכו שניהם יחד למדינת היס, ובאו שני עדים והעידו לה **שמת בעלה, ובאותה שעה היה בנה קיים**, ואם כן היא מותרת לכל אדם, ואינה זקוקה לייבום, [אפילו אם עכשיו כבר מת בנה], כי בזמן מיתת בעלה היה בנה קיים, **והלכה ונישאת לאדם אחר** על סמך העדות הזו.

ולאחר מכן נתברר שבנה מת לפני בעלה, ואם כן כשמת בעלה, היתה **זקוקה לייבום**, ונישואיה לאחרון היו שלא כדין, שכל זמן שהיא זקוקה לייבום היא אסורה לשאר בני אדם באיסור לא תעשה, "לא תהיך אִשֶׁת הַפֶּת החוֹצֶה לְאִישׁ זָר" (דברים כ"ה ה').

ולהלן יתבאר בעזה"י אם הוולדות שילדה ממזרים.

מה דין הוולד

לדעת משנתנו, היא דעת רבי עקיבא, [כפי דברי אחד התנאים], הזקוקה לייבום, כיון שאסורה לכל אדם באיסור לא תעשה, **אין קידושין תופסים בה**, כמו באשת איש, ונמצא שכשנישאת לשני היא כאשת איש שנישאת לאדם אחר, וחייב להוציאה, **ובנים** שילדה מבעלה השני הם **ממזרים**.

[לשון המשנה, "ולד ראשון ואחרון ממזר"², אך זהו לשון הנמשך אחר הדינים האחרים, בהם יש הבדל בין וולד ראשון לאחרון, אבל בדין הזה, כל הוולדות דינם שווה, שנולדו מזקוקה לייבום שנישאת לאחר].

ומשנתנו היא כדעת תלמידי רבי עקיבא שאומרים משמו, **שכל נישואין שיש בהם איסור לא תעשה**, קידושין אינם תופסים בהם, **והוולד** מהם **ממזר**,

² אמר ר"י, דראשון היינו לפני שמועה, והאחרון אחר שמועה, כי היא דסיפא, כדמפרש בגמרא, דאין לפרש דלמסקנא דגמרא הוי דהכא מבעל ראשון ומבעל אחרון, דהיינו מיבם, דקנסו נמי לאוסרה איבם, דהא על כרחך האי ממזר דהכא מדאורייתא קאמר, כמו שאפרש, ומיבם לא הוי ממזר מדאורייתא אפילו לרבי עקיבא, דמשוי זנות יבמה כזנות דאשת איש לאוסרה איבם, דאפילו אשת איש לא מיתסרא מדאורייתא על ידי טעות, ואפילו מדרבנן לא מיתסרא איבם הכא, למאי דמוקי לה לקמן בתרי ותרי ובעידי הזמה, וגט נמי לא בעיא מאותו מן השוק אם מתחלה נשאת בשני עדים כמו שהיתה מותרת לבעל אם היה קיים. [תוס'].

ועניין זה דומה לדין הנקוט בידי לומדי בית המדרש, שאם הורו בי"ד בשבת ששקעה החמה, ומותר לעשות מלאכה, ונתפזרו העבים, ונתברר שלא שקעה חמה, מי שעשה מלאכה חייב חטאת, ואינו נפטר בטענה שעשה בהוראת בי"ד, [וכן אם עשו רוב ציבור, אין מביאים פר העלם דבר של ציבור, כי אין זו הוראת בי"ד, להביא עליה פר העלם דבר של ציבור], והסיבה לכך כי כשנתברר לכל שטעו, טעות גמורה היא, ואין זו הוראה.

וכן אמר רבא, שבוודאי הוראתם הראשונה אינה הוראה אלא טעות, שאם היא הוראה הלכתית, מאחר שחזרו בהם כשבאו שני עדים, שאמרו שבעלה מת, שוב אינם יכולים לחזור ולהורות על פי הוראה דחוויה, ולכן אם יבוא עוד עד אחד ויאמר עכשיו מת, לא יקבלוהו. אבל אין הדבר כן, אלא אם יבוא עד אחד ויאמר עכשיו מת, יקבלוהו, כי עכשיו המציאות השתנתה, וכיון שהנידון הוא מה המציאות, ולא מה ההלכה, אין אומרים שהעושה על פי בי"ד פטור מקרבן.

ומצינו בברייתא, שגם רבי אליעזר חולק על דין משנתנו, שכך אמר רבי אליעזר בברייתא, לעניין הנישאת על ידי עד אחד בהיתר בי"ד, ואחר כך בא בעלה, **ייקוב הדין את ההר"**, **ותביא חטאת שמינה**, כי אין היא נחשבת כעושה בהוראת בי"ד.

- **ולדברי רב נחמן**, הלכה כמשנתנו, **ובאופן האחרון, היא פטורה מקרבן חטאת משום שהיא עשתה מה שעשתה בהוראת בי"ד**, ולא על העד היא סומכת, שכן יודעת היא, שעד אחד אינו נאמן בכל דיני התורה, והיתר שסומכת עליו הוא הוראת בי"ד.

התירוה בי"ד להינשא והלכה וקלקלה

נתבאר, שלדעת משנתנו, אשה שהעיד לה עד אחד שמת בעלה, ועל ידי זה נישאת לאחר על פי היתר בי"ד, ואחר כך בא בעלה, אף על פי שנתברר שנישאת לשני באיסור אשת איש, וחטאה בכך בשגגה, היא פטורה מקרבן חטאת, משום שעשתה כן בהוראת בי"ד.

ומבואר במשנתנו שכן הדין דווקא כשנישאת לאחר, שלפי דעתה, אחרי שהתירוה בי"ד להינשא, היא עושה דבר שהוא מותר לגמרי.

אבל **אם הלכה ונישאת לאיש שאסור לה להינשא לו, ואפילו באיסור קל, כגון אלמנה לכהן גדול וגרושה לכהן הדיוט**, כיון שנישואין אלו אינם בהיתר בי"ד, **לדברי הכל** אינה נפטרת בהם גם מאותו איסור שהתירו אותה בי"ד, וכשבא בעלה **מביאה חטאת** על כך שחטאה באיסור אשת איש.

- **וכשנישאת לאדם אחד באיסור. לדעת חכמים, מביאה חטאת אחת על כל הביאות** שבא עליה בעלה האחרון, כי כולן נעשו בשגגה אחת, שלא ידעה שבעלה חי. **ולדעת רבי אליעזר**, כל ביאה היא חטא בפני עצמו להתחייב עליו, אף על פי שלא נודע לה הדבר בין הביאות [=ביאות מחלקות], ולכן מביאה **חטאת על כל ביאה**.

- **וכשנישאת לכמה בני אדם באיסור**, כגון נישאת לכהן אחד וגירשה, ונישאת

³ לא אמרינן על פי בית דין הוא, ומפטר, אלא הולכין אחר עומק הדברים, ואמרינן טעותא הוא, דאעד סמוך. [רש"י].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

ובכלל זה איסור לא תעשה האמור ביבמה.

ויש תנאים מתלמידי רבי עקיבא שאומרים משמו, שדוקא באיסורי לא תעשה שמחמת קירבה הדין כן, [כגון אנוסת אביו וחלוצתו], אבל בשאר איסורי לא תעשה שלא מחמת קורבה, [כגון יבמה לשוק], אין הוולד ממזר^א, שלא כדין משנתנו.

וכל שכן לדעת שאר החכמים, שאין ממזר אלא מאיסורי לא תעשה שיש בהם כרת, זו, שנתברר שהיא זקוקה ליבם, שנישאת לאחר, אין הוולד ממזר, שלא כדין משנתנו.

האם קידושין תופסים בה

לדברי רבי יהודה אמר רב, שומרת יבם שנתקדשה לאדם אחר, אין הקידושין תופסים בה^ב, שנאמר, "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר" (דברים כ"ה ה), ללמד שלא תהא בה הויה לזר.

וללשון אחד בגמרא, כן אמר גם רב גידל אמר רב חייא אמר רב, יבמה אין תופסים בה לזר, לא קידושין, ולא נישואין.

וללשון אחרון בגמרא, דברי רב גידל אמר רב חייא אמר רב נאמרו בקידושין בלבד, אבל אם נישאת לאחר, צריכה גט מדרבנן, משום שהיא דומה לאשת איש שנישאת לאחר על פי עדות, שצריכה גט מהאחרון.

ולהלן יתבאר בעזה"י, שגם לדברי רבי ינאי, נמנו וגמרו שאין קידושין תופסים ביבמה.

ושמואל הסתפק אם כוונת הכתוב ללמד שאין קידושין תופסים בה לזר, או שהם תופסים, והכתוב בא רק ללמד שהדבר אסור, כשאר איסורי לא תעשה של קידושין שהם אסורים ותופסים, כגון אלמנה לכהן גדול וגרושה לכהן הדיוט. ולפיכך אמר שמואל, בעניותינו, כלומר, מתוך עניות דעתנו, שאין אנו יודעים פירוש המקרא, **מספק היא צריכה גט**, אפילו מקידושין.

ואמר רב מרי בר רחל לרב אשי, כך אמר אמימר, הלכה כדברי שמואל.

זקוקה לייבום שהתקדשה לאחר

נתבאר, ששומרת יבם שהתקדשה לאחר, מספק היא זקוקה לגט, ואם כן, מצד אחד היא זקוקה לייבום, ואינה יוצאת מזיקתה זו אלא בחליצה, ומצד שני היא מקודשת לבעלה השני מספק, ואינו נפטרת ממנו אלא בגט.

וכשהיה יבמה כהן שהוא נאסר בגרושה:

לדברי רב אשי – אם יתן לה בעלה השני גט, לא תוכל להתייבם לייבום, כי הוא כהן ואסור בגרושה, ונמצא שעל כרחי תצא משניהם. ולפיכך, טוב יותר שהייבום יתן לה חליצה לפטור את זיקתה לו, ושוב תוכל לשהות עם בעלה השני.

^א ואם תאמר, הא משמע בגיטין דאפילו לרבנן הוי ממזר מיבמה לשוק ... ואומר ר"י, דהתם הוי ממזר מדרבנן ... אבל מתניתין משמע ליה דהוי ממזר מדאורייתא ... [תוס'].

^ב אפילו לרבנן דרבי עקיבא, דרבנן סבירא ליה לרב, מדמכשיר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל בהחולץ ולרבי עקיבא הוי ממזר ... [תוס'].

והקשו על דבריו – הרי היא עשתה שלא כדין שניתקדשה לשני, ואם בכך היא מאלצת את הייבום לחלוץ לה להתירה לשני, נמצא שהיא משתכרת במה שעשתה שלא כדין, וכלל בדינו שאין לתת לחוטא להיות נשכר, ולכן אמרו שלא תועיל לה חליצה מהייבום להתירה לבעלה השני, ועל כורחו גם הוא ייתן לה גט להוציאה.

וכשהיה יבמה ישראל שאינה נאסר בגרושה:

לדברי רב אשי – יתן לה בעלה השני גט, ובכך היא חוזרת להיות זקוקה רק לייבום, ויכולה להתייבם^ב.

וללשון אחד בגמרא – לדברי רב גידל אמר רב חייא אמר רב, וכן לדברי רב המנונא, לא תוכל לחזור ליבמה, כי שומרת יבם שמזנה נאסרת ליבום.

המשך הסוגיה אם קידושי זר תופסים ביבמה

לעיל נתבאר, שנחלקו רב ושמואל אם קדושי זר תופסים ביבמה. ואמר רבי ינאי, בחבורה נמנו וגמרו, אין קדושין תופסין ביבמה, כדעת רב לעיל, שהכתוב, "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר", מלמד שאין קידושין תופסים בה.

ראיה לכך ממשנה במסכת קידושין

אמר לו רבי יוחנן, רבי, הלא דין זה מפורש במשנה במסכת קידושין, "האומר לאשה, הרי את מקודשת לי לאחר שחלוץ לך יבמיד, אינה מקודשת". והטעם לכך, כי אין אדם יכול לקדש אשה לאחר זמן, אם עכשיו אינה ראויה לו לקידושין, שאין אדם עושה קניין בדבר שלא בא לעולם, ומבואר במשנה זו, שאי אפשר לקדש שומרת יבם לאחר שתחלוץ, כי עכשיו אינה ראויה לקידושין.

השיב לו רבי ינאי, אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרגניתא תותיה [=אם לא הרמתי לך את החרס האם היית מוצא את המרגלית שתחתיו?], כלומר מהמשנה לבדה לא היית לומד ששומרת יבם אינה ראויה להתקדש, אלא שאין אדם עושה קידושין על דבר שאינו קיים עכשיו, שזה רצה לקדשה אחרי שתחלוץ, ולא קודם חליצה, ואינו יכול לקדשה באופן שעדיין אינו מתקיים, אבל אם היה רוצה לקדשה עכשיו, היו הקידושין תופסים. ורק עכשיו שאתה יודע שאין קידושין תופסים ביבמה אתה יכול לומר שזהו גם טעם המשנה.

וריש לקיש אמר, שאם לא שרבי ינאי שיבא את רבי יוחנן, שאפשר לומר שזהו

^א אומר רבינו תם, דאירי שנתקדשה ולא נישאת, ודוקא היכא דבעי יבם לייבומי הוא דאסירא לשני, אבל אי לא בעי לייבומי, חולץ לה, ושריא ליה להאי שקידשה, דבקדושין לא קנסינן, אפילו באשת איש, אלא דוקא כשניסת, דעבדה איסורא, וכי היכי דמותרת לחזור לו, מותרת נמי למקדש אם מת הבעל או גירש, וכל שכן הכא ביבמה דשריא למקדש. וכן הורה רבינו תם הלכה למעשה, באשה שלא ידעה שהיה לה יבם, ונתקדשה, והתירה למקדש אחר חליצת היבם. והא דפריך הכא איתגורי איתגור, היינו משום דקאמר חולץ לה יבם ושריא לבעלה, דמשמע חולץ בעל כרחו, שכופין אותה, אף על פי שברצונו היה מייבם אילו לא קדשה, ומשום הכי פריך איתגורי איתגור, אבל אם מדעתו היה חולץ, היתה מותרת לו, ואין זה איתגורי איתגור ... [ומתוך פירוש הקונטרס משמע דאירי בניסת] ור"ח פסק כהלכות גדולות דאפילו נתקדשה תצא מן המקדש. וכדברי ר"ת נראה לר"י עיקר. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

מכירת פירות לפני צמיחתן

דרך הדקלים שהם מוציאים את הפירות בחדש ניסן, ולדברי הכל, מי שמכר את פירות הדקל שלו בימות הגשמים, כל זמן שלא יצאו הפירות, יכול הוא לחזור בו, כי עדיין לא זכה בהם הקונה.

אבל נחלקו חכמים מה הדין אם רוצה לחזור בו אחרי שכבר גדלו הפירות.

לדעת רב הונא – בשעה שיצאו הפירות, מיד זכה בהם הקונה, על ידי הקניין שעשה בימות הגשמים, כי אדם קונה גם דבר שעדיין לא בא לעולם, ומיד שבא לעולם הוא שלו.

ולדעת רב נחמן – גם בשעה שיצאו הפירות לא זכה בהם הקונה על ידי הקניין שעשה בימות הגשמים, כי אין אדם קונה דבר שעדיין לא בא לעולם, ולפיכך יכול הוא לחזור בו.

ומודה רב נחמן, שאם תפס הקונה את הפירות, אין מוציאים מידו.

נתינת שדה לפני שזכה בה

לדברי רב הונא אמר רב, מי שרוצה לקנות שדה מסויימת, ולתת אותה במתנה לאחר, יכול הוא לתת אותה במתנה, עוד לפני שקנה אותה. שיאמר, שדה זו שאני עומד לקנות, כשאקנה אותה, אני נותן לך אותה במתנה מעכשיו¹. ומיד כשיקנה אותה, זוכה בה המקבל על ידי הקניין שנעשה קודם קניית השדה, כי אדם מקנה לחבירו גם דבר שעדיין לא בא לידו.

הפרשת מעשרות על פירות שעוד לא באו לרשותו

אריסו של רבי ינאי היה מביא לו סל של פירות בכל ערב שבת¹, ורבי ינאי היה מעשר את הפירות לפני שבת. פעם אחת התעכב האריס, וחשש רבי ינאי, שכשיגיע האריס לבסוף, הוא לא יספיק לעשר לפני שבת. לקח מפירות טבל שהיו ברשותו, ועישר מהם על הפירות שעתיד האריס להביא לו.

למחרת בא רבי ינאי לשאול מרבי חנינא, האם עשה כהלכה, שכן הוא הפריש מעשרות על פירות שעדיין לא באו לרשותו².

¹ הוה ליה למימר למעשיהן. [תוס'].

² וקשה לר"י, למה צריך מעכשיו, דכיון דאית ליה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כאילו בא לעולם, ובדבר שבא לעולם אין צריך מעכשיו ... ואומר רבינו תם, דהכא אצטריך מעכשיו, משום דסתם קנין שדה הוא בחליפין או בשטר ובחזקה, דכסף אין קונה במקום שכותבין שטר ... ולהכי צריך מעכשיו, דאפילו בדבר שבא לעולם אי אמר קני בחזקה או בחליפין לאחר שלשים ולא אמר מעכשיו, לא קנה, הואיל ובשעה שיש לקנין לחול דהיינו לאחר שלשים כבר פסקה החזקה או הוחזר הסודר. [תוס'].

³ אומר ר"י, דמשל אריס הוה, שהיה נותן לרבי ינאי, דאי משל רבי ינאי, לא חשוב דבר שלא בא לעולם. ואפילו הוה מחוברים, כיון שבידו לתלוש ... ולא מסתבר לומר דלא חשיב הכא בידו לפי שהיה רחוק מהם, דאין נראה לחלק בין קרוב בין רחוק. [תוס'].

⁴ מתוך פירוש הקונטרס משמע, דאיצטריך ליה למילף מקרא משום דבר שלא בא לעולם. [] וקשה לר"י דמה לי שבתות וימים טובים משאר ימים. ונראה לר"י כמו שפירש ר"ח, דאתא קרא למישרי שבת שלא מן המוקף. [כלומר עניין זה שיכול לעשר על פירות שלא בידו, פשיטא לרבי ינאי שמוטר, אבל הסתפק עכשיו בדבר נוסף, אם היה מותר לו לתרום שלא מן המוקף. [] ואם תאמר,

טעם המשנה, היה אפשר לדחות את ראייתו מהמשנה לגמרי, ולומר, שהיא כדעת רבי עקיבא, שאומר אין קידושין תופסים בחיבי לאווין, אבל לדעת חכמים יכול לקדש שומרת יבם בין עכשיו ובין אחרי שתחלוץ.

והשיבו על דברי ריש לקיש אלו, כי על כרחך משנה זו אינה כדעת רבי עקיבא, משום שגם אם לדעת רבי עקיבא שומרת יבם אין קידושין תופסים בה, מכל מקום לאחר חליצה היא תהיה ראויה לו, ודעת רבי עקיבא, שאדם עושה קניין בדבר שעוד לא בא לעולם, כדברי רב נחמן בר יצחק להלן, ואם כן יכול לקדשה עכשיו לאחר שתחלוץ.

וריש לקיש שהקשה כן, סבר שלדעת רבי עקיבא אין אדם עושה קניין בדבר שלא בא לעולם, כדברי הונא בריה דרב יהושע להלן.

דף צ"ג

קונם שאני עושה לפיך

מתנאי הנישואין שמה שהאשה משתכרת ממלאכתה שייך לבעלה. ואם אסרה זאת על בעלה באיסור נדרים, כגון שאמרה לו, מה שאני עושה במלאכתי אסור לפיך בקונם.

לדעת תנא קמא – לא חל הנדר כלל, כי שכרה שייך לו ולא לה, ואינו יכולה לאסור לו את שלו, ולפיכך אינו צריך להפר את הנדר הזה¹.

ולדעת רבי עקיבא – יש לנדר מקום לחול, שכן מתנאי הנישואין שכר האשה לבעלה עד שיעור מסוים, אבל אם משתכרת יותר, העודף שלה², ואם כן על אותו עודף חל הנדר, ואם ירצה הבעל שלא יאסר לו, עליו להפר את הנדר³.

- **לדברי רב נחמן בר יצחק**, טעמו של רבי עקיבא, שהנדר חל עכשיו, אף על פי שעדיין לא בא אותו שכר עודף לעולם, כי דעת רבי עקיבא, שאדם עושה קניינים גם בדבר שלא בא לעולם. וכן קיבל ממנו רבי אליעזר בן יעקב, וממנו רבי מאיר, וממנו רבי, וממנו רבי חייא, וממנו רבי ינאי, וממנו רב, וממנו רב הונא.

- **ולדברי רב הונא בריה דרב יהושע**, לא אמר רבי עקיבא שהנדר חל על דבר שעדיין לא בא לעולם, אלא טעמו של רבי עקיבא, שהאשה אוסרת את ידיה על בעלה⁴, וידיה הם כבר בעולם.

¹ במעלה לה מוזנות ומעה כסף איירי, ולכך אין צריך להפר, שהמותר הכל שלו, והעדפה שעל ידי הדחק נמי סבר דהויא לבעל. אבל אין לומר דאין צריך להפר משום דקסבר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, דאם כן, אמאי נקט שאני עושה לפיך, ליתני המקדיש מעשה ידיו של עצמו. [תוס'].

² דקסבר העדפה שעל ידי הדחק לאשה. [תוס'].

³ ואם תאמר והיאך יכול להפר, והא אין זה דבר שבינו לבינה. ויש לומר דחשיב נמי בינו לבינה, לפי שאין יכול ליהרר ולקח בצמצום את הראוי לו ליקח. אי"נ גם חלקה משועבד לו שילקה בהם קרקע והוא אוכל פירות. [] ואם תאמר ואם כן היאך יכולה להזירו, כיון דמשועבדת לו. ויש לומר, דוקא בעיקר מעשה ידיה אלמוה לשיעבודיה דבעל שהם לגמרי שלו, אבל הכא דאין לו אלא פירות לא אלמוה. [תוס'].

⁴ "יתקדשו ידי לעושיהן". להקב"ה שעשאים. אבל אין לפרש לעושיהן היינו למלאכתם, דאם כן

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

השיב לו רבי חייא שעשה כהלכה, שכן יש ללמוד מהכתוב האמור במעשרות,
"וְאֶכְלֶתְ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשִׁכּוֹן שְׁמוֹ שָׁם מֵעֵשֶׂר דָּגָנְךָ תִּירְשָׁךָ וְיִצְהַרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקָרְדָּךָ
וְצֹאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים" (דברים י"ד כ"א), ושנינו
בברייתא, שבא הריבוי "כל הימים" ללמד שגם בשבתות וימים טובים יאכל
מהפירות, ולא יבטל האכילה בגלל הפרשת המעשרות.

ולא בא הכתוב להתיר הפרשתם בשבת עצמה, כי באיסור הפרשת מעשרות
בשבתות אין אלא איסור טלטול מדרבנן, ולא היה צריך הכתוב להתירו. אלא
בוודאי בא הכתוב להתיר את האופן הזה, להפריש מעשרות קודם שהיו
הפירות ברשותו.

הפסוק שראה רבי ינאי בחלום

נתבאר שרבי חייא אמר לרבי ינאי, שעשה כהלכה כשהפריש מעשרות על
פירות שעדיין לא היו ברשותו.

אמר לו רבי ינאי, שחושש הוא שלא עשה כהלכה, כי ראה בחלומו את הפסוק
"קָנָה רְצוּץ", ולכאורה הכוונה לכתוב, "עָתָה הִנֵּה בְּטַחְתָּ לְךָ עַל מְשַׁעֲנַת הַקֶּנֶה
הַרְצוּץ הַזֶּה" (מלכים ב' י"ח כ"א), ובא החלום לרמוז לו שלא נהג כשורה.

השיב לו רבי חייא, לא, פסוק אחר ראית בחלום, "קָנָה רְצוּץ לֹא יִשְׁבֹּר
וּפְשֵׁתָהּ כִּהְיָ לֹא יִכְבְּנָהּ לְאִמַּת יוֹצִיא מִשְׁפָּט" (ישעיהו מ"ב ג'), ובא החלום לרמוז
לו שעשה כהלכה.

קונה עבד על מנת לשחררו

לדעת רב, הכתוב "לֹא תִסְגִּיר עֶבֶד אֶל אֲדֹנָיו" (דברים כ"ג ט"ז), בא ללמד, שמי
שקונה עבד על מנת לשחררו, אינו יכול לחזור בו, והעבד משוחרר, ואסור לו
להשתעבד בו.

וביאר רב נחמן בר יצחק, כיצד יתכן שיקנה אדם עבד ומיד יהיה משוחרר,
כשקודם לקנייתו כבר כבר לו שטר שחרור, לכשאקנה אותך הרי אתה קנו לך
מעכשיו.

וזה מועיל משום שאדם מקנה גם דבר שעדיין לא בא לרשותו.

מקדש אשה מעכשיו כשתהיה ראויה לו

לדעת תנא קמא במשנה במסכת קידושין, כל אשה שאינה ראויה לו לאדם
לקידושין עכשיו, אינו יכול לקדשה עכשיו כשתהיה ראויה לו. ולכן, נוכרי
שאומר לאשה, הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר. או ישראל שאומר
לנוכריה, הרי את מקודשת לי לאחר שתגיירי. וכן עבד שאומר לאשה, הרי

וכיון דשרי לתרום בשבת מדאורייתא, היכי אתא קרא למישרי שלא מן המוקף, כיון דיכול
להמתין עד השבת, ויתרום מן המוקף. ויש לומר, דאתא קרא דהיכא דיש לו פירות בעיר אחרת,
ואין לו בידו אלא כדי סעודת שבת, דאי הוה מעשר מינייהו גופייהו, הוה בצר ליה, ושרי משום
עונג שבת לעשר מאותן של עיר אחרת שלא מן המוקף. ואם תאמר, ובהאי עובדא דרבי ינאי היכי
הוה שרי לתרום שלא מן המוקף, כיון דמדאורייתא יכול לתרום למחר מן המוקף. ויש לומר,
דחכא בתרומת פירות דרבנן התיירו שלא מן המוקף משום עונג שבת, כיון דבעלמא כשהם בעיר
אחרת שאין יכול לתקן שרי מדאורייתא. ועוד יש לומר, דשרי לתרום בערב שבת שלא מן המוקף,
כדי שלא יצטרך לטרוח ולתרום בשבת, דכל זה הוא עונג שבת. [תוס'].

את מקודשת לי לאחר שאשתחרר, או ישראל שאומר לשפחה, הרי את
מקודשת לי לאחר שתשתחררי. וכן האומר לאשת איש, הרי את מקודשת לי
לאחר שימות בעליך. וכן האומר לאחות אשתו, הרי את מקודשת לי לאחר
שתמות אחותיך. וכן האומר לשומרת יבם, הרי את מקודשת לי לאחר שיחלוץ
לך יבמיך, בכל האופנים הללו, אינה מקודשת.

ולדעת רבי מאיר, גם אשה שאינה ראויה לו לאדם לקידושין עכשיו, יכול הוא
לקדשה עכשיו, כשתהיה ראויה לו, שאדם קונה דבר שעדיין לא בא לעולם.
ולכן בכל האופנים הללו, האשה מקודשת כשתהיה ראויה.

להפריש תרומה ממחובר או על מחובר

הפירות מתחייבים בתרומה, אם גדלו שלישי, ונתלשו, אבל קודם לכן אינם
חייבים בתרומה.

ולפיכך, מי שהיו לפניו פירות תלושים שגדלו שלישי, ופירות מחוברים שעוד לא
גדלו שלישי, ואמר, "המחוברים יהיו תרומה על התלושים" או "התלושים יהיו
תרומה על המחוברים", אין כאן תרומה.

ולדעת רבי אליעזר בן יעקב, אם אמר שתהיה תרומה לכשיגדלו הפירות
המחוברים שלישי, ויתלשו, לכשיגדלו ונתלשו נעשו תרומה, כי לדעתו אדם
עושה תרומה גם בדבר שעוד לא ראוי לכך [=שעוד לא בא לעולם], וכשהיה ראוי
יתקיימו דבריו.

נתיבמה באיסור

אשה שהלכו בעלה ובנה למדינת הים, ולאחר זמן באו והעידו לה שמתו שניהם
בסדר הזה, תחילה מת הבן, ואחר כך מת הבעל בלא בנים, והרי היא זקוקה
לייבום. ועל פי עדות זו נתיבמה. [להלן יתבאר בעזה"י אם הותרה בעדות עד
אחד או בעדות שני עדים].

ואחר כך באו ואמרו לה שאמנם מתו בנה ובעלה, אבל בסדר הפוך, תחילה מת
הבעל, והיה הבן קיים, ואם כן לא הוזקקה לייבום, ואחר כך מת הבן. ונמצא
שכנסה אחי המת באיסור אשת אח.

מבואר במשנתנו, שהיא יוצאת ממנו משום שהיא אסורה לו. וכל הוולדות
שילדה לו, בין בזמן שהיתה סבורה שמותרת לו, ובין לאחר מכן, הרי הם
ממזרים, כי נולדו מאיסור ערוה של אשת אח שלא במקום מצווה.

עד אחד ביבמה להתירה ליבם

כבר נתבאר, שכשעד אחד מעיד לאשה שמת בעלה, הוא נאמן להתיר אותה
להינשא, כי האשה יודעת, שאם ימצא הדבר שקר, יקנסו אותה בכל הקנסות

אם ואם תאמר דאמר בניטין, אפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הני מילי
לדבר שבעולם, אבל לדבר שאינו בעולם, לא, והשתא מהיכא דשמעינן ליה דבר שלא בא לעולם,
דהיינו לאחר שתגיירי, שמעינן נמי לדבר שלא בא לעולם, כגון לאחר שאתגייר. ואומר ר"י, דלא
חשיב לאחר שאתגייר לא בא לעולם כל כך, כיון שהגוף הוא בעולם, רק שמחוסר גירות, אבל התם
נולדים לא באו לעולם כלל. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

שפרק זה, ולכן היא מבררת היטב את הדבר, עד שיהיה ברור לה שבאמת מת בעלה.

וללשון ראשון בגמרא, שאלו את רב ששת, מה הדין כשעד אחד מעיד לאשה שמת בעלה, כשאין לו בנים, ועל סמך עדות זו היא רוצה להתייבם. האם גם באופן הזה העד נאמן, משום שהסיבה העיקרית לנאמנותו של עד אחד המתיר את האשה, כי בוודאי לא ישקר בדבר שעתיד להתגלות. או שהאשה תברר את הדבר היטב, וזה דווקא כשהעד מתיר את האשה תברר את הדבר היטב, וזה דווקא כשהעד מתיר אותה לשאר בני אדם, אבל כשהוא מתיר אותה ליבמה, פעמים היא אוהבת אותו, ורוצה להתייבם לו, ואינה בודקת היטב את העדות.¹

השיב רב ששת, שממשנתנו יש ללמוד שעד אחד נאמן, שכן משנתנו מדברת במקרה בו מתחילה הותרה ליבם בעדות שמת הבן ואחר כך הבעל, ואחר כך נאסרה בעדות שהבעל מת תחילה, והוולד ממזר. ואם בשתי העדויות היו שני עדים, למה אנו מקבלים את האחרונים ומאמינים להם יותר מהראשונים?² אלא בוודאי הראשון היה אחד והאחרונים שנים, ולכן הם נאמנים ממנו. ומכל מקום למדנו מכאן שמתחילה הותרה ליבם על פי עד אחד.

וללשון שני בגמרא, מעולם לא הסתפקו בדבר זה, אלא היה פשוט להם שעד אחד נאמן להתיר את האשה ליבם, שהרי אפילו האשה עצמה נאמנת על כך כמו ששנינו, האשה [שיש לה בנים] שאמרה מת בעלי, תנשא, [האשה שאין לה בנים, שאמרה] מת בעלי, תתייבם.

עד אחד ביבמה להתירה לאחרים

כבר נתבאר, שכשעד אחד מעיד לאשה שמת בעלה, [ויש לו בנים], הוא נאמן להתיר אותה להינשא לאחר, וכן כשעד אחד מעיד לאשה שמת בעלה [ואין לו בנים], הוא נאמן להתיר אותה להתייבם.

וללשון שני בגמרא, שאלו את רב ששת, מה הדין כשעד אחד בא להתיר יבמה מזיקתה ליבם. כגון שמת בעלה בלא בנים, והיה לו אח, ונעשית זקוקה לו ליבום, ובא עד אחד ואמר לה שמת היבם, ורוצה להתירה לכל אדם. או שהיו בעלה ובנה במדינת הים, ומתחילה נאמר לה שמת בנה ואחר כך בעלה, ונמצא שבמותו של בעלה לא היו לו בנים, והזקוקה ליבום, ואחר כך בא עד אחד

¹ ואם תאמר מאי קמיבעיא להו, הא ודאי טעמא דעד אחד משום דדייקא ומינסבא הוא, כדמוכח לעיל. ואומר ר"י, דמיבעיא להו, הא דסמכינן אדייקא דידה, משום דעבידא לאיגלווי הוא, והאי דעבידא לאיגלווי הוא עיקר הטעם, ולהכי יש לסמוך אדייקא זוטא כי הכא, דלא דייקא כולי האי, משום דמרחמא ליה, או דלמא עיקר טעמא דעד אחד משום דדייקא, והואיל וכן, בעינן דיוקא רבה, והכא כיון דמרחמא ליה, לא דייקא כולי האי. [] וממאי דהיא גופה נאמנת לומר מת בעלי התייבם לא בעי למיפשט להא לישנא, דקסבר דודאי משום דמרחמא ליה לא משקרא במזיד, אבל אעד אחד איכא למימר דסמכה שפיר, ולא דייקא הכא כבעלמא. [] ואם תאמר והיכי מצי למימר דדייקא כשמתירה עד אחד התייבם, והא ליכא חומר בסופה כשנפלת מן הנשואין, דבין לרב ובין לשמואל דפליגי ביבמה מן האירוסין אם היא כאשת איש ואסורה לחזור או לא, אבל מן הנשואין לכולי עלמא מותרת לו לחזור. ויש לומר דדייקא מכל מקום, לפי שאין יודעת אם יכנוס או יחלוף וחישיית שמא יחלוף ותנשא לשוק, ואיכא חומר. ועוד הואיל ואיכא חומר בכל שאר נשים מדקדקת גם זו כאחרות שמורגלות לדקדק. [תוס'].

² אף על גב דתרי ותרי ספיקא דרבנן, ואיכא לאוקמא בחזקת איסור ליבם. אומר ר"י, היכא דיבם אומר ברי ל, והיא אומרת ברי, לא הוה לן למימר תצא, מידי דהוה אנית לאחד מעידיה. [תוס'].

ואמר לה שבנה מת אחר בעלה, ולא הוזקקה לייבום, ורוצה להתירה בכך לכל אדם. האם גם באופן הזה העד נאמן, משום שהסיבה העיקרית לנאמנותו של עד אחד המתיר את האשה, כי בוודאי לא ישקר בדבר שעתיד להתגלות. או שהסיבה העיקרית שהוא נאמן, כי אנו סומכים על כך שהאשה תברר את הדבר היטב, וזה דווקא כשהעד מתיר אותה מבעלה, אבל כשהוא מתיר אותה מיבמה, פעמים היא שונאת אותו, ורוצה להיפטר ממנו, ואינה בודקת היטב את העדות.³

דף צ"ד

- השיב רב ששת, שממשנתנו יש ללמוד שעד אחד נאמן, שכן בבבא הראשונה של משנתנו מדובר במקרה בו מתחילה אמרו לה מת בעליך ואחר כך מת בנך, ובעדות זו הותרה לכל אדם ונפטרה מהייבם, ונישאת לאחר, ואחר כך אמרו לה שתחילה מת בנה ואחר כך בעלה ונמצא שהיתה זקוקה ליבם ונישאת לאחר באיסור, והיא נאסרת לו והוולדות ממזרים [כדעת רבי עקיבא]. ואם בשתי העדויות היו שני עדים, למה אנו מקבלים את האחרונים ומאמינים להם יותר מהראשונים. אלא בוודאי הראשון היה אחד והאחרונים שנים, ולכן הם נאמנים ממנו. ומכל מקום למדנו מכאן שמתחילה הותרה לכל אדם ונפטרה מייבום על פי עד אחד.⁴

ודחו רביה זו ואמרו, שאפשר שגם מתחילה באו שני עדים, ורק על פיהם הותרה לכל אדם, אלא שלבסוף באו שני עדים והזימו את הראשונים, שאמרו, באותה שעה הייתם עימנו במקום אחר, ולענין הזמה האמינה תורה לאחרונים יותר מהראשונים.

- ורב מרדכי או רב אחא רצו להביא ראיה לכך שעד אחד נאמן להתיר יבמה מזיקתה ליבם **מהמשנה בדף קי"ח**, שם שנינו **שאינן האשה נאמנת לומר מת יבמה, להתיר עצמה להינשא לאחרים. ומשמע** שדווקא היא לא נאמנת, אבל עד אחד נאמן.

ודחו רביה זו, ואמרו **שאינן לדייק כן מהמשנה**, שהרי כמו כן שנינו שם, שאין האיש נאמן לומר מתה אשתי, שיהיה מותר לו לשאת את אחותה, ואין סברא לומר שדווקא הוא לא נאמן, אבל עד אחר נאמן, כי רק במקום עיגון התיירו על פי עד אחד, אבל בזה אין שום אשה עגונה, שיתירו אותה על פי עד אחד.

והסיבה שנקטה המשנה בדין חוסר נאמנות להעיד על מיתת היבם, באשה עצמה ולא בעד אחד, לא משום שדווקא אשה לא נאמנת, אלא משום שיש

¹ אף על גב דמשום מרחמא ליה לא שבקה מלמידק, משום דסניא שבקה טפי, שגדולה שנת השונאות מאהבת האהובות, ושכיח טפי דסניא ליה מדמרחמא ליה ... ועוד שיתור קשה לה כשתמול לפניו כששונאה אותו, ממה שנוח כשאוהבת אותו, דכשאוהבת אותו אין לה כל כך נוח כשתמול לפניו, כי שמא יחלוף, ואפילו יכנוס אינה שמחה כל כך, כי הרבה יש לה למצוא כיוצא בו או טובים ממנו, אבל אם שונאתו אינה יכולה להנצל ממנו להנשא לאחר אם לא יחלוף, ועל כרחך צריכה לינשא לשני לה או לתענן, להכי מיבעיא ליה אי עיקר טעמא הוה משום דדייקא, והכא לא דייקא שפיר, ואי טעמא משום דעבידא לאיגלווי הוא איכא למסמך אדייקא פורתא הכא נמי דייקא קצת אף על גב דסניא ליה. [תוס'].

² קשה לי, שאין הנידון דומה לראיה, הספק היה במקום שמתחילה היתה בחזקת זקוקה, כגון מת בעלה וזקוקה ליבם, והראיה היא במקום שמתחילה היה ידוע שיש לו בן, שלא היתה עומדת להיות זקוקה, והעד העיד שמת הבעל תחילה, ובאמת לא נפלה לפני יבם. ומיהו בלאו הכי דחו ראיה זו. וילייע בדבר.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

ואחר כך, קודם שנישאת לשני, בא בעלה, מותרת לחזור לו, כי לא נאסרה לבעלה בקידושיה לשני, כל זמן שלא בא עליה בנישואין.

ומאחר שבא בעלה, נתברר שקידושיה לשני קידושיה טעות הם, ואפילו נתן לה גט מהם, אין בגט זה כלום ולא נפסלה בו לכהונה.

ואת הדין האחרון דרש רבי אלעזר בן מתיא מהכתוב האוסר גרושה לכהנים, "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁה לֹא יִקְחוּ" (ויקרא כ"א ז'), כלומר דווקא מי שנתגרשה מאישה, כלומר מבעלה, נאסרת, ולא מי שנתגרשה ממי שאינו אישה, כלומר ממי שאינו בעלה.

ריח הגט הפוסל מהכהונה

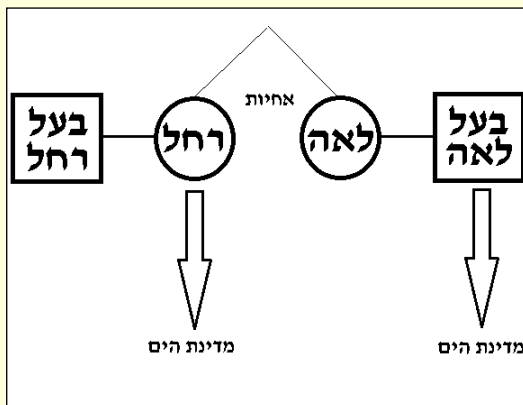
נתבאר שרבי אלעזר בן מתיא דרש מהכתוב "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁה", שאם נתגרשה מאיש אחר שאינו בעלה, אינה נפסלת לכהונה.

ואמר על כך רב יהודה אמר רב, שדרשה זו היא בגדר "חספא", כלומר כלי חרס, שאינה דרשה חשובה, כי עניין זה פשוט הוא, כי אין שום חידוש במה שאינה נפסלת על ידי גט שקיבלה ממי שאינו בעלה.

והנכון הוא לדרוש מהכתוב הזה "מרגניתא", כלומר דרשה שהיא בגדר מרגלית, והיא שהכתוב הזה בא ללמד, שכל שנתגרשה מבעלה, אפילו לא הותרה בגט זה כלל, ואין זו אלא "גרושה מאישה בלבד", כגון שכתב לה, "הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם", גם בגט זה היא נפסלת לכהונה, כי היא גרושה מאישה, מבעלה, וזהו הנקרא ריח הגט הפוסל לכהונה.

הלכו אשתו וגיסו למדינת הים

שתי אחיות, כגון רחל ולאה, נשואות לשני אנשים, בעל רחל, ובעל לאה. והלכו רחל ובעל לאה למדינת הים. ונשארו כאן לאה ובעל רחל.

לאה אסורה לבעלה של רחל משני טעמים. (א) לאה היא אשת איש, שהיא נשואה לבעלה, ומהטעם הזה היא אסורה גם לכל אדם. (ב) לאה היא אחות רחל, ומהטעם הזה היא אסורה לבעלה של רחל, כדן אחות אשה.

באו ואמרו להם², שמתו רחל ובעל לאה במדינת הים, הותרה לאה הנמצאת

¹ לא באותה אמירה הותרו שניהם, שכן אם על מיתת בעל לאה העידו שני עדים, לאה לא היתה

חידוש במה שהאשה לא נאמנת, שהיה מקום לומר כשם שהאשה נאמנת לומר שמת בעלה, כך תהיה נאמנת לומר שמת יבמה, והסברא להשוותן היא כדעת רבי עקיבא שמחמיר ביבמה כאשת איש, ואם כן כשם שלעניין איסור אשת איש היא נאמנת להתיר עצמה, כי אין לחוש שתתיר עצמה בשקר, ותעשה ילדיה ממזרים, כך לעניין איסור יבמה לשוק, יש לנו להאמין לה כשמתירה עצמה, כי בוודאי לא תרצה להתיר עצמה בשקר, ולעשות ילדיה ממזרים. והסיבה שבאמת אין הדין כן ויבמה לא נאמנת, כי יש לחוש שהיא שונאת את היבם, ורוצה לאסור עצמה עליו על ידי שתינשא לאחר⁴.

- ורבא אמר, שיש ללמוד בקל וחומר, שעד אחד נאמן לומר שמת היבם להתיר את היבמה. שכן עד אחד שאומר מת הבעל, נאמן להתיר אשת איש להינשא לכל אדם, אף שהאיסור שלה הוא איסור חמור של כרת³. וכל שכן שיהיה נאמן להתיר זקוקה, שהאיסור שלה לאחרים הוא לא תעשה בלבד.

ודחו קל וחומר זה, שכן גם אצל האשה עצמה מצינו, שאם אומרת מת בעלי, היא נאמנת להתיר עצמה מאיסור אשת איש, אף על פי שהיא איסור חמור, ואינה נאמנת לומר מת יבמי, להתיר עצמה מאיסור קל של יבמה לשוק. והטעם הוא, כי יש לחוש שהיא שונאת את יבמה, ומתכוונת לשקר. וכמו כן לעניין עדות עד אחד, אף שהוא נאמן להתיר איסור אשת איש, משום שהאשה עצמה גם מדקדקת ובודקת אותו שאינו משקר, לא יהיה נאמן להתיר יבמה לשוק, כי זו, כאשר היא שונאת את היבם, לא תדקדק בעד אם הוא מעיד אמת, ואין לנו לסמוך עליו.

נישאת באיסור

אשה שהלך בעלה למדינת הים, ולאחר זמן באו והעידו לה שמת, [והיו לה בנים ממנו, ולפיכך לא היתה זקוקה לייבום]. ועל פי עדות זו נישאה.

ואחר כך באו ואמרו לה שאמנם מת בעלה, אבל לא באותו זמן שחשבה, אלא מאוחר יותר, ובשעה שנישאת בעלה השני, בעלה הראשון עוד היה חי. ונמצא שבשעה שנישאת לשני נישאת באיסור אשת איש.

מבואר במשנתנו, שהיא יוצאת מבעלה השני משום שהיא אסורה לו. והולדות שילדה לו, קודם מות בעלה הם ממזרים, כי היתה אשת איש של ראשון, והולדות שילדה לשני אחר מות בעלה, אינם ממזרים, כי באותה שעה היתה כבר פנויה.

נתקדשה באיסור

אשה שהלך בעלה למדינת הים, ולאחר זמן באו והעידו לה שמת, [והיו לה בנים ממנו ולפיכך לא היתה זקוקה לייבום]. ועל פי עדות זו ניתקדשה לאיש אחר.

⁴ ואית דגרס קא משמע לך, דאקלקולא זידה חיישא, כגון מת בעלי, דאי אתי בעלה אמרינן תצא מזה ומזה וכל קלקולי דמתניתין בה, הלכך מהימנא, אקלקולא דזרעה, כגון מת יבמה, דאי נמי משקרא לא מקלקלא אלא זרעה, ואפילו לרבי עקיבא, לא חיישא. ולא נהירא לי... [רש"י].

³ פירש ר"י, דעד אחד נאמן לומר מת בעלה שתתיבם, ולא אמר דלא דייקא, משום דמרחמא ליה, לאיסור לאו לא כל שכן דלא אמרינן משום דסניא ליה לא דייקא. אבל מה שפירש בקונטרס לאיסור כרת, מת בעלדק תנשא, אין נראה לר"י, דהתם ליכא טעמא למימר דלא תידוק כי הכא דסניא ליה. [תוס'].

כאן **לבעלה של רחל** הנמצא כאן. כי (א) במיתת בעלה של לאה, נעשית לאה פנויה. (ב) ובמיתת רחל אחותה, הותרה גם לבעל אחותה.

נישאת לאה לבעלה של רחל, ונתברר שהעדים טעו או שקרו, כי חזרו רחל ובעל לאה ממדינת הים.

לאה אסורה לחזור לבעלה, כי בזמן שהוא לא היה כאן היא נישאת על פי עד אחד לאדם אחר, לבעל רחל, וכל הנישאת בעד אחד, כשמתברר שהעדות היתה שקר, היא אסורה לחזור לבעלה, כפי שנתבאר מתחילת הפרק.

אבל רחל מותרת לחזור לבעלה, כי אין לומר שקידושי לאה אחותה אוסרים אותה לבעלה, משום שהיא נעשית עכשיו אחות לאה אשתו, כי קידושי לאה התבררו כקידושי טעות, ואינם אלא כזנות^א, ואיסור אחות אשה הוא רק על ידי קידושין.

ואף שהיה מקום לומר, כיון שלא נאסרה לבעלה מחמת הנישואין שלה לבעל רחל, אם כן אנו מחשיבים את נישואי לאה כנישואין, ומעתה יש לנו לאסור את רחל לבעלה, שהרי היא עכשיו אחות אשתו לאה. החידוש הוא שאין לומר כן, כי באמת נישואי לאה לבעל רחל אינם נישואין אלא זנות, וגם על ידי זנות האשה נאסרת לבעלה.

נשא את אחות אשתו בטעות

נתבאר, שמי שהעידו לו שמתה אשתו, ונשא את אחותה, ואחר כך נתברר שאשתו קיימת, **מותר לו להחזיר את אשתו**, ואינה נאסרת עליו מחמת נישואי טעות שנשא את אחותה, שאינם נישואין אלא זנות. [ואין טעונים גט].

ומהטעם הזה, **שנישואי לאחותה הם זנות בעלמא**, ואין להם שום תוקף, הוא **מותר בקרובותיה של השניה**, והיא **מותרת בקרוביו**, כדין מי שמעולם לא היו בניהם נישואין.

ואם מתה אשתו לאחר מכן, הוא **מותר לשאת את אחותה**, שאינה נאסרת עליו מחמת נישואי האיסור שנשאה מתחילה בטעות.

וכן אם לאחר שנשא את האחות, נתברר לו שבתחילה אשתו היתה קיימת, ולאחר זמן מתה, הוא מותר לקיים את אחותה, כי כשנודע לו הדבר, היא כבר לא אחות אשתו.

אולם **בנים שילדה לו אחות אשתו בעוד אשתו קיימת**, הם **ממזרים**, שנולדו לו מאיסור אחות אשה.

נישואי ערוה שטעונים גט

נישואין של איסורי עריות [אפילו בטעות, שלא ידעו שהם אסורים זה לזה], כגון נשא את אחותו, או נשא אשת איש אחר, **אין להם שום תוקף, ולכן אין טעונים גט לצאת מהם**.

ולדעת תנא קמא בברייתא, אין **יוצא מכלל זה**, אלא **רק מי שנשא אשת איש בהיתר בי"ד על פי עדות עד אחד**, ואחר כך התברר שהוא חי, שצריכים גט מנישואין אלו מגזרת חכמים, מטעם שהתבאר לעיל בסוף דף פ"ח, שמא יטעו הרואים שתפסו הקידושין, ועתה יראו אשה יוצאה בלא גט.

ולדעת רבי עקיבא, יש עוד שני נישואי עריות שטעונים גט^א. והם (א) **מי שנשא את אשת אחיו**, [שהלך אחיו למדינת הים, ושמע שמת שם בלא בנים, וכנס את אשתו לשם יבום, ונודע שאחיו קיים]. (ב) **וכן מי שנשא את אחות אשתו**, [שהלכה אשתו למדינת הים, ושמע שמתה, וכנס את אחותה, ונודע שאשתו קיימת].

ומתחילה היו סבורים שכן הדין לדעת רבי עקיבא, גם כשהיו לראשונים נישואין, שאשת אחיו היתה נשואה לאחיו, ואשתו היתה נשואה לו.

אך אם כן, אין טעם לדבר למה הם צריכים גט מהנישואין האחרונים, הלא הכל יודעים שאין הנישואין השניים תופסים בהם. שאין אדם מייבם אשת אחיו החי, ואין אדם כונס אחות אשתו כל ימי חייה.

ולפיכך אמרו **שלא הצריך רבי עקיבא גט מהנישואים האחרונים, אלא כשאצל הראשונים היה קידושין בלא נישואין. שבזה בלבד**, כשהאחרון כנס את אשת אחיו, **יש לחוש שהרואים אומרים**, אצל הראשון היה תנאי בקידושין, ולא חלו, ולא היתה אשת הראשון אלא אשת השני. וכן לענין אחות אשתו, כשהיתה מקודשת לו ועוד לא כנסה, יש לחוש שהרואים אומרים תנאי היה בקידושין, ולא היתה הראשונה אשתו, ותפסו קידושין באחותה.

אבל בנישואין אין לומר כן, שאין אדם נושא אשה על תנאי, כדי שלא יצא אחר כך שבעילותיו היו זנות^א.

חמותו לאחר מיתת אשתו

בענין איסור קידושי אשה ואמה נאמר, "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת אִמָּהּ זָמָה הוּא בְּאֵשׁ יִשָּׁרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהַן".

רבי ישמעאל אומר, "אֶתְהַן" היינו אחת מהן, [שכן "הן" פרושו אחת, שבלשון יוני קורין לאחת הינא]. ורבי עקיבא אומר, "אֶתְהַן" היינו שתיהן.

לדברי אבבי, נחלקו רבי ישמעאל רק בביאור הכתוב, אבל לא נחלקו בדין [=משמעות דורשין איכא בינייהו]:

לדעת רבי ישמעאל – הכתוב "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת אִמָּהּ" מדבר בבא על אשתו וחמותו, וחמותו בלבד אסורה לו, ונשרפת, אבל אשתו לא, **וזהו שנאמר "בְּאֵשׁ יִשָּׁרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהַן"**, כלומר אותו ואת אחת מהן, שהיא חמותו.

ולדעת רבי עקיבא – הכתוב מדבר בבא על חמותו ואמה, ששתיהן אסורות לו, ושתייהן נשרפות, **וזהו שנאמר "בְּאֵשׁ יִשָּׁרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהַן"**, כלומר אותו ואת

^א אשת אביו ואשת אחי אביו לא בעי למינקט דלא שכיח דנסיי להו ע"י שמועת טעות דאסיורי לאחר מיתה. [תוס'].
^ב ואפילו למאן דאמר, המקדש על תנאי, ובעל, אינה צריכה הימנו גט, מכל מקום לא שכיחא מילתא שיתבטלו הנישואין מחמת התנאי, משום דאיכא חיבת ביאה, ושלא יהא בעילתו בעילת זנות, תדע, דהא שמואל אית ליה האי סברא, ואית ליה יש תנאי בנשואין. [תוס'].
^ג ומהטעם הזה, שנישואי לאחותה הם זנות בעלמא, ואין להם שום תוקף, הוא מותר בקרובותיה של השניה, והיא מותרת בקרוביו, כדין מי שמעולם לא היו בניהם נישואין.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

שתייה, ומכאן למדנו, שאם חמותו דינה בשריפה, ולא מגורה שווה כסברת רבי ישמעאל במסכת סנהדרין].

ולדברי רבא, נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא גם בדין:

לדעת רבי ישמעאל – הכתוב מדבר בבא על אשתו וחמותו, וכשאמר הכתוב "בְּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֶתְךָ וְאֶתְךָ" ללמד שישרפו אחת מהן, לא בא ללמד שאשתו פטורה, כי דין פשוט הוא, אלא ללמד שאפילו בא על חמותו כשכבר נותרה יחידה משתייה, כי כבר מתה בתה, ואם כן עתה אינה חמותו, בכל זאת דינה בשריפה.

ולדעת רבי עקיבא – הכתוב מדבר בבא על אשתו ואמה, וכשאמר הכתוב "בְּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֶתְךָ וְאֶתְךָ", אף שמשמעותו לשתייה, אין הכוונה שישרפו את שתייה, כי אשתו לא חטאה, אלא הכוונה שישרפו את חמותו, רק כששתייהן קיימות, אבל אם מתה אשתו, ובא על חמותו, אין כאן שריפה, אלא איסור "אָרוּר שֶׁכָּב עִם חַתְּנָתוֹ בְּלֵבָד".

ומתחילה היה נראה לרב אשי שלדעת רבי עקיבא חמותו לאחר מיתת אשתו מותרת לגמרי, ולכן הקשה למה לא אמר רבי עקיבא גם עניין זה במשנתנו. אבל רב כהנא אמר לו שלדעת רבי עקיבא חמותו לאחר מיתת אשתו אינה בשריפה אבל איסור יש בה^א.

בא על אחות אשתו מותרת לו

כבר נתבאר, שאף על פי שהאיש אסור באחות אשתו, אם שגג ובא עליה, [כגון שהלכה אשתו למדינת הים, ואמרו לו שמתה, וסבור שהותר באחותה, ונשאה, ואחר כך חזרה אשתו], לא נאסר בביאה זו באשתו, ומותרת לחזור לו.

וכמו כן נתבאר, שכשאשת איש נבעלה בשוגג לאיש אחר, [כגון שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעליך, ונישאת לאחר, ואחר כך חזר בעלה], נאסרה לבעלה בביאת שגגה זו, ואסורה לחזור לו.

ובאמת מדין תורה גם במקרה האחרון האשה אינה נאסרת לבעלה, כי אין אשה נאסרת לבעלה בביאת שוגג, אבל חכמים אמרו, כיון שבביאת מזיד היא נאסרת מהתורה, החמירו עליה שתיאסר גם בביאת שוגג כזו, שהיה לה לבדוק הדבר טוב יותר.

ומחמת הטעם הזה, היה לנו לומר שגם הבא על אחות אשתו, תיאסר אשתו עליו, על שלא בדק הדבר היטב, אלא שהבא על אחות אשתו אפילו במזיד אין אשתו נאסרת עליו בכך מהתורה^ב, ולכן לא ראו חכמים טעם להחמיר בדבר זה, מה שאין כן בביאת אשת איש, שבמזיד היא נאסרת מהתורה, החמירו חכמים גם בשוגג כזה שלא בדקה היטב.

דף צ"ה

ואמנם היה מקום ללמוד בקל וחומר, שאם אשת איש שנבעלה לאחר נאסרת לבעלה, קל וחומר שהבועל את אחות אשתו נאסר באשתו, שכן איסור אחות

^א מאיסורא מי מיעטה רחמנא. כלומר מלאו וכתר לא מיעטה, אלא משרפה. [תוס'].

^ב מלשון זה משמע קצת שבמזיד דווקא מהתורה אינה נאסרת אבל מדרבנן היא אסורה. אולם מסתבר שבאמת גם במזיד היא מותרת ולי"ע בזה.

אשה חמור מאיסור אשת איש, שאיסור אשת איש פוקע בגט, ואיסור אחות אשה אינו פוקע בגט.

אולם אין הדבר כן, ואין אדם נאסר באשתו כששוכב עם אחותה, שכן למדו מהמיעוט האמור באשת איש שזנתה, "וְיִשְׁכַּב אִישׁ אֶתְהָ" (במדבר ה' י"ג) דווקא היא שכייבתה אוסרתה, ואין שכייבת אחותה אוסרתה.

ולדברי רבי יהודה, כן היא סברת בית הלל, אבל לדעת בית שמאי, הבא על אחות אשתו, אשתו נאסרת לו, והטעם לכך, שדורשים קל וחומר כנ"ל להחמיר.

ולדברי רבי יוסי, לא נחלקו בזה בית שמאי ובית הלל, ולדברי הכל הדין כנ"ל, שהבא על אחות אשתו, אין אשתו נאסרת לו. והטעם כנ"ל מהמיעוט, "אותה".

ומיעוט זה נצרך כדי ללמד, שאפילו בא על אחות אשתו במזיד, אין אשתו נאסרת לו, אבל כשהיה הדבר בשוגג, ניתן ללמוד זאת בקל וחומר.

שכן כשהאיש נושא את אשתו, בנישואין אלו הוא נאסר בקרובותיה, והיא נאסרת בכל האנשים. ומעתה אם לגבי האיסור שלה, שהוא חמור יותר, שחל על הכל, אם שגגה ונבעלה לאיש אחר, אינה נאסרת בכך לבעלה, קל וחומר לגבי האיסור שלו, שהוא קל יותר, שחל רק על הקרובות, אם שגג ובא על אחת הקרובות, אינו נאסר באשתו.

הבא על חמותו מה דינו עם אשתו

לדעת בית שמאי, הבא על חמותו, נאסר באשתו, וטעמם מהכתוב האמור בבא על חמותו, "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת אִמָּהּ זָמָה הוּא בְּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהָן וְלֹא תִהְיֶה זָמָה בְּתוֹכְכֶם" (ויקרא כ' י"ד), ועל כרחך אין כוונת הכתוב כפשוטו שיש לשרוף את שתייהן את חמותו ואת אשתו, כי אשתו לא חטאה, אלא כוונת הכתוב בזה ללמד שאשתו נאסרת לו, והרי היא כשרופה אצלו.

ולדברי רבי יהודה, לא נחלקו בזה בית הלל עם בית שמאי, וגם לדעת בית הלל, הבא על חמותו נאסר באשתו.

ולדברי רבי יוסי, בית הלל נחלקו בדין זה עם בית שמאי, ולדעת בית הלל, הבא על חמותו לא נאסר באשתו.

ואמר רב יהודה אמר שמואל, אין הלכה כרבי יהודה.

ומעשה באחד שבעל את חמותו [=עבד איסורא בחמתיה], בא רב יהודה ופסק להלקותו, ואמר לו, אם לא שאמר שמואל, שאין הלכה כרבי יהודה, הייתי אוסר עליך את אשתך איסור עולם.

איסור קל מאיסור אחות אשתו

לעיל נתבאר שהיה מקום ללמוד בקל וחומר, שאם אשת איש שנבעלה לאחר נאסרת לבעלה, קל וחומר שהבועל את אחות אשתו נאסר באשתו, שכן איסור אחות אשה חמור מאיסור אשת איש.

וזו היא **מסקנת הגמרא**, כדברי רבא וכדברי רבין אמר רבי יוחנן, **שהאיסור הקל מאיסור אחות אשתו הוא איסור אשת אשת**, והטעם הוא, שאיסור אשת איש פוקע בגט, אף בחיי אשתו, ואיסור אחות אשה אינו פוקע בגט, וכל ימי

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

חיי אשתו, אחותה אסורה לו. וכן הם דברי אבא חנן אמר משום רבי אלעזר
בברייתא.

ומתחילה היתה הגמרא סבורה שהכוונה לאיסור אחר, שנחשב קל יותר
מאיסור אחות אשה, וממנו יש ללמוד בקל וחומר שאם ידו האשה נאסרת כל
שכן שהיא נאסרת מחמת איסור אחות אשה.

**רב חסדא היה סבור, שהאיסור הקל הוא איסור מחזיר גרושתו אחר שנישאת
לאחר**, [כגון ראובן גירש את אשתו, ונשאת לשמעון, ובכך נאסרה לראובן,
גרשה שמעון, ונישאת שוב לראובן, נאסרת בכך לשמעון, כי עכשיו גם אצל
שמעון היא גרושה שנישאת לאחר], שהוא קל מאיסור אחות אשה, שהוא לא
תעשה בלא כרת, ואם על ידי איסור קל שחזרה לראובן, היא נאסרת לשמעון,
קל וחומר שעל ידי איסור אחות אשה שהוא חמור האשה תאסר לו.

ודחו זאת, כי אם מכאן רצו ללמוד בקל וחומר שאשתו נאסרת לו בביאת
אחותה, יש לדחות את הקל וחומר משלושה טעמים. (א) אפשר שדווקא
מחזיר גרושתו נאסרת, כי בה עצמה נעשה האיסור, מה שאין כן כשבא על
אחות אשתו, לא עשה באשתו עצמה שום איסור. (ב-ג) יש חומרות באיסור
מחזיר גרושתו, יותר מאיסור אחות אשתו, שאיסור מחזיר גרושתו הוא ברוב
בני אדם, ולא רק לגבי אדם מסוים כאחות אשתו, וכן שהאיסור הוא לעולם,
ואיסור אחות אשתו הוא רק כל זמן שאשתו קיימת.

וריש לקיש היה סבור, שהאיסור הקל, ממנו רצו ללמוד, הוא איסור יבמה.
אולם דחו גם את הדברים הללו.

שכן אם כוונת ריש לקיש לאיסור שאסור **לשאר בני אדם** לבוא על היבמה,
שהוא איסור קל, לא תעשה בלא כרת, ומחמתו היבמה נאסרת לאחים, [כדאמר
רב המנונא, שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה], ויש לנו ללמוד ממנו בקל וחומר,
שאם באיסור קל זה היא נאסרת, כל שכן באיסור חמור של אחות אשה.

יש לנו לדחות זאת משני טעמים. (א) אפשר שדווקא יבמה שזנתה נאסרת, כי
בה עצמה נעשה האיסור, מה שאין כן כשבא על אחות אשתו, לא עשה באשתו
עצמה שום איסור. (ב) יש חומרא באיסור יבמה, יותר מאיסור אחות אשתו,
שאיסור יבמה הוא לרוב בני אדם, ולא רק לאדם מסוים כאחות אשתו.

ואם כוונת ריש לקיש לאיסור שאסור **לאחים האחרים** לבוא על היבמה, אחרי
שעשה בה אחד מהם מאמר, שהוא איסור קל, לא תעשה בלא כרת, ומחמתו
היבמה נאסרת לאחים, ויש לנו ללמוד ממנו בקל וחומר, שאם באיסור קל זה
היא נאסרת, כל שכן באיסור חמור של אחות אשה.

יש לנו לדחות זאת שכן מאחר שעשה בא אחד האחים מאמר, היא נאסרת לא
רק אם בא עליה אח אחר, אלא גם אם עשה בה אחר מאמר או נתן לה גט או
חלץ ואם כן אין זה איסור שמחמת ביאה ואין ללמוד ממנו לביאת אחות
אשתו.

ורבי יוחנן אמר, שהאיסור הקל, ממנו רצו ללמוד, הוא איסור סוטה.

ואמרו שאם כוונת רבי יוחנן לאיסור שאסור **לבעל** לבוא על אשתו **אחרי
שקינא לה ונסתרה**, שהוא איסור קל, לא תעשה בלא כרת, ומחמתו היא
נאסרת גם לבעל [אפילו כשימות בעלה], ויש לנו ללמוד ממנו בקל וחומר,

שאם באיסור קל זה היא נאסרת, כל שכן באיסור חמור של אחות אשה.

יש לנו לדחות זאת, שכן זו לא מחמת הבעילה נאסרת, אלא מחמת הקינוי
והסתירה, שהרי מעתה אפילו נתן לה גט או אמר איני משקה אותה, היא
אסורה, ואפילו לא בא עליה. ומאחר שאין האיסור מחמת ביאה, אין ללמוד
ממנו לביאת אחות אשתו.

ומסקנת הגמרא שכוונת רבי יוחנן לאשת איש שנבעלה לאחר, ואיסור אשת
איש נחשב איסור קל, כי פוקע בגט, וכפי שנתבאר לעיל.

ביאור דברי רבי יוסי במשנה

במשנתנו הובאו דברי רבי יוסי, שאמר שני כללים. (א) **כל שפוסל על ידי
אחרים, פוסל על ידי עצמו.** (ב) **כל שאין פוסל על ידי אחרים, אינו פוסל על
ידי עצמו.** ונאמרו כמה ביאורים לדבריו אלו, וכנגד מה אמרו.

מתחילה אמרו, שדברי רבי יוסי אלו נאמרו כלפי דברי תנא קמא, שכשהיו שני
אנשים נושאים לשתי אחיות, ונסע אחד מהם עם אשת השני למדינת הים,
והיו סבורים שמתו, ונשא הנשאר כאן את אחות אשתו שנשארה כאן, ושב
אשתו ובעל אחותה ממדינת הים. ואמר תנא קמא, שאשת הנשאר כאן מותרת
לחזור לו, אבל זו שנשארה כאן, אסורה לחזור לבעלה, כי נאסרה לו בנישואיה
לנשאר כאן.

וכלפי זה אמר רבי יוסי, שאין הדבר כן, **וכשם שאשתו של הנשאר מותרת
לחזור לו, כך זו שנשארה כאן מותרת לחזור לבעלה**, ואינה נאסרת לו בנישואין
שנשאת לנשאר כאן.

- **ודחו זאת, כי אם זו כוונת רבי יוסי, היה לו לומר, "כל שאין פוסל על ידי
עצמו"**, שאין אשתו נאסרת לו, "אינו פוסל על ידי אחרים", שאינו אוסר את
אחות אשתו מלחזור לבעלה. ורבי יוסי לא אמר כן, אלא "כל שאין פוסל על
ידי אחרים אינו פוסל על ידי עצמו".

**ולפיכך אמרו, שרבי יוסי בא להחמיר ולומר, שכשם שזו שנשארה כאן
אסורה לחזור לבעלה**, מחמת נישואיה לזה שנשאר כאן, **כך זו שהלכה למדינת
הים אסורה לחזור לבעלה**, שמאחר שנישואי הנשאר כאן הועילו לאסור
אותה, היא נחשבת נשואה לאסור את אחותה לחזור לבעלה.

- **והקשו אם כן, די היה לומר "כל שפוסל על ידי אחרים, פוסל על ידי עצמו".
ולמה אמר גם, "כל שאין פוסל על ידי אחרים, אינו פוסל על ידי עצמו".**

ואמר רבי אמי, שדברי רבי יוסי האחרונים נמשכים אחרי החילוק המבואר
ברישא של המשנה, שיש הבדל בין מי שנישאת על פי עד אחד שהעיד שמת
בעלה, שבי"ד מתירים לה להינשא, אך אם בא בעלה, היא אסורה לחזור לו,
לבין מי שנישאת על פי שני עדים שהעידו שמת בעלה, שהיא מותרת להינשא,
ואם אחר כך בא בעלה, היא מותרת לחזור לו.

ועתה **כשאמר תנא קמא**, שכשנסעו האשה והגיס למדינת הים, והיו סבורים
שמתו ונשא הנשאר כאן את אחות אשתו, וחזרו אלו ממדינת הים, **אשת
הנשאר כאן מותרת לחזור לו, אבל זו שנשארה כאן, אסורה לחזור לבעלה**, כי
נאסרה לו בנישואיה לנשאר כאן.

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת **אלישבע שולביץ** ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון ח 13
מסכת יבמות פ"ז-צ"ז
ח' טבת - י"ח טבת

לבעלה, מחמת נישואיה שלה אליו, וכיון שאנו מחשיבים את נישואיה שלה
לבעלה השני, לא תוכל לחזור לבעלה הראשון, מחמת איסור מחזיר גרושתו.

האם יבמה היא כאשת איש

רב ושמואל נחלקו בדין היבמה, לדעת רב היא נידונית כאשת איש, ולדעת
שמואל אינה נידונית כאשת איש. ונאמרו שלושה דרכים, במה נחלקו רב
ושמואל.

א. נחלקו במקודשת לאחד שנתיבמה בטעות לאחיו.

לדברי רב הונא, מחלוקת רב ושמואל היא באשה שקידש אותה בעלה, ולא
נשאה, והלך למדינת הים, ובא עד אחד והעיד שמת, וייבם אותה האח, ולאחר
מכן בא הבעל.

ואם היתה נשואה לבעלה, הכל מודים שהיא מותרת לחזור לו, כי הסיבה שאנו
אוסרים לאשה לחזור לבעלה, שמא יאמרו גירש ראשון וקידש שני, ועכשיו
הראשון מחזיר את גרושתו, וטעם זה ישנו רק כשנישאת לאדם אחר, שאינו
אחי בעלה, אבל כשנישאת לאחי בעלה, אין טועים בדבר זה, כי מאחר שהיתה
נשואה לראשון, היא אסורה לאחיו גם אחר גירושה מהראשון.

אבל כשהיתה מקודשת לראשון, בזה נחלקו אם מותרת לחזור לבעלה.

**לדעת רב, זו נידונית כאשת איש אחר שאינו אחיו של זה, ואסורה לחזור
לבעלה, שכיון שהיתה מקודשת לראשון ולא נשואה, יש לחוש שיאמרו שהיה
תנאי בקידושין שלו, ולא נתקיים התנאי, ובאמת לא היתה מקודשת לראשון,
ותפסו קידושה לשני, ואם תחזור לראשון, יאמרו אדם נושא את אשת אחיו.**

**ולדעת שמואל, אינה נידונית כאשת איש אחר שאינו אחיו של זה, ומותרת
לחזור לבעלה, כי אין אנו חוששים שיאמרו תנאי היה בקידושין של ראשון, כי
אין הדבר שכח, והכל יודעים שעל ידי עדות של טעות נישאה לאח השני.**

- ולפי הביאור הזה, מאחר ששמואל אינו חושש לכך שיאמרו תנאי היה
בקידושין, בוודאי אינו פוסק כדברי רבי יוסי לפי ביאורו של רבי אמי,
וכשאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יוסי, כוונתו לפי ביאורו של רבי
אמי, שטעמו של רבי יוסי אינו משום חשש תנאי². א"נ אף כביאורו של רבי
יצחק נפחא, אך אין כוונתו שהלכה כרבי יוסי בכל דבריו, אלא רק לעניין הדין
שאינה נאסרת³.

דף צ"ו

ב. נחלקו אם שומרת יבם שזנתה נאסרה לבעלה.

עוד אמרו בגמרא, שרב ושמואל נחלקו בדין של רב המנונא המובא לעיל בדף

² דאפילו באשתו וגיטו נמי פוסל, ואף על גב דליכא למיחש לתנאה, ודשמואל אדשמואל תו לא
קשיא, דלא דמי אחות אשה ואשת אח, דאחות אשה אי קדים ואתא גיטו מקמי אשתו, הא
מיתסרא אשת גיטו מיד אגיסו, ובעיא גט משני, משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה, ואי אמרת
משום אחות אשה, אמרי מתה אשתו, אבל באשת אחיו מכי חזו דאתא אחיו, תו לא אמרי גירש
זה ונשא זה, דהא גרושת אחיו היא לו. [רש"י].

³ האי דקאמר הלכה כרבי יוסי, אין פוסל קאמר, לאפוקי מדתנא קמא, דאפילו גבי אשתו וגיטו,
דאשת גיטו אסירא, קא משמע לן שמואל כרבי יוסי דשריא. [רש"י].

כלפי זה אמר רבי יוסי שאין הדין שווה בכל המקרים, אם מתחילה בא עד
אחד, והעיד על מות הגיס, כשחזר הגיס, אשתו שנשארה כאן אסורה לחזור
לו, ואז גם אחותה אסורה לחזור לבעלה, "כל שפוסל על ידי אחרים, פוסל על
ידי עצמו". אבל כשמתחילה באו שני עדים והעידו על מות הגיס, כשחזר
הגיס, אשתו שנשארה כאן מותרת לחזור לו, ואז גם אחותה מותרת לחזור
לבעלה, "כל שאין פוסל על ידי אחרים, אינו פוסל על ידי עצמו".

**ורב יצחק נפחא אמר, שדברי רבי יוסי בסיפא אינם נמשכים אחר הרישא,
אלא כל דבריו אמורים באופן שיש עד אחד בלבד, שמעיד על מות האשה
והגיס שהלכו למדינת הים.**

**ולדברי תנא קמא הדין שווה, בין כשאשתו היתה נשואה לו, ובין כשאשתו
היתה מאורסת לו, בשני האופנים הללו, אם הלכה היא והגיס למדינת הים,
ובא עד אחד והעיד שמתו, ונשא הנשאר כאן את אחות אשתו שנשארה כאן,
כשחזרו אשתו וגיטו ממדינת הים, אשתו מותרת לחזור לו, ולא נאסרה לו
מחמת נישואיו לאחותה, ואחותה אסורה לחזור לבעלה מחמת נישואיה לו.**

**וכלפי זה אמר רבי יוסי, אם אשתו הראשונה היתה נשואה לו, אף שנשא אחר
כך את אחותה, כשחזרה אשתו, הכל יודעים שנישואי אחותה בטלים, כי היא
אחות אשתו הראשונה, ולכן אשתו הראשונה מותרת לחזור לו. ומאחר
שאשתו מותרת לחזור לו, גם אחותה מותרת לחזור לבעלה [=כל שאין פוסל על
ידי אחרים, אינו פוסל על ידי עצמו]. אך כשאשתו הראשונה היתה מאורסת לו
בלבד, כשנשא אחר כך את אחותה, אף שחזרה הראשונה, אין הכל אומרים
שנישואי האחרונה בטלים, כי אומרים כשקידש תחילה את הראשונה, קידש
אותה בתנאי, ולא נתקיים התנאי, ואינה אשתו, ואם כן השנייה אשתו, ואם
יחזיר את הראשונה יאמרו אדם מותר באחות אשתו, ולכן אסור לו להחזירה.
ובאופן הזה שאשתו אסורה לחזור לו, משום שסבורים שנישואי אחותה תפסו
אצלו, גם אחותה אסורה לחזור לבעלה כי מאחר שאנו חוששים לאלו
הסבורים שתפסו קידושו באחותה, הם סבורים כמו כן שנישאת לו אחרי
שגירשה בעלה, והמגרש אשה ונישאת לאחר, אינו רשאי להשיבה [=כל שפוסל
על ידי אחרים, פוסל על ידי עצמו].**

ביאור המחלוקת לפי דברי רבי יצחק נפחא

**לדעת חכמים, בכל אופן, שאשה נישאת בעד אחד שהעיד שמת בעלה, ואחר
כך חזר בעלה, היא אסורה לחזור לו, והטעם לכך כפי שנתבאר בתחילת הפרק,
מתוך חומר שהחמירו עליה בסופה, הקלו עליה בתחילתה, כלומר רצו שתברר
הדבר היטב, וכדי שתעשה כן החמירו עליה, שאם לא מת בעלה תיאסר לו
לעולם, ועל ידי זה תברר היטב שמת.**

**ולדברי רבי יצחק נפחא, רבי יוסי חולק על הטעם הזה, ואומר שבדרך כלל גם
הנישאת על פי עד אחד, מותרת לחזור לבעלה, כמו הנישאת בשני עדים,
והטעם לכך, כי היא נחשבת כאנוסה שאינה אסורה לבעלה. אולם יש מקרה
שבו היא נאסרת, וזאת מטעם אחר, כגון שאחותה הנשארת כאן היתה
מקודשת לאיש אחר, והלכה עם בעלה למדינת הים, והעיד עליהם עד אחד
שמתו, ונישאת לבעל אחותה, שבוזה כשהם חזרו, אנו אוסרים לאחותה לשוב**

⁴ ולכאורה זה עיקר חידושו, שיש אופן שבו הנישאת בעד אחד מותרת לחזור לבעלה.

פ"א, האם שומרת יבם שזנתה נאסרת ליבם.

דעת רב כדעת רב המנוא, ששומרת יבם שזנתה עם אחר, נפסלה ליבמה, כדין אשת איש המזנה עם אחר, שהיא נאסרת לבעלה.

ודעת שמואל, ששומרת יבם שזנתה עם אחר, לא נפסלה ליבמה, ואינה אשת איש המזנה עם אחר, שהיא נאסרת לבעלה.

ג. נחלקו אם קידושין תופסים ביבמה.

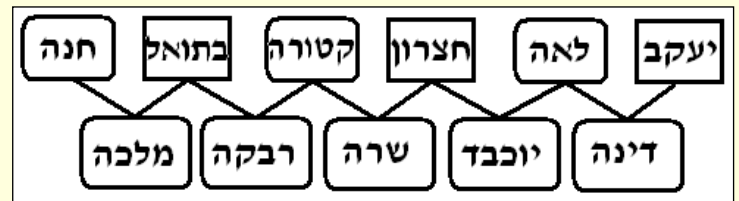
עוד אמרו בגמרא, שרב ושמואל נחלקו, האם קידושין תופסים ביבמה, (וזה היא המחלוקת שנתבארה לעיל בדף צ"ב).

לדעת רב, יבמה נידונית כאשת איש, ואם קיבלה קידושין מאיש אחר, אינם תופסים בה.

ולדעת שמואל, יבמה אינה נידונית כאשת איש, ואם קיבלה קידושין מאיש אחר, תופסים בה.

נשא חמש נשים זו אחר זו וכל אחת אחות קודמתה

מי שטעה ונשא חמש נשים בזו אחר זו, וכל אחת אחות של קודמתה בלבד.

כגון ראובן נשא את מלכה, [בת בתואל וחנה], ובכך נאסר ברבקה, [בת בתואל וקטורה], שהיא אחות אשתו מהאב, והלכה מלכה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו מתה אשתך, והותרה לך רבקה אחותה.

נשא את רבקה, [בת בתואל וקטורה], ובכך נאסר בשרה, [בת חצרון וקטורה], שהיא אחות אשתו מהאם, והלכה רבקה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו מתה אשתך, והותרה לך שרה אחותה.

נשא את שרה, [בת חצרון וקטורה], ובכך נאסר ביוכבד [בת חצרון ולאה], שהיא אחות אשתו מהאב, והלכה שרה אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו מתה אשתך, והותרה לך יוכבד אחותה.

נשא את יוכבד, [בת חצרון ולאה], ובכך נאסר בדינה, [בת יעקב ולאה], שהיא אחות אשתו מהאם, והלכה יוכבד אשתו למדינת הים, ובאו ואמרו לו מתה אשתך, והותרה לך דינה אחותה.

נשא את דינה, ובאו ואמרו לו, כל הנשים שאמרו לך שמתו טעות היה הדבר, ובאמת לא מתו, והן קיימות.

מלכה אשתו מותרת לו, שהיא היתה אשתו הראשונה, ולא נאסרה לו מעולם. ומאחר שמלכה אשתו, רבקה אחותה היא אחות אשתו, ואסורה לו, ולא תפסו קידושיה. ושרה אחות רבקה אינה אחות אשתו, ותפסו קידושיה. ויוכבד היא

אחות שרה אשתו, ולא תפסו קידושיה. ודינה אחות יוכבד אינה אחות אשתו, ותפסו קידושיה. ואם כן, מותר בראשונה ובשלישית ובחמישית, והם נשותיו לכל דבר, ואם מת, ביאה או חליצה של אחת מהן פוטרת צרותיה, [גם אחרות שאינן בין החמש הללו]. ואסור בשניה וברביעית, שהן אחיות נשותיו.

ואם אמת היה הדבר במה שאמרו לו שמתה הראשונה, וכל השאר קיימות, מותר בשניה וברביעית, ואסור בשלישית ובחמישית שהן אחיות נשיו.

יבם בן תשע שנים ויום אחד

יבם בן תשע שנים ויום אחד הוא קטן ולכן מאמר וגט וחליצה שלו אינם כשל גדול. אבל ביאתו ביאה, ולכן החשיבו אותה לפחות כמאמר של גדול.

ולפיכך **כשאחד מהאחים החל לכנוס, כגון שעשה בה מאמר, אבל לא סיים את הדבר, שעדיין לא כנס. אם לאחר מכן בא עליה היבם בן תשע שנים ויום אחד, לעניין ביאה הוא כשאר יבמים, ופסל את היבמה על הראשון. אך אם היבם הקטן עשה בה מעשה אחר, כגון מאמר או גט או חליצה, אין זה נחשב למעשה לפסול את היבמה על היבם הגדול שהחל לכנוס. ולדעת רבי מאיר, גם חליצת בן תשע מועילה לפסול את היבמה לאחים.**

וכל זה, כשהמעשה של היבם בן תשע היה אחרי שהתחיל אחד משאר האחים לכנוס, אבל כשהיבם בן תשע עשה את המעשה שלו ראשון, בכל מה שעשה, הוא פוסל את היבמה לשאר האחים, במאמר, ובגט, בחליצה, [אף שאינם נחשבים כמאמר וגט וחליצה של גדול, מכל מקום כיון שהם קודמים הם פוסלים], ובביאה, [הנחשבת כמאמר של גדול. ולדעת רבי מאיר גם חליצה נחשבת כגט של גדול].

וחילוק זה אמור לעניין פסילת היבמה לשאר אחים על ידי המעשה של בן תשע, אבל לבן תשע היבמה נפסלת על ידי האחים, בכל המעשים שעשו, בין שקדמו אותו, ובין שעשו את המעשה אחריו.

שני בני תשע שבאו על היבמה בזה אחר זה

שני יבמים בני תשע שנים ויום אחד, שבאו על היבמה בזה אחר זה, **לדעת חכמים, כיון שאצל שניהם אין הדבר נחשב כביאה אלא כמאמר, היבמה נפסלת כדין עשיית מאמר אחר מאמר, ששניהם תופסים בה, וכיון שתצטרך מאחד מהם גט היא נפסלת לייבום.**

ורבי שמעון חולק על כך, כי הוא מסתפק בביאה של בן תשע אם היא נחשבת ביאה גמורה או אינה נחשבת לכולם. ולפיכך אם אינה כלום, אין כאן ביאה כלל, ואינה נפסלת. ואם היא ביאה גמורה, מאחר שבא עליה ראשון, קנאה לגמרי להיות אשתו, ואינה נפסלת בביאת אחיו^נ. ולפיכך מקיים את הראשונה.

בן תשע שבא על שתי יבמות בזה אחר זה

בן תשע שנים ויום אחד, שבאו על שתי יבמותיו בזה אחר זה, **לדעת חכמים, כיון שאצל שתיהן אין הדבר נחשב כביאה אלא כמאמר, שני המאמרים**

^נ וכגון דבביאת שני שגה, דאי במזיד הא קי"ל ביאתו ביאה ונהרגת עליו. [רש"י].

בן תשע שבא על יבמתו ומשהגדיל נשא אשה אחרת

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו, אין ביאה זו אלא כמאמר, ומדין תורה אינה אשתו גמורה עד שיבוא עליה. הגדיל ונשא אשה אחרת, ועל הראשונה לא בא אחר שהגדיל, השניה היא אשתו לכל דבר, והראשונה כמו שהיתה, זקוקה לביאתו כדי להיחשב כאשתו.

ולדעת תנא קמא במשנתנו, אם בשעה זו מת, השניה שהיתה אשתו לכל דבר, זקוקה לייבום לאחיו מחמתו בלבד, ולפיכך **חולצת או מתייבמת**. והראשונה שעשה בה מאמר בלבד, אמנם מדין תורה היא זקוקה לאחיו לייבום מחמת זיקתה הראשונה, אך כיון שעשה בה מאמר, מדרבנן היא נחשבת זקוקה גם מחמתו, וכיון שהיא זקוקה מחמת שני אחים, דינה להיות **חולצת** ולא להתייבם.

ולדעת התנא של פרק ארבעה אחים, כיון ששתי נשים אלו נחשבות כמו כצרות, שעל ידי המאמר שעשה בראשונה היא נחשבת כמו אשתו, מעתה **כשם שהראשונה חולצת ולא מתייבמת**, כך השניה שהיא צרתה, **חולצת ולא מתייבמת**.

ולדעת רבי שמעון, מעיקר הדין היה יכול לייבם את שתי הנשים, כי הראשונה נחשבת זקוקה רק מחמת הראשון, ומאמר שעשה בה שני אינו אוסר אותה להתייבם, כי לדעתו לא אסרו חכמים את הבאה מחמת זיקת שני אחים, וכמו כן השניה נחשבת זקוקה רק מחמת השני וראויה לייבום. אלא מאחר שנראית הראשונה כאשתו, דומות הן לצרות, ולפיכך אסרו חכמים שיתייבמו שתיהן, ואחת מהן **תתייבם והשניה תחלוץ**.

למה רבי אלעזר לא אמר דברי רבי יוחנן משמו

כעסו של רבי יוחנן על רבי אלעזר

הלך רבי אלעזר, ואמר את דברי רבי יוחנן בבית המדרש, אך לא אמרם משמו של רבי יוחנן. וכששמע זאת רבי יוחנן הקפיד על כך שלא נאמרו דבריו משמו.

הכעס גורם רעה גם כשהוא במחלוקת לשם שמים

נכנסו אצלו רבי אמי ורבי אסי ורצו להשקיט את כעסו, ואמרו לו, והלא כך ארע בזמן התנאים בבית כנסת בטבריה, שנחלקו שם רבי אלעזר ורבי יוסי בדין נגר [כלי שמשמש לנעילת דלת], שיש בראשו גלוסטרא [עיגול עבה], וראוי הוא לשחוק בו שום, ומחלוקתם היתה אם מותר לטלטלו בשבת לנעול בו דלת כיון שראוי להשתמש בו, והוא נחשב כלי, או שהוא מוקצה, ותוך כדי המחלוקת נתעורר שם כעס וחמימה, עד שנקרע ספר תורה בלא כוונה, והיה שם רבי יוסי בן קיסמא, ואמר, תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת הזו לבסוף בית עבודה זרה, וכך ארע. ונתכווננו רבי אמי ורבי אסי לומר לרבי יוחנן שאין נכון לכעוס על תלמידו, שלא יגיע על ידי הכעס למה שהגיעו אותם הראשונים על ידי כעסם.

כעסו של רבי יוחנן על רבי אמי ורבי אסי

וכששמע רבי יוחנן את דבריהם, כעס עוד יותר, ואמר, אין הדבר דומה, שם נתעורר כעס בין שני חברים, וזה באמת אינו ראוי, אבל כאן על רבי אלעזר תלמידי אני כועס, והרב יכול לכעוס ולהקפיד על תלמידו.

תופסים, וכיון שאינו יכול לכנוס את שתיהן, יהיה חייב לתת לאחת גט, ושתייהן **נפסלות** באותו גט.

ובן עזאי חולק על כך, כי לדעתו בשתי יבמות אין מאמר אחר מאמר, ו**רק הראשון תופס בה** ולא השני.

וגם רבי שמעון חולק על כך, כי הוא מסתפק בביאה של בן תשע אם היא נחשבת ביאה גמורה או אינה נחשבת לכלום. ולפיכך אם אינה כלום, אין כאן ביאה כלל, ואף אחת לא נפסלה. ואם היא ביאה גמורה, מאחר שבא על הראשונה, קנאה לגמרי להיות אשתו, ואינה נפסלת בביאתו השניה באחותה. **ולפיכך הוא מקיים את הראשונה**^א.

בן תשע שבא על יבמתו ומת

שלושה אחים, שנים גדולים ואחד בן תשע שנים ויום אחד, ומת אחד מהגדולים, והניח אשה בלי בנים. אם בא עליה בן תשע, אין ביאתו מועילה לכנוס אותה, ולהיחשב אשתו גמורה, אלא ביאתו היא כמאמר בלבד. ולפיכך, אם לאחר מכן מת בן תשע זה, היבמה אינה יכולה להתייבם לאח הנשאר, כי היא זקוקה לו מחמת שני האחים שמתו, שכן זיקתה מחמת הראשון לא בטלה במאמר שעשה השני, ומכל מקום אותו מאמר גרם לה להיות זקוקה גם מחמת השני, וכבר נתבאר בדף ל"א, שיבמה שיש עליה זיקה מחמת שני אחים, **חולצת ולא מתייבמת**.

והנה בדף ל"א, האופן שבו נאמר דין צרה שיש עליה זיקת שני אחים הוא כשהיו שלושה אחים, שנים מהם נשואים, ומת אחד מהם, ועשה השני מאמר באשתו, ומת, ובכך הניח אשה גמורה, ואת זו שעשה בה מאמר, שמדין תורה מאמר אינו כלום, ויכול השלישי לייבם את שתיהן, כי כל אחת זקוקה לו מחמת אח אחר, אך כיון שנראית אשת הראשון כמי שהחלה להיות גם אשת השני, אם ייבם השלישי עלולים לטעות ולומר שאדם מייבם שתי נשים מאח אחד, ולכן אסרו לייבם והצריכו לחלוץ. ואמר רבא, שהחידוש במשנתנו הוא, שדין זה שיבמה מחמת שני אחים חולצת ולא מתייבמת, גם כשהיא לבדה, בלא צרה, ואין את הטעם הזה.

אשת שוטה וקטן

שוטה, וכן קטן בן תשע שנים ויום אחד, אף שביאתם ביאה, מאחר שאינם בני דעת, אין קניינם קניין, ואין תוקף לקידושין שלהם^ב. ולפיכך אם קידשו אשה, ונשאו אותה, ומתו, אין היא נחשבת כאשה שלהם, ואינה זקוקה לאחיהם לייבום או חליצה^ג.

^א אבל שנייה לא מקיים דלמא ביאתו קניא בראשונה וקיימא שנייה עליה באיסור שני בתים. [רש"י].

^ב ואף על גב דלא תקינו רבנן נשואין לקטן, מכל מקום אומר ר"י דליכא איסורא, דלא חשיבא ביאת זנות, ומצוה נמי איכא להשיא אשה לבנו קטן כדאמר בהנשרפין, דעליו הכתוב אומר "וידעת כי שלום אהלך". [תוס'].
^ג אבל ביבמה הואיל וזקוקה ליה שויהו רבנן כמאמר. [רש"י].

רבי יעקב בר אידי מרגיע הכעס

נכנס אצלו רבי יעקב בר אידי וביקש להניח את כעסו בדרך אחרת, והחל לדרוש לפניו את הכתוב, "כַּאֲשֶׁר צָנָה ה' אֶת מִשְׁחָה עֲבָדוֹ כִּן צָנָה מִשְׁחָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לֹא הִסִּיר דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר צָנָה ה' אֶת מִשְׁחָה" (יהושע יא טו), כלומר העיד הכתוב על יהושע שכל מה שעשה על פי משה עשה, וכי על כל דבר שאמר יהושע היה אומר להם כך אמר לי משה, אלא יהושע יושב ודורש סתם, והכל יודעין שתורתו של משה היא, אף רבי אלעזר תלמידך, יושב ודורש סתם, והכל יודעין כי שלך היא.

וכששמע רבי יוחנן דברים אלו נח מרוגזו ואמר לשאר תלמידיו, מפני מה אי אתם יודעין לפייס כבן אידי חברינו.

אמירת דברי חכם משמו לאחר מותו

נתבאר שרבי יוחנן כעס על כך שלא נאמרו דבריו משמו. והטעם לכך על פי דברי דוד המלך שביקש מהקב"ה, "אֶגְוֶרְהָ בְּאֶהְלֶךְ עוֹלָמִים" (תהלים ס"א ה'), עולמים לשון רבים, ואמר רב יהודה אמר רב לבאר זאת, וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם יהי רצון, שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה. שיהיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי [רש"י]. כשנשמתי בישיבה של מעלה, שפתותיו נעות בקבר כאילו מדברות, נמצא שבשעה אחת דר בשני עולמים. [תוס'].

דף צ"ז

שכך אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה, שפתותיו דובבות [נעות] בקבר.

ואמר רבי יצחק בן זעירא או שמעון נזירא, מה כוונת הכתוב "וְהִנְחֵךְ קִיּוֹן הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי לְמִישְׁרֵים דּוֹבְבֵי שְׁפָתַי יְשָׁנִים" (שה"ש ז' יז) ככומר של ענבים [כלי

שמניחין בו ענבים עד שמתחממין, ויינו נוח לצאת], מה כומר של ענבים, כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב, [היין רוחש ונע ויוצא למעלה] אף תלמידי חכמים, כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעולם הזה, שפתותיהם דובבות בקבר.

בן עשרים שלא הביא סימני גדלות

כל שהוא בן שלוש עשה שנים ויום אחד, וגם הביא סימני גדלות [=שתי שערות], הרי זה גדול לכל דבריו.

ומי שלא הביא סימני גדלות, הרי הוא קטן, אפילו עבר את גיל עשרים, ואינו נידון כגדול אלא כשיעברו רוב שנותיו, כלומר כשיהיה בן שלושים וחמש שנה.

וכל זה כשאין לו סיבה אחרת לאיחור סימני גדלות אלו, אבל אם יש בו סימני סריס, [וכן אשה שיש בה סימני איילוניות], אנו אומרים שמחמת היותו סריס [או איילוניות] לא הביא שתי שערות, ולכן הוא יחשב גדול משיגיע לגיל עשרים. [ואיש שנתברר שהוא סריס לא חולץ ולא מייבם. וכן אשה שנתברר שהיא איילונית, לא חולצת ולא מתייבמת].

בדיקות רבא

כשהביאו לפני רבא בני עשרים שלא הביאו סימני גדלות, אם היו כחושים ורזים, היה אומר להאכילם היטב, ואם היו בעלי בשר, היה אומר שעליהם לרזות. והטעם לכך, כי פעמים הסימנים בטלים מחמת שומן רב, ולפעמים מחמת רזון, ועל ידי הפעולה ההפוכה, יגיעו הסימנים, ויתברר שהוא גדול.

סליק פרק האשה רבה